

HADTUDOMÁNY

A MAGYAR HADTUDOMÁNYI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

A TARTALOMBÓL:

Beköszöntő

A társaság helye és szerepe
az új honvédség megteremtésében

Európa és országunk biztonsága

A Magyar Köztársaság katonai
védelme

A magyar hadtudomány múltja,
jelene és jövője

A társaság működése és
alapszabálya

Bemutatkoznak rovataink

A beérkezett pályamunkák

Hadtudomány Keleten és Nyugaton

Svájc biztonságpolitikája

I. évfolyam

1. szám

1991

A tanulmányok szerzői:

Ács Tibor ezredes, a hadtudomány kandidátusa, a Hadtörténelmi Közlemények főszerkesztője

Bakos Klára a ZMKA szakkönyvtárának munkatársa

Bokor Imre mk. ezredes, a hadtudomány doktora, egyetemi tanár, a ZMKA parancsnok tudományos helyettese

Borsits László altábornagy, a Magyar Honvédség vezérkari főnöke, az MHPK első helyettese

Fülöp Imre alezredes, a hadtudomány kandidátusa, a HM Védelmi Kutatóintézet főmunkatársa

Kállai László alezredes, a Magyar Honvédség Vezérkara munkatársa

Kőszegvári Tibor ezredes, a hadtudomány doktora, egyetemi tanár, a HM Védelmi Kutatóintézet igazgatója

Pataky Iván ezredes, a hadtudomány kandidátusa

Pekó József ezredes, docens, a ZMKA hadművelési-hadászati tanszékvezetője

Radványi Lajos alezredes, a hadtudomány kandidátusa, a HM Védelmi Kutatóintézet főmunkatársa

Simon Sándor altábornagy, a hadtudomány doktora, egyetemi tanár, a ZMKA volt parancsnoka

Szenes Zoltán ezredes, a hadtudomány kandidátusa, a ZMKA tanszékvezetője

A folyóirat szerkesztőbizottsága

Elnök

Dr. Simon Sándor

Elnökhelyettes

Dr. Kőszegvári Tibor

Szerkesztők:

Horváth István

Molnár István

Rovatvezetők

Biztonságpolitika:

Dr. Fülöp Imre

Hadtudomány—hadügy:

Dr. Pekó József

Fórum—társasági élet:

Dr. Pataky Iván

Szemle:

Dr. Szenes Zoltán

Reklám—hirdetés:

Lajtos Béla

A szerkesztőbizottság további tagjai
a szakosztályok képviselői

Kiadja

a Magyar Hadtudományi Társaság

Felelős Kiadó: Dr. Móricz Lajos,
a társaság elnöke

Szerkesztőség és kiadó:

1581 Budapest,

Hungária krt. 9—11.

I. ép. 1. em. 53. sz.

Telefon: 134-07-40/1359 mellék

Levélcím: 1581 Budapest, Pf.: 15.

Szedés: OrszágHatár magazin

Készült: 1000 példányban

Nyomtatta a Borsodi Nyomda,
Miskolc.

Felelős vezető:

Horváth Ferenc igazgató

ISSN 1215-4121

HADTUDOMÁNY

a Magyar Hadtudományi Társaság folyóirata

I. évfolyam

1. szám

1991. augusztus

Tartalomjegyzék

Simon Sándor:	Beköszöntő	3
Borsits László:	Közös munkával erősítsük az új honvédség megteremtésének tudományos alapjait	5

Biztonságpolitika

Kőszegvári Tibor:	Magyarország helye és szerepe Kelet- és Közép-Európa biztonságában	9
Fülöp Imre:	A Magyar Köztársaság katonai védelméről	17
Radványi Lajos:	A kölcsönös bizalmatlanságtól a kölcsönös bizalom felé (tájékoztató)	26

Hadtudomány-hadügy

Ács Tibor:	„Az olyan végtelenül bonyolult hadtudomány” (tudománytörténeti vázlat)	37
Bokor Imre:	Új utakon a magyar hadtudomány	48
Pekó József:	A biztonsági stratégia elvi alapjainak néhány kérdése	52
Kállai László:	A területvédelem új lehetséges szervezetéről	63

Fórum-társasági élet

Bemutatjuk a Magyar Hadtudományi Társaságot	69
A Magyar Hadtudományi Társaság alapszabálya	72
A rovatvezetők bemutatják rovataikat	81

Szemle

Szenes Zoltán	A Magyar Hadtudományi Társaság 1991. évi pályázatára beérkezett tanulmányok	87
Herz, H:	„Hadtudomány” tartalma Keleten és Nyugaton. Fordítás az Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift, 1989. év 12. számából	90
Däniker, G.:	Átalakulóban a svájci biztonságpolitika, az alpesi erőd megnyitása. Fordítás az Europäische Wehrkunde 1990. év 12. számából . . .	100
Bakos Klára:	Bibliográfia: — Biztonságpolitika — Hadtudomány Angol, német és orosz nyelvű cikkismertetések	105 109 111

A következő szám tartalmából

Kelet- és Közép-Európa biztonságát befolyásoló általános érvényű folyamatok és kezelésük lehetőségei

A biztonságpolitika és a hadtudomány-hadügy körébe tartozó, díjat nyert pályamunkák

A pályázatok tapasztalatai, a pályamunkák értékelése

Fórum a beérkezett anyagokból, a szakosáltyok véleménye, olvasói levelek.

A társasági élet hírei, visszapillantás a társaság '91 első féléves munkájára

Beköszöntő

Az 1990-ben megalakult Magyar Hadtudományi Társaság útjára indítja folyóiratát, a Hadtudományt. Folyóiratunkat azzal a szándékkal adjuk közre, hogy ezzel is tovább erősítsük kapcsolatainkat a magyar tudományos élettel, s ezzel együtt forduljunk mindazokhoz, akik érdeklődnek a hadtudomány, a hadművészet, illetve a biztonságpolitika és a honvédelmi politika napirendre kerülő, egyre izgalmasabb kérdései és kihívásai iránt.

Most, amikor nem kevesebbről van szó, mint visszanyert függetlenségünk alapján mielőbb biztosítani nemzetünk valódi önállóságát, újra formálni annak arculatát, amikor hozzá kell járulni az ország új biztonsági és honvédelmi politikájának megformálásához, a haderőreform körütekintő végrehajtásához, a szuverén nemzeti véderő, a honvédség felépítéséhez, akkor nem engedhetjük meg magunknak, hogy időhúzó vitákat folytassunk a hadtudomány „létezéséről”. Az a határozott véleményünk, hogy most elősorban tenni kell! Mindezt úgy, hogy a hadtudomány a korábbiánál jóval magasabb szinten és szervezettebben kapcsolódjon a hazai tudományos élethez.

Az útjára indított folyóiratunk tehát ebben a nemes és nagy horderejű munkába akar bekapcsolódni. Meggyőződésünk, hogy az előttünk álló honvédelmi feladatok megoldásához — más tudományterületek kutatóival együtt — egyre nagyobb szükség van a magasan felkészült és elkötelezett hadtudományi kutatókra. Az elmúlt évtizedek — sajnálatosan a hadtudományi kutatómunkát lebecsülő — tapasztalataitól eltérően most újra hinni akarjuk, hogy a katonák és a „civiliek” tudományos igényű munkája hatékonyan elősegítheti a honvédelemmel kapcsolatos újabb és újabb kérdések megválaszolását. Őszintén szeretnénk, ha folyóiratunk elismert fóruma lenne a magyar tudományos életnek, a hadtudomány kérdéseivel foglalkozó kutatóknak, szakembereknek és az olvasóknak egyaránt.

Folyóiratunk hozzá kíván járulni a magyar hadtudomány további fejlesztéséhez, a biztonságpolitika és a honvédelmi politika alakításához. A hadtudomány különböző területein a lehetőségeinek megfelelően segíteni kívánja a tudományos gondolkodás fejlődését, a honvédelem állami feladatainak teljesítését.

A folyóirat minden olyan tudományt gazdagító, szakmailag megalapozott, jó-hiszemű és konstruktív írásnak fórumot kíván biztosítani, amely hozzájárul: a hadtudomány problémáinak tárgyilagos elméleti vizsgálatához, nemzeti arculatának formálásához; az ország honvédelmével kapcsolatos elméleti kérdések kidolgozásához; továbbá az új alapokra helyezett nemzetbiztonság, határőrizet és határrendészet, valamint a közrendvédelem elméleti megalapozásához, további tökéletesítéséhez.

A jelzett célok elérésével, az új elméletek, elvek ismertetésével a folyóirat részt kíván venni a hadtudomány tekintélyének helyreállításában, elő kívánja segíteni megértését, általánosítását és alkalmazását. A fontosabb nézetek és elvek elfogadtatásában a konszenzus eszköze lehet. Meghatározó szerepet tölthet be a társaságon belüli kommunikációban és a társasági munka koordinálásában. Már a közeli jövőben alapjává válhat a hasonló profilú nemzetközi (nemzeti) társaságokkal való együttműködésnek és információcseréknek.

A Magyar Tudományi Társaság nevében a folyóirat szerkesztőbizottsága tisztelettel kéri tudományos életünk jeles képviselőinek segítő támogatását, őszinte érdeklődéssel várva a szakemberek, valamint az olvasók jobbító szándékú észrevételeit és javaslatait.

Fogadják folyóiratunkat szívesen, olvassák és ismerjék meg mind többen a Hadtudományt.

Dr. Simon Sándor
nyugállományú altábornagy,
a szerkesztőbizottság elnöke

Borsits László altábornagy,
a Magyar Honvédség vezérkari főnöke

Közös munkával erősítsük az új honvédség megteremtésének tudományos alapjait

Az induló folyóirat nyitányaként a vezérkari főnök köszönti a Magyar Hadtudományi Társaságot. Rövid helyzetképet vázoló cikkében hangsúlyozza, hogy az európai folyamatok, benne a hazánkban végbemenő rendszerváltás új biztonságpolitika kialakítását követeli meg, amelyben a katonai tényező is újszerűen merül fel. A körülményeket, a feltételeket és a megoldandó feladatok bonyolultságát tekintve a tudományos alapokon folyó munka fontosságára hívja fel a figyelmet, úgy véli, szükség van minden alkotó gondolatra, a Társaság segítőképző és aktív közreműködésére.

A Magyar Honvédség Vezérkara nevében őszinte nagyrabecsüléssel köszöntöm a Magyar Hadtudományi Társaságot abból az alkalomból, hogy kibontakozó munkájának egyik jeleként közreadja az ez évben elkészült tanulmányainak egy csokrát. Megismerkedve a kiadványban helyet kapó írások mondanivalójával, az a meggyőződés tölt el, hogy a társaság nemcsak megalakult, hanem lendületesen halad azon az úton, amelyet az alakuló közgyűlésen a maga számára kijelölt. Erre utal tizen-négyszakosztály és két területi tagozat megszerveződése és a tagság 760 főt meghaladó létszáma, a kiírt pályázatra beérkezett félszáz dolgozat, de az eddig lezajlott néhány konferencia, tájékoztató előadás és vitaest is.

Kíváncsi vagyok, hogy a Társaság aktivitását nem csökkentve folytassa a célkitűzéseinek megfelelő tevékenységét, érezve azt, hogy hazánkban a hadügy és a hadsereg előtt álló bonyolult feladatok megoldásához nagy szükség van minden alkotó gondolatra, amelynek mozgósításában a Magyar Hadtudományi Társaságnak igen jelentős szerepe van.

Olyan éveket élünk, amelyben óriási horderejű változások mennek végbe az egész világon, ezen belül Európában, kiemelten Kelet- és Közép-Európa országai-ban és hazánkban. Ez a folyamat — mint az köztudomású — a gorbacsovi pere-sztrojka meghirdetésével, valamint az Amerikai Egyesült Államok és a Szovjetunió vezetőinek a háborús fenyegetések és a fegyverkezési verseny beszüntetésére irányuló megállapodásaival kezdődött. A folytatás óriási horderejű. Itt elég, ha csak a bécsi had-erőcsökkentési tárgyalások sikerére, a Párizsi Charta aláírására és a Varsói Szerző-

dés katonai (1991. március 31.) és politikai (1991. július 1.) szervezetének megszűnésére utalok. Ezek az események a Magyar Köztársaságot közvetlenül is érintették, illetve érintik. Meggyőző jele ennek az, hogy 1991. június 19-én elhagyták hazánk területét a második világháború utolsó éve óta hazánkban tartózkodó szovjet csapatok.

A 80-as évek végén mélyreható politikai és gazdasági átalakulás indult meg hazánkban, amely a fejlődésre alkalmatlan szocialista tervgazdálkodásról a szociális piacgazdaságra való áttérés irányába tett meg máris igen térnyerő lépéseket.

A Magyar Köztársaságban végbemenő rendszerváltás, az ország függetlenségének visszanyerése egy új biztonságfelfogást és új biztonságpolitika kialakítását követelte meg. Ennek lényege, hogy a kormány elsősorban politikai eszközökkel kívánja biztosítani az országnak a békés, építő munkához szükséges környezetet, továbbá, hogy távol tartja az országtól a különböző jellegű veszélyeket, különösen a fegyveres konfliktusokat és a háborús cselekményeket, ugyanakkor felkészíti az országot és fegyveres erőit egy esetleges agresszió esetén megoldható védelmi feladatok ellátására.

Korábban az országok biztonságpolitikájának alapvető és elsőrendű eleme általában a katonai tényező volt. Az a nézet uralkodott, hogy a biztonság garanciája a minél nagyobb katonai erő. Történelmi tapasztalatok mutatják, hogy egyedül a katonai erőre épített biztonsági felfogás óriási katonai erőfeszítésekre sarkall, de nem vezet eredményre.

Ez a tapasztalat azonban nem jelenti, hogy a katonai erő elveszítette minden funkcióját, hanem arról van szó, hogy a katonai erőnek más lett a rendeltetése, feladata, működése, mint korábban. Jellemző, hogy az európai államok mindegyike, de az Amerikai Egyesült Államok és Kanada is, miközben új biztonságpolitikai felfogásból indul ki és új védelmi katonai doktrínát vall magáénak, hangsúlyozza a megfelelő katonai erő fenntartásának szükségességét.

A magyar biztonságpolitikában is egyre határozottabban érvényesül az a vonás, hogy a biztonság fenntartásában ma már mi sem a katonai erőnek tulajdonítunk elsődlegességet és a nemzetközi biztonsághoz sem katonai erővel kívánunk elsősorban hozzájárulni. Ugyanakkor szükségesnek tartjuk, hogy a biztonság és az elégséges védelem katonai feladatainak ellátásához az ország nagyságrendjével és teherbíró képességével összhangban álló, és ennek megfelelő hadsereggel rendelkezünk.

Napjaink politikai és gazdasági viszonyai között különösen megnőtt a jelentősége annak, hogy államunknak egyértelműen tisztázott, világosan megfogalmazott és az ország felső vezető szervei által elfogadott nézetei és ebből fakadó követelményei legyenek arra vonatkozóan, hogy *a hadseregnek (a Honvédségnek) egy agresszió esetén milyen jellegű, méretű és időtartamú fegyveres küzdelemben kell helytállnia, ehhez milyen nagyságrendűnek, struktúrájának, felkészültségűnek és milyen felszereltségűnek kell lennie és adott helyzetben ennek a haderőnek hogyan történhet az alkalmazása.*

Az ezekre a kérdésekre adandó válaszokat a hivatalos fórumok és a honvédelem ügyeit figyelemmel kísérő társadalmi szervek, de az állampolgárok közül többen is igyekeznek megfogalmazni. Törekvésükben közös, hogy tudományos alapokra kívánnak támaszkodni. Ennek során többen visszanyúlnak a két világháború közötti időkhöz, vagy a még ennél is távolabbi időszakokig. Ez helyes. Az azonban nem mindig segíti a gondolkodást, ha napjaink témáit nem bizonyító erejű adatok nagy tö-

megével kívánják megterhelni. Azok sem működnek hasznosan, akik csupán szubjektív emlékeiket sorolják fel valamilyen gondolat igazolására vagy tagadására.

A honvédelem újszerű problémáival kapcsolatosan jelenleg folyó elvi-elméleti munka területén bevált az a módszer, amely a Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei és követelményrendszere című anyag elkészítése során került alkalmazásra. Az alapanyagot különböző szakképzettségű tagokból álló munkacsoport készítette el, amit ezt követően a legkülönbözőbb érdekeket képviselő személyek vitatták meg. E viták alapján a továbbfejlesztett anyagot kapta kézhez a felső katonai szerv és a politikai vezetés.

Úgy tűnik, hogy néhány sajátosságot figyelembe véve, a *politikai kérdésekhez hasonlóan kellene az ún. katonai-technikai problémák elvi vonatkozásait is megközelíteni*. Az ide tartozó feladatok közé sorolom például a védelmi koncepció katonai-technikai jellemzőinek meghatározását, a magyar hadászat reális céljainak felvázolását, a hadseregépítés elveinek kidolgozását, a hivatásos jellegen vagy hadkötelezettségen alapuló építés, a technikai korszerűsítés alapkoncepcióját befolyásoló kidolgozásokat, a hadsereg nemzeti szelleme további erősítésének elképzeléseit összegező dolgozatok elkészítését, az ország mozgósításának a megváltozott körülményeknek megfelelő értelmezését, a szárazföldi csapatok, a repülő és a légvédelmi erők alkalmazási módjait elemző tanulmányokat.

Jól tudom, hogy a felsorolt feladatokon kívül még számtalan szakmai probléma vár megoldásra. Ezeket is tanulmányozni kell! Ugyanakkor nem kétséges, hogy az imént felsoroltakat és az azokhoz kapcsolódó kérdéseket íróasztal mellett aligha lehet úgy kidolgozni, hogy a realitásokat, az életet és a gyakorlatot ne vennénk számításba és ne lennénk arra felkészülve, hogy a gyakorlat nagyon sok esetben meg fogja kérdőjelezni, sőt módosítani fogja a kialakult elképzeléseket.

Aki a hadsereggel kapcsolatos ajánlások megfogalmazására készül, vagy aki a különböző ajánlások tartalmát latolgatja, annak először *legnagyobb figyelemmel az ország gazdasági helyzetét kell tanulmányoznia*. Ma különösen világosan kell látnia mindenkinnek, hogy az ország védelme és gazdasága között rendkívül szoros az összefüggés. Sajnálatosan többen elfelejtkeznek arról, hogy az állami költségvetésből csak annyit lehet a katonai szükségletekre fordítani, amennyit a gazdaság lehetővé tesz. Minden olyan javaslat vagy ajánlás, amely ezekkel nem számol elég szigorúan, csak távlati elképzelés lehet. Célul tűzhetjük ugyan ki, hogy korszerűsítjük fegyverzeti rendszerünket, hogy hatékonyabbá tesszük egyes rendszerek működését, hogy jobban megfizetjük az állományt és így tovább, de mindezeket csak akkor fogjuk tudni megvalósítani, amikor erre a gazdasági lehetőségek adottak lesznek. Mindez persze nem jelenti azt, hogy a jövő kérdéseivel ne foglalkozzunk, ám a figyelmet napjaink problémáinak megoldásától sem terelhetjük el. Sőt itt is nagyon komolyan meg kell vizsgálni a legfontosabb szempontok érvényesítésének módját.

Abban szinte mindenki egyetért, hogy *a jelenlegi helyzetben az értékhordozó személyi állomány megtartása és megfelelő kondícióban tartása a legfontosabb feladat*, mert hiszen ezt még egy évtized alatt sem lehet pótolni. Ennek ellenére a feladat végrehajtásának „hogyanját” még korántsem értelmezzük egységesen.

Az is köztudott, hogy az 1991-re elfogadott költségvetési előirányzat a jelenleg meglévő színvonal megtartására sem elég. Nyilvánvalóan változásokra van szükség.

ség. Ezeket a változásokat nem lehet akkorra halasztani, amikor a jövő minden problémáját már kidolgoztuk és az oda vezető út teljesen világos előttünk. Máris szükség van bizonyos intézkedésekre, amelyet jól elő kell készíteni. Ebben a vonatkozásban is fokozódnak az igények a hadtudományi kutatások iránt.

A vezető szervek tudományos alapokon folyó munkája talán sohasem volt olyan lényeges, mint napjainkban. Az is fontos, hogy az önkéntes hadtudományi kutatók is minél aktívabban dolgozva segítsék az illetékesek munkáját. A Magyar Hadtudományi Társaságnak és szakosztályainak felbecsülhetetlen nagy szerepe lehet mindebben.

Az ilyen és ehhez hasonló feladatok teljesítéséhez kívánok a Társaság minden tagjának, a most induló folyóiratnak és természetesen a Magyar Honvédség egészének sok sikert!

Kőszegvári Tibor

Magyarország helye és szerepe Kelet- és Közép-Európa biztonságában

Az utóbbi két esztendőben a világ politikai porondján történelmi jelentőségű változások következtek be. Különösen éles fordulat vette kezdetét Európában, kiemelten a kelet- és közép-európai országokban, köztük hazánkban is. A szerző e változások fényében vizsgálja a Magyar Köztársaság helyét és szerepét egy európai biztonsági rendszer keretében, s utal azokra az alapelvekre, amelyeket az új magyar biztonságpolitikai koncepcióban követni, érvényesíteni kívánunk.

Európa keleti felében az elmúlt két évben radikálisan megváltozott a társadalmak politikai arculata. A közép- és kelet-európai országokban megszűnt az egypártrendszer, a hatalmi szférában demokratikus átalakulás ment és megy végbe. Ezek az országok 1991. április 1-jével megszűntnek nyilvánították a Varsói Szerződés katonai szervezetét, július 1-jén a Prágában aláírt jegyzőkönyvvel a Varsói Szerződés politikai szervezete is megszűnt.

Mint ismert, a térség országaival együtt (Jugoszláviát és Ausztriát kivéve) Magyarország megalakulásakor, 1955. május 14-én csatlakozott a Varsói Szerződés szervezetéhez. A szerződés aláírását követő 35 év alatt az ország biztonsági és védelmi koncepciója — katonai doktrínája — a Szovjetunió érdekeihez igazodva, a hatalmon lévő kommunista párt honvédelmi politikájaként fogalmazódott meg. A magyar biztonságpolitika — a legutóbbi időszakot kivéve — a VSZ koalíciós biztonságpolitika részeként működött, amelynek fontosabb elemét a katonai erő jelentette.

Tartalmából eredően a magyar honvédelmi politika csak formálisan viselt magán nemzeti jegyeket. Merev elkötelezettségénél fogva nem szolgált nemzeti érdekeket. Az ország biztonsága és védelme — ma már ismert, hogy milyen módon — a Szovjetunió vezette katonai szövetségre épült. Hazánk védelme a szovjet vezérkar hadászati és hadművelleti terveibe illeszkedett be. A magyar fegyveres erő a VSZ struktúrájához igazodva, a szovjet hadászat igényeinek és követelményeinek megfelelően épült fel.

Az 1989—91-es esztendő eseményei és változásai új fejezetet nyitottak Európa, kiemelten a kelet- és közép-európai országok, köztük hazánk történelmében. Ebben a két esztendőben a világ politikai porondján is történelmi jelentőségű változások következtek be. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió között több mint 40 éve fennálló fe-

szültségek feloldása és a kapcsolatok normalizálása jelentősen ösztönözte az európai változásokat. Európa ideológiai alapú kettéosztottsága lényegében megszűnt. Lezárult a második világháborút követő, 45 évig tartó hidegháborús korszak.

A két koalíció által korábban kényszerűen elfogadott, a katonai erőre alapozott biztonsági rendszer megbomlott. Kétségessé váltak a jaltai rendezés következményeként létrejött bipoláris Európa rendező elvei.

A kelet- és közép-európai országokban végbement politikai rendszerváltás Magyarországon az első között vette kezdetét. Békés úton, 1990 tavaszán, a parlamenti és az 1990 szeptemberi önkormányzati szabad választásokkal teljesedett ki, vált visszafordíthatatlanná.

A szabad választásokat követően a nép által legitimált törvényhozó és végrehajtó hatalom természetes módon tűzte napirendre az ország kiválását az anakronisztikus célokat követő katonai szövetségből. A koalíciós kormány kezdettől fontos feladatának tekintette, hogy meghatározza a szuverenitását visszanyert állam jövőbeni biztonságpolitikájának alapelveit. Az alapelvekkel összhangban állást foglaljon az ország védelme irányelveiről és követelményeiről, a magyar fegyveres erő építéséről, felkészítéséről, alkalmazásának lehetséges eseteiről, céljairól, mértékéről és módjairól.

A Magyar Köztársaság új, a megváltozott helyzethez és realitásokhoz igazodó biztonságpolitikai koncepciója és az ország védelmére vonatkozó alapelvek rendszerbe foglalása folyamatban van. A koncepció és az alapelvek várhatóan 1991-ben kerülnek a Parlament elé.

A magyar biztonságpolitikai koncepció középpontjában a béke megőrzése áll, mely ebben az összefüggésben nem egyszerűen a háború kiiktatását jelenti. Az államok szándékát és akaratát a béke megőrzésére olyan komplex folyamatnak tekintjük, amely feltételezi a meglévő vagy a jövőben kialakuló érdekelletetek, konfliktusforrások partnerség és együttműködés révén történő megelőzését, csökkentését és tárgyalásos rendezését.

A békés egymás mellett élés ilyen módon alakulhat át és fejlődhet békés együttéléssé és válhat az európai kooperatív biztonság koncepciójára épülő komplex rendszer alapelvevé. Ezért valljuk azt a nézetet, hogy a biztonságnek egyetemesnek, oszthatatlannak, és komplex jellegűnek kell lenni. Ez a biztonságpolitikai felfogás a biztonságot nem az egyes államok biztonságaként, az európai biztonságot pedig nem az egyes államok biztonságának összegezéseként kezeli, hanem új minőségként.

Álláspontunk az, hogy a nemzetközi, így Európa biztonságát is az emberiség átfogó biztonságaként (alapvető emberi jogként), több dimenzióra (politikai, gazdasági stb.) kiterjedően kell kezelni. Ebben az összefüggésben a kontinensek, az egyes régiók és országok biztonságát az egyetemes biztonság szerves részeként kell értelmezni.

Az új biztonságpolitikai koncepció abból indul ki, hogy a megváltozott nemzetközi helyzet: a helsinki folyamat erősödése, a Párizsi Megállapodás dokumentumaiban (Parizsi Charta) foglaltak végrehajtása — összességében az új európai biztonságszemlélet — a katonai biztonság kezelésében egy új szakasz kezdetét jelenti. Ez a biztonságpolitika figyelembe veszi az európai átalakulás és az enyhülés kedvező tendenciáit, amelyekkel tartósan számol. Európaiságra épül és a Magyar Köztársaság biztonsági szükségleteiből indul ki.

Az ország biztonsága többé nem épülhet ideológiai jelszavakra és eszmékre. Nem lehet egyoldalú, nem vezérelheti autarchia és nacionalizmus. Ugyanakkor nem lehet érdek nélkül elkötelezett. A biztonság csak egyenlő és kölcsönös lehet.

A megváltozott körülményekhez igazodó biztonságfelfogásunkból következik, hogy országunk biztonságának feltételeit nem a fegyveres erőknél kell elsődlegesen keresni. A biztonság — a szükséges védelmi képességekről nem lemondva — sok más tényező mellett a nemzet kultúrájának, műveltségének emelésével, a világ népeivel, kiemelten a szomszédokkal való kapcsolatok erősítésével, a nemzetgazdaság fejlesztésével, a belső stabilitással, a nemzet szociális biztonsága megszilárdításával és nemzetközi garanciákkal érhető el.

Úgy ítéljük meg, hogy *Magyarország biztonsága, célkitűzései megvalósításának külső feltételei ma különösen kedvezőek*. Természetesen vannak akut és újragerjesztett veszélyforrások is. Ilyenek a nacionalizmus, a sovinizmus, a nemzetközi terrorizmus és az egyre növekvő menekültáradat. Ezek ellenére reális háborús veszély és közvetlen fenyegetés hazánk ellen jelenleg nem észlelhető.

A Magyar Köztársaság egyetlen államot sem tekint ellenségnek, katonai erővel elérendő politikai céljai nincsenek. Hazánk biztonságát, területi integritását és szuverenitását jelenleg egyetlen állam katonai ereje sem fenyegeti. Nincsenek területi követeléseink, elismerjük a szerződésekben rögzített határokat. Az államok közötti problémák megoldásában a tárgyalásos rendezést tekintjük a konfliktusfeloldás egyetlen járható útjának. Elítéljük az agresszió minden fajtáját. Ebből a megfontolásból támogattuk az iraki agresszió ellen szövetségre lépett országokat, és a humanitárius misszió teljesítésére küldtünk orvoscsoportot Szaúd-Arábiába.

Úgy tűnik, hogy a térségben, egész Európára kiható hatalmi vákuum keletkezett (ebben sokan nem osztják véleményemet). E helyzet jövőbeni továbbromlása az európai biztonság stabilizálására, az egyhülésre és a leszerelésre is káros hatással lehet. Újabb és újabb konfliktusforrásokat eredményezhet, az érintett országon belül vagy a térség országai között irracionális cselekményeket válthat ki, ami már léteivel is csökkentheti az államok közötti bizalmat. Meggyőződésünk, hogy ezekkel a tényezőkkel az új biztonsági modell kialakításánál számolni kell. Ezek feloldására csak az összeurópai biztonsági rendszer keretei között van lehetőség.

Közép- és Kelet-Európa országainak biztonsági helyzetét vizsgálva nem kerülhetjük meg azt a problémát, amelyet a térség országainak védelmi potenciálja jelent. Tesszük ezt azért is, mert e téren számos félreértés került felszínre a védelmi potenciállal összefüggő adatok feltáratlansága, illetve az ezzel kapcsolatos publikációk hiánya miatt.

Közismert, hogy az ország területi nagyságát és lakosságának létszámát tekintve hazánk a térség egyik leggyengébb (legkisebb) államai közé tartozik, kevésbé ismert azonban az, hogy a védelmi potenciál más fontos mutatóit értékelve hol a helye. Ezt segítőként két táblázatban foglaltuk össze azokat az adatokat, amelyek segítik az eligazodást e kérdésben (1., 2. táblázat).

A Magyar Köztársaság és a szomszédos országok*
gazdasági potenciáljának fontosabb adatai
(Forrás: The Military Balance, 1990—91.)

Adatok megnevezése	Magyar Köztársaság	Cseh és Szlovák Köztársaság	Románia	Jugo- szlávia	Ausztria
Lakosság (millió fő)	10 567	15 692	23 295	23 796	7 548
Hazai össztermék (GDP) 1989-ben (milliárd dollár)	24,35	104	57,6	58,2	125,4
Egy lakosra jutó GDP (dollár)	2183	6656	2470	2425	16 780
Védelmi költségvetés 1990-re (millió dollár)	716,84	3224	797	1210	1610
Védelmi költségvetés a GDP %-ában	2,9	2,94	1,4	2,08	1,2
Egy lakosra jutó védelmi kiadás 1990-ben (dollár)	68	205	34	51	215

* A szomszédos országok közül a Szovjetunió elemzése — nagyságrendjéből adódóan — irreálisnak íté-
hető, ezért nem szerepel a táblázatban.

2. táblázat

A Magyar Köztársaság és a szomszédos országok
katonai potenciáljának fontosabb adatai

(Forrás: The Military Balance, 1990—91.)

Adatok megnevezése	Magyar Köztársaság	Cseh és Szlovák Köztársaság	Románia	Jugo- szlavia	Ausztria
Fegyveres erők „békeállománya” (ezer fő)	94	198,2	163	180	42,5
— ebből sorállomány (ezer fő)	50,5	100,0	108	101	22,3
Sorállomány aránya %-ban	53,7	50,5	66,2	56,1	52,4
Békeállomány a népesség %-ában	0,88	1,26	0,69	0,76	0,56
Kiképzett tartalék (ezer fő)	134	295	203	510	242
Közepes harckocsi (db)	1435	3995	2817	1850	170
Páncéltörő fegyver (db)	581	816	700	1 799	970
Tű.löveg, sorozatvető és aknavető (db) (100 mm feletti ürm.)	1084	3685	3803	4900	416
Harci repülőgép (db)	87	312	370	455	48
Harci helikopter (db)	64	135	—	198	—
Légvédelmi löveg (db)	158	575	400	2920	774
Légvédelmi rakéta (db)	110	210	160	?	—

A védelmi potenciál a lehetőségeket mindig a lehetséges támadó potenciálhoz viszonyítva fejezi ki, önmagában csak tetszés szerint értelmezhető számértékek halmaza. Így hazánk védelemhez szükséges potenciálja, összetevők szerint, az elvi fenyegetettséget képviselő szomszédos államokéval összevetve a következők szerint ítéltethető meg.

A gazdasági potenciál, mint az állam gazdasági erőinek teljesítőképessége, a háborúra való felkészülés és a hadviselés szükségleteinek kielégítése, összességében a gazdaság hatékonysága és teljesítőképessége alapján ítéltethető meg, amely — egy megközelítésben — az éves hazai össztermék (GDP) értékével, valamint annak az egy lakosra jutó hányadával fejezhető ki. Az éves hazai összterméknek a védelmi kiadásokra fordított része, illetve ebből az egy lakosra eső összeg arányaiban mutatja a vizsgált országok lehetőségeit a védelem kérdéseivel kapcsolatban.

Az 1. táblázat adatai alapján — a kiinduló információk esetleges pontatlanságai ellenére is — megállapítható, hogy a Magyar Köztársaság gazdasági potenciálja nem azonos nagyságú a szomszédos országokéval. Ezért a magyar honvédelem rendszerének a környező országok színvonalán történő kiépítése, a gazdaság teherbíró képességének megfelelően, csak gazdaságunk erőteljes fejlődése eredményeképpen valósítható meg. Az aránytalanságok csökkentésének lehetséges útjai a védelmi költségvetés hatékonyabb, gazdaságosabb felhasználásában lelhetők fel. Ugyanakkor a védelmi költségvetés további csökkentése a katonai potenciál gazdasági alapjait rendíthetné meg és — a közölt adatok tanúsága szerint — az aránytalanságok növekedését eredményezné.

A védelmi potenciál következő eleme a *katonai potenciál*, amely az állam fegyveres erőiben jut közvetlenül kifejezésre.

Összetevőinek egy része (a személyi állomány létszáma, a fegyverzet mennyisége stb.) számszerűen kifejezhető, míg más összetevők csak a minőségre utaló jelzőkkel (kiképzettség, vezetés színvonala stb.) határozhatók meg.

Ezen összetevők szelektív értékelése, összevetése megteveszthető lehet, a katonai lehetőségekről valós képzet csak a komplex értékelés nyújthat.

A védelemhez elégséges katonai potenciált tehát az összetevők mennyiségi és minőségi jegyei összességükben határozhatják meg, ahol a mennyiség a minőség növelésével kompenzálható és fordítva.

A 2. táblázatban foglalt adatokból a katonai potenciálra vonatkoztatható következtetések az alábbiak:

— A szomszédos országok katonai potenciálja — Ausztria kivételével — a miénket jelentősen meghaladja, de egyenként nem biztosítja a nagyméretű és gyors katonai agresszió sikeréhez szükséges mennyiségi vagy minőségi erő- és eszközfölényt. Következésképpen, azonos vagy hasonló minőségi mutatókat feltételezve, a magyar fegyveres erők egy irányból (egy ország részéről) indított támadás megállítására potenciálisan képesek. Két vagy több irányból (ország részéről) indított és esetleg összehangolt támadás elhárítása védelmi lehetőségeinket meghaladja, az ilyen helyzet kialakításának megakadályozása a külpolitika fontos feladata.

— A párizsi hagyományos fegyverzetcsökkentési megállapodások végrehajtása és az európai kooperatív biztonsági rendszer létrehozására irányuló jövőbeli tárgyalások következtében megvalósuló arányos fegyverzet- és haderőcsökkentések a

jelzett erőviszonyokon lényegesen nem változtatnak, de tovább csökkentik a nagyméretű katonai akciók lehetőségét.

— A szükséges katonai potenciál szintentartása, a mennyiségi csökkentések elensúlyozásaként, a személyi állomány kiképzettségének, a fegyverzet és a harci technika minőségének emelésével, valamint a védelmi tevékenység hatékonyabb módjainak és formáinak kidolgozásával és előkészítésével biztosítható.

— A fegyverzet és a harci technika minőségének javítása — a jelenlegi gazdasági lehetőségek figyelembevételével — az elsősorban védelmi célra alkalmazható és kedvező költséghatékonyasági mutatókkal rendelkező páncéltörő és légvédelmi fegyverek növelését igényli.

Tisztában vagyunk azzal, hogy az új európai biztonsági rendszer kialakítása, még inkább megvalósítása folyamatában számos, ma még megválaszolatlan kérdés van. Ezek közül néhány, számunkra fontos kérdésre hívom fel a figyelmet:

— A Szovjetunió belső helyzetének jövőbeni alakulása milyen hatással lesz a környező országok és Európa biztonságára? Hogyan alakulnak a belső politikai, gazdasági és katonai erőviszonyok? Ezek milyen hatással lesznek az európai erőviszonyokra?

— A Szovjetunió viszonylagos belső átalakulási folyamata milyen módon és irányban befolyásolja az amerikai—szovjet kapcsolatokat? (Fontosnak tartom kiemelni, hogy a Szovjetunió nélkül tartós rendezés nem képzelhető el Európában.)

— Az Egyesült Államok más irányú érdekei és elkötelezettsége miatt milyen módon és mértékben tud hozzájárulni Európa biztonságához? Ha hozzájárulása csökken, ki léphet a helyébe?

— Hogyan alakul Európában az egyetlen működő katonai szervezet, a NATO jövője? A Gazdasági Közösség mit tud és mit vállal a kelet- és közép-európai országok talpra állításában?

A magyar nemzet alapvető érdekeiből és biztonsági szükségleteiből következő, hogy országunk — amiért történelme folyamán oly sokat szenvedett — soha többé nem vállalhatja fel az ütközőzóna szerepét. Ugyanakkor nem akarunk a NATO katonai szervezetéhez csatlakozni sem. Ezért a Magyar Köztársaság biztonságát és védelmét a helsinki folyamatban, az új európai biztonsági rendszer keretei között képzeljük el. A párizsi csúcstalálkozó és a megállapodások dokumentumai igen fontos előrehaladást jelentenek Európa jövőbeni struktúrájának kialakításában.

Országunk szorgalmazza, és tevélegesen részt kíván venni a Cseh és Szlovák Köztársaságot, a Lengyel Köztársaságot és a Magyar Köztársaságot magába foglaló háromoldalú szerződésben. Részt veszünk a regionális szövetség lehetőségeivel biztató Pentagonale, újabban a Hexagonale munkájában. Természetesen a szövetségekben való közreműködés részletei, beleértve a katonai együttműködés részleteit is, további pontosításra, kimunkálásra várnak!

Kormányunk a biztonság alapjainak szélesítésében nagy jelentőséget tulajdonít az államok között kötött kétoldalú biztonsági szerződéseknek, a bizalmat és a kooperációt serkentő gazdasági, kulturális, tudományos, humanitárius és katonai együttműködési megállapodásoknak.

A Magyar Köztársaság ennek szellemében — hosszú távú együttműködést megalapozó — bilaterális katonai megállapodást kötött Romániával, a Cseh és Szlo-

vák Köztársasággal és Lengyelországgal. Az osztrák—magyar katonai együttműködést szabályozó megállapodás előkészítés alatt áll. A szovjet vezetés részére megküldtük alapelképzeléseinket. Arra törekszünk, hogy a közeli jövőben Jugoszláviával is hasonló megállapodást írjunk alá. (Ez utóbbi az ismert belpolitikai események miatt a várható békés rendezésig valószínű, hogy halasztást szenved — a szerk.)

Összességében úgy ítéljük meg, hogy a Helsinkiben elkezdődött enyhülési folyamat kiállta az idők próbáját. A párizsi megállapodások bebizonyították, hogy a dialógusnak nincs alternatívája. A kontinensünkön végbement történelmi jelentőségű változásokkal megnyílt az út az Egyesült Európa és az új világrend kialakítása előtt. Az ideológiai falak leomlottak, a kapcsolatokban a bizalom és a partnerség nyer tért.

Pataky—Sárhidai—Rozsos: Légiháború Magyarország felett II.

A magyar légierő és légvédelem fejlődését, a Magyarország felett vívott légi harcokat, valamint az országot sújtó bombatámadásokat bemutató nagy sikerű első kötet méltó folytatása, az 1944. június 2-től 1945 tavaszáig tartó időszak eseményeit adja közre.

A könyv szinte hiánytalanul tartalmazza a hazánkat támadó bombázó és a kísérő vadászrepülőgépek ellen hősiiesen harcoló magyar vadászrepülők visszaemlékezéseit. Az ő elbeszéléseik színesítik a szerzők több évtizedes kutató munkája eredményeként született historikus leírásokat is. A könyvben a másik fél is megszólal. Az amerikai bombázók és vadászrepülők hazánk légterében vívott harcainak, személyes emlékeinek olvasása közben szinte részesévé válhatunk a harci eseményeknek. A művet sok, először látható fénykép, valamint a légi harcokban részt vevő repülőgépek részletes ismertetése színesíti.

A Magyar Királyi Honvédség légieroje, a magyar hadtörténelem iránt érdeklődők könyvespolcán e mű helyet követel magának.

Várható megjelenése: ünnepi könyvhét.

Tervezett ára: 275 Ft.

Zrínyi Kiadó

Fülöp Imre

A Magyar Köztársaság katonai védelméről

 A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelveit és követelményrendszerét — ezen belül a katonai védelemre vonatkozó főbb kérdéseket — az Országgyűlés irányelv formájában tárgyalja és fogadja el a honvédelem elvi alapjául. A szerző a honvédelemmel szembeni politikai követelményekből kiindulva, a sok vitát kiváltó katonai védelem néhány kérdésével, többek között: a katonai védelemmel szembeni követelményekkel, céljával, feladatával, módjával, továbbá a fegyveres erők összetételével, felépítésével és vezetésével foglalkozik.

A Magyar Köztársaság honvédelmi alapelvei és követelményrendszere — című dokumentum a honvédelem új rendszerének létrehozására, fejlesztésére és működtetésére vonatkozó politikai célokat, alapelveket és követelményeket foglalja össze. A dokumentumot az Országgyűlés — a jogalkotási törvénynek megfelelően — irányelv formájában tárgyalja és fogadja el a honvédelem elvi alapjául. Az irányelv általános érvényű célokat és programokat határoz meg, a részletek kidolgozását a végrehajtókra bízta. Ebből adódóan, a fenti irányelvtervezetben foglaltakkal kapcsolatban, a részleteket illetően különböző vélemények fogalmazódnak meg.

A katonai védelem területén a fegyveres erők alkalmazásának céljával, feladataival és azok végrehajtásának módjával, valamint a haderő jellegével, felépítésével és vezetési rendszerével kapcsolatban találkozunk eltérő értelmezésekkel. Ennek egyik oka a katonai védelemre vonatkozó követelményeknek még irányelvként is túlzottan általános meghatározása lehet, amely e részterületek kérdéseinek kidolgozása során tág teret enged a szakmai és csoportérdekek érvényesítésének. A mások ok a régi beidegződéseken alapuló rutinmegoldásokban keresendő.

A vázolt problémától indítatva, a tanulmány arra vállalkozik, hogy az irányelvtervezet vonatkozó követelményeinek kritikai elemzésével, a cél, feladat, mód, eszköz összefüggésrendszer figyelembevételével felvázolja a katonai védelem főbb kérdései megoldásának egy, a további viták alapjául szolgáló lehetséges változatát.

A honvédelemmel, illetve a katonai védelemmel szembeni politikai követelmények

Az irányelvtervezet szerint „A honvédelem alapelvei a Magyar Köztársaság Alkotmányának rendelkezéseiből, valamint az állam biztonságpolitikai céljaiból és alapelveiből indulnak ki, elismerve... az ENSZ Alapokmányban, valamint az érvényben lévő nemzetközi szerződésekben, megállapodásokban rögzített jogokat és kötelezettségeket. Az ország alapvető lét- és biztonsági érdekeit fejezik ki. Figyelembe veszi: a nemzetközi helyzetben bekövetkezett változásokat, az ország biztonsági és védelmi szükségleteit, a geostratégiai helyzetét, valamint a nemzetgazdaság teherbíró képességét”.¹

A vizsgált dokumentum a katonai védelemmel kapcsolatban a következőket rögzíti: „A honvédelem rendszerének alapvető összetevője a katonai védelem, amelyet a Magyar Köztársaság fegyveres erői (jelenleg a Magyar Honvédség és a Hátőrőrség) hivatottak ellátni. A Magyar Köztársaság fegyveres erőinek rendeltetése — a honvédelmi koncepció biztonságpolitikai alapelveiből kiindulva — az ország szuverenitásának, határai sérthetetlenségének fegyveres védelme egy kívülről jövő fegyveres agresszió esetén, lehetőséget teremtve a konfliktus rendezésére irányuló politikai és diplomáciai tevékenység folytatásához”.²

A magyar fegyveres erők feladatait az alábbiakban határozza meg: „Békében a fegyveres erők vezetésének feladata a visszatartó hatás érdekében olyan hadászati (hadműveleti) elgondolások kialakítása, valamint a megvalósításukhoz szükséges katonai szervezetek kiépítése és felkészítése, a csapatok olyan készenléti szintjének elérése, amely meggyőzően és ellenőrizhetően bizonyítja az esetleges agresszor ellen meghatározott időn át folytatandó sikeres haditevékenység szándékát és reális képességét. Nyilvánvalóvá kell tennie, hogy agresszió esetén a támadónak a remélt hadászati eredménynél aránytalanul nagyobb személyi, anyagi és idővesztéssel kell számolnia...”³

„Háborúban a fegyveres erők feladata az agresszió megállítása, maximális veszteség okozásával az agresszor eredeti szándékáról való lemondásra kényszerítése, kedvező feltételek teremtése a konfliktus politikai megoldására.”⁴

A fegyveres erőkre vonatkozó főbb követelmények az alábbiak: „A Magyar Köztársaság fegyveres erőinek nagysága adjon lehetőséget az ország elégséges védelmére, feleljen meg az ENSZ Alapokmánnyal összhangban levő nemzetközi szerződésekben vállalt mindenkori kötelezettségeknek.

Alkotmányos rendünk, a demokrácia elleni szervezett megmozdulások, fegyveres támadások esetén fegyveres erőink legyenek képesek arra, hogy az Országgyűlés (akadályoztatása esetén az alkotmányban meghatározott szervek és személyek) irányításával részt vegyenek a belső rend helyreállításában.

1. A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei és követelményrendszere, HM Biztonságpolitikai és Nemzetközi Főosztály, 1990. december, 2. oldal.

2. Uo.: 14. oldal.

3. Uo.: 14. oldal.

4. Uo.: 14. oldal.

Demográfiai helyzetünkől függően a honvédség katonalétszáma az ország lakosságának békeidőben 0,6—0,8, háború esetén 3—4 %-át teheti ki.

A Magyar Honvédség összetétele és technikai eszközrendszere feleljen meg a hazai területen hagyományos eszközökkel vívandó, aktív védelmi haditevékenység igényeinek és követelményeinek.

A fegyveres erők békeállományán belül a szükséges mértékben növelni kell a nagy értékű és bonyolult fegyverrendszerek kezelését végző hivatásos (továbbszolgáló vagy szerződéses) állomány részarányát. A sorállomány az általános hadkötelezettség alapján és a területi elv figyelembevételével kerüljön behívásra. A sorkatonai szolgálati idő, a kiképzés és a tartalékosok behívási rendszere tegye lehetővé az állomány hatékony felkészítését, ismereteinek szinten tartását. A kiképzett tartalékos állomány mozgósítása a területi kiegészítési elv alapján... történjen.

A honvédelem irányítási, a fegyveres erők vezetési rendszere nyújtson lehetőséget az adott területen (irányban) elhelyezkedő és a katonai védelem feladatait megoldó valamennyi szervezet és szerv operatív, önálló és hatékony irányítására, a katonai vezetés akaratának és elgondolásának közvetlen érvényesítésére mind békében, mind a veszélyeztetettség helyzeteiben, illetve háborúban.”⁵

Az idézett követelmények alapvetően a katonai védelem eszközére — a fegyveres erőkre —, annak nagyságrendjére, jellegére, szervezetére és vezetésére vonatkoznak. Ha általában igaz, hogy egy adott eszköz milyenségét a létrehozásának lehetőségei mellett az alkalmazás célja és módja, illetve az eszköz-funkciói összességükben határozzák meg, a haderővel szembeni követelmények is e kapcsolatrendszer figyelembevételével rögzíthetők.

A katonai védelem célja, feladatai és módja

Az irányelvtervezet a katonai védelem céljára egy kívülről jövő fegyveres támadás esetén, a fegyveres erők háborús rendeltetése kapcsán utal. Ugyanakkor a tervezet szerint a honvédelem „...az ország szuverenitásának megőrzésére, egy esetleges háború megakadályozására, egy, a hazánkat kívülről ért agresszió elhárítására irányuló osztársadalmi és katonai kötelezettségeket foglalja magába.”⁶ Ebből adódóan a honvédelem alapvető összetevője, a katonai védelem elsődleges célja is az esetleges agresszor visszatartása, a biztonságot kívülről és katonai erő alkalmazásával fenyegető konfliktusok kezelésében és eszkalálódásuk megakadályozásában való részvétel lehet. Ha az agresszor visszatartása nem jár sikerrel, a katonai védelem, vagyis a fegyveres küzdelem célja a támadó megállításában és hadászati céljának eléréséről való lemondásában jelölhető meg.

Békében a visszatartó hatás érdekében kidolgozandó hadászati (hadműveleti) elgondolásokkal és a megvalósításukhoz szükségesnek tekintett haderővel szembeni követelmények ellentmondásosnak tűnnek és csak az államiság felszámolására irányuló agresszió esetére értelmezhetők. Az az elgondolás, amely nyilvánvalóvá teszi, hogy „a támadónak a remélt hadászati eredménynél aránytalanul nagyobb

5. Uo.: 15—16. oldal.

6. Uo.: 2. oldal.

személyi, anyagi és időveszteséggel kell számolnia", az össznépi ellenállásra épülő területvédelem lényegét fejezi ki. A továbbiakban viszont a haderővel szembeni követelmények a klasszikus hadászati védelem igényeiből indulnak ki.

Ahhoz, hogy a katonai védelemnek a béke és az állami létet fenyegető agresszió között lehetséges veszélyeztetettségi helyzetekben végrehajtandó feladatai a katonai vezetés részére egyértelműen értelmezhetőek legyenek, azokat a politikai követelményekben lenne célszerű meghatározni.

Így, ha a magyar törvényhozás a világ valamely térségében kirobbant fegyveres konfliktus rendezése során, az ENSZ békefenntartó erők keretében katonai részvételünkkel számol, erre a katonai vezetésnek megfelelő szervezetet kell kialakítani és készenlétben tartani. Ha valamely szomszédos ország területén kirobbant fegyveres konfliktus következményeinek elhárítása céljából a katonai védelem feladatául a veszélyeztetett határszakasz zárását, a határt átlépő fegyveres csoportok lefegyverzését és a hazai légtérbe engedély nélkül behatoló repülőeszközök elfogását határozzák meg, e feladatokra a fegyveres erőknek a hatékony végrehajtást biztosító tervekkel, erőkkel és eszközökkel kell rendelkezni.

Ha a Magyar Köztársaság ellen külső fegyveres erő alkalmazását kilátásba helyező szándék nyilvánul meg, a katonai védelem feladata olyan, a védelmi felkészültséget demonstráló intézkedések megtétele lehet, amelyek a visszatartás és a védelem egységének megfelelően a konfliktust kiváltó probléma politikai rendezését segítik elő, ugyanakkor a konfliktus eszkalálódása esetén alapul szolgálnak a haditevékenység megkezdéséhez.

Ha az ország ellen korlátozott céllal és erővel támadást indítanak, a fegyveres erők feladata a betört csoportosításnak a határ körzetében történő megállítása és visszavetése, az államhatáron az eredeti helyzet gyors helyreállítása lehet.

A Magyar Köztársaság szuverenitásának és állami létének felszámolására irányuló agresszió esetén a fegyveres erők feladatait az idézett követelmények alapvetően tartalmazzák. Azokat a konfliktus politikai megoldásának katonai feltételeit képező saját fegyveres erők lehetséges mértékű megőrzésével lenne célszerű kiegészíteni.

Az alkotmány vonatkozó előírásainak megfelelően, az *irányelvtervezet a fegyveres erőknek belső funkcióit is* — az alkotmányos rend helyreállításában való részvételt — *meghatározza*. E feladat több problémát is felvet. A volt szocialista országok és a Szovjetunió vonatkozó tapasztalatai azt mutatják, hogy a hadsereg erőit és eszközeit e célra hatékonyan csak tömegesen képes alkalmazni. Az eredetileg más feladatra rendszeresített harceszközök bevetése az alkotmányos rend helyreállítása helyett legfeljebb a félelem, a diktatúra rendjét idézheti elő, ami a fegyveres erőkkel szemben olyan mértékű társadalmi ellenérzést válthat ki, amely azokat a honvédelmi alapfunkcióik ellátására alkalmatlanná teheti.

Valószínű, hogy az ilyen és hasonló felismerések vezették a lengyel törvényhozást a belső védelemnek⁷, mint a védelmi rendszer önálló összetevőjének elfogadásához és a megfelelő szervezetek létrehozásához.

A nyugat-európai demokráciákban a belső rend fenntartására és helyreállítására ugyancsak külön, e feladatokra szervezett félkatonai (rendőri) szervek szolgálnak.

7. A Lengyel Köztársaság védelmi doktrínája Rzeczpospolita, 1990. február 26-i száma.

Visszatérve a fegyveres erőknél a szuverenitás és az állami lét felszámolását célzó agresszió esetén megoldandó feladataira, azok végrehajtásának módját a NATO-tagállamok és a Szovjetunió hadászata az előretolt védelemben, az európai semleges és el nem kötelezett kisországok védelmi elgondolásai pedig a területvédelem valamely változatában határozzák meg.

Az előretolt, vagyis a támadás által veszélyeztetett határszakaszon kiépített védelem sikerének feltételeit a nagy mélységű védősáv erősítési berendezései, az ott védő csapatok megfelelő erő- és eszközsűrűsége, a támadó csoportosítás teljes mélységben való egyidejű és hatékony pusztítása, a megbízható légvédelmi oltalmazás, valamint a beékelődött és megállított támadó csoportosítás szétverésére képes tartalékok képezik. E feltételek erő- és eszközigényét, illetve néhány feltétel hiányának a védő számára végzetes következményeit az iraki háború kuvaiti eseményei bizonyították.

Kétségtelen, hogy megfelelő feltételekkel rendelkezve, hazai területen a fegyveres küzdelemnek ez a módja hatékonyan alkalmazható a támadó megállítására, a lakosság és a gazdaság nagyobb részének megóvása, így a károk lehetséges mértékű korlátozása mellett. Az előretolt védelem kudarca esetén a védő, ha megfelelő mélységű terület áll rendelkezésére, mozgékony védelemre térhet át. Az ennek során feladott területtel és az ott lévő kapacitásokkal viszont a továbbiakban nem számolhat.

Az agresszorral fizetendő, az általa remélt eredménynél aránytalanul nagyobb, így részére elfogadhatatlanná váló „belépési és tartózkodási díj” elvén alapuló területvédelem elgondolása a fegyveres küzdelmet, a kedvező terepszakaszokon folytatott időleges védelmi, illetőleg halogató harcok, a széttagolt és megállított csoportosításokra mért ellenlökések és ellencsapások, valamint a támadó vezetési és ellátási rendszerét bénító gerilla(vadászharc-) tevékenység egységeként vázolja fel.

A területvédelem alapelveiként tekintik: a határtól egyre fokozódó intenzitású és az időlegesen megszállt területen is folytatandó fegyveres ellenállást; az erők decentralizált, aktív és a helyi időleges erőfőlényt kihasználó alkalmazását; a támadó időben és térben elhúzódó részakciókra kényszerítését; továbbá a saját erők működésének megőrzésére való törekvést. *A haditevékenységek alapvető fajtájaként* az aktív, támadó jellegű tevékenységeket jelölik meg. A védelmet csak ott és annyi ideig tartják célszerűnek folytatni, amíg az államiság megőrzését biztosító körzet megtartását, illetve a támadó jellegű tevékenység feltételeinek megteremtését szolgálja.

A területvédelem alapvető feltétele a felfegyverzett nép szilárd ellenállása, a haza fegyveres védelme és a hozandó áldozatok össztársadalmi elfogadása és vállalása. Előnye, hogy nem igényli a legkorszerűbb haditechnikai eszközöket. A támadó, az erők decentralizált alkalmazása következtében képtelen a csapásmérő eszközeinek lehetőségeit teljes mértékben kihasználni. A területvédelem, mivel a klasszikus értelemben vett területfeladással nem számol, az ország időlegesen megszállt részét is hadszíntérnek tekinti, alkalmasnak tűnik az ország agresszor általi pacifikálásának megakadályozására, így az államiság huzamosabb idejű megőrzésére. A kialakult helyzet a politikai megoldás során a védő számára kedvező pozíciót biztosít.

A területvédelem sajátossága, hogy az ország jelentős területén a polgári lakosság veszélyeztetettsége rendkívül nagyfokú lehet. Az agresszor pacifikálási törekvéseivel szemben aktív és passzív ellenállás sikere szilárd társadalmi bázist és a társadalmi önszerveződés magas fokát feltételezi.

A Magyar Köztársaság gazdasági és katonai lehetőségei, társadalmi és geostratégiai helyzete, valamint a katonaföldrajzi viszonyai sem az előretolt, sem a területvédelem kizárólagos alkalmazását nem teszik lehetővé. Az előretolt védelemhez szükséges mennyiségű, korszerű csapásmérő repülő-, légvédelmi és más harceszközök beszerzése gazdasági lehetőségeinket meghaladja. Ha erre módunk is nyílna, a szükséges eszközök rendszeresítése a környező államokat hasonló lépésekre készíthetné, ami a térségben, a biztonságpolitikai céljainkkal ellentétes folyamatokat indítana el. Az ország viszonylag kis mélysége az előretolt védelem kudarca esetén a mozgékony védelemre való áttérést nem tenné lehetővé.

Hazánk katonai védelmében a területvédelem elveinek az osztrák vagy a svájci minta alapján történő alkalmazása a kedvezőtlen katonaföldrajzi viszonyok, valamint rövid és középtávon a történelmi hagyományok és a társadalmi feltételek hiányában nem jelenthet megoldást. Össztársadalmi elfogadása kétséges, mivel hatékonyságát csak a végső esetben, az állami lét védelmében képes kifejteni. A bekövetkező súlyos veszteségeket és károkat az államiság megtartása és a nemzet fennmaradása csak utólag igazolja. Jelen nemzetközi helyzetben a valószínűbbnek tekintett alacsonyabb fokú veszélyhelyzetek kezelésére kevésbé alkalmas.

A vázolt problémára a vállalt nemzetközi egyezményeknek és az ország gazdasági lehetőségeinek megfelelő mennyiségű nehézfegyverzettel rendelkező reguláris csapatok aktív tevékenységét és a milícia jellegű, könnyűfegyverzetű területvédelmi alegységek helyi ellenállását egyesítő haditevékenységi mód adhat megoldást. A fegyveres küzdelemnek ez a módja a harcászati meglepetésen alapulna. Az agresszor támadási lehetőségeitől való megfosztását, így megállítását — a döntő ütközeteket kerülve —, a támadó csoportosítás egészére folyamatosan kifejtett pusztító ráhatások sorozatával érné el.

Az elgondolás szerint a fegyveres küzdelem fő terhet viselő reguláris csapatoknak a kedvező terepszakaszokon folytatandó időleges védelmi és halogató harcai, valamint az így megállított erőkre mérendő ellenlökései és ellencsapásai összehatásukban a támadó lépcső erőkifejtésének szétforgácsolását, a támadási ütem folyamatos csökkentését eredményezhetik. Ez a területvédelmi alegységeknek a támadó csoportosítás szárnyain és mélységében, annak legsebezhetőbb elemei ellen folytatandó gerilla(vadászharc-) tevékenységével egészülne ki, amely a betörés mélységének növekedésével arányosan fokozódna. A reguláris csapatok tevékenységi körzetében lévő területvédelmi alegységek a reguláris csapatok manőverszabadságának biztosítását, csapásai feltételeinek megteremtését kaphatnák feladatul.

A fegyveres küzdelemnek ez a — csak vázlatosan áttekintett — módja a további kimunkálás során, mind a hadművészeti elvek és eljárások, mind a végrehajtó fegyveres erők kialakítása terén a régi beidegződésektől és sablonoktól való elszakadást, valamint a problémák újszerű megközelítését feltételezi.

A fegyveres erők összetétele, felépítése és vezetése

Kiindulva az irányelvtervezetnek a hazánkat potenciálisan fenyegető veszélyek jellegével és reálissá válásuk valószínűségével kapcsolatos értékeléséből, fegyveres

erőinknek *elsősorban* a világ válságkörzeteiben zajló fegyveres konfliktusok nemzetközi rendezésében való részvételre, *másodsorban* a szomszédos országok valemelyikében lehetséges háború országunkat érő következményeinek elhárítására, *harmadsorban* egy korlátozott célú és erejű támadás visszaverésére, *negyedsorban* a végső — a legkevésbé valószínűsíthető, de nem kizárható — esetben az állami lét és a szuverenitás fegyveres védelmére kell képesnek lennie.

A feladatok széles köre és eltérő jellege olyan fegyveres erőket feltételez, amelyek e feladatok bármelyikének hatékony megoldására képesek, feleslegesen nem kötnek le erőforrásokat, ugyanakkor a konfliktusok eszkalálódása esetén folyamatosan biztosítják a fenyegetéssel arányos választévkénység feltételeit.

Az ENSZ békefenntartó erők keretében várható feladatok megoldására egy zömmel hivatásos (szerződéses) állományú különleges köteleket lenne célszerű megalakítani és felkészíteni. A felkészítés, illetve az esetleges alkalmazás során szerzett ismereteket és jártasságot ezen kötelek katonái a második esetben, a határbiztosítás speciális feladatainak végrehajtása során is hatékonyan felhasználhatnak.

Mivel a második esetben, a veszélyeztetett határszakasz biztosítását és zárását a hivatásos határrendészet kialakuló rendszere nem teszi lehetővé, e problémára a szárazföldi csapatok részét képező határbiztosító (határvadász) alegységek alkalmazása jelenthet megoldást. Ha a betört fegyveres csoportok visszaverésére vagy elfogására a javasolt alegységek elégtelenek, e feladatok megoldására mozgékony, többcélúan alkalmazható, azonnali készenlétű gépesített lövészcsapatok lennének bevonhatók. Az ország légtérének megsértése esetén a behatolt repülőeszközök elfogására vadászpilóta-, illetve harci helikopter-alegységet szükséges készenlétben tartani.

A harmadik esetben, egy korlátozott céllal és erővel indított támadás felfogása és megállítás az azonnali készenlétű gépesített lövészcsapatok feladata lehet, amelyek erőfelfejtését a kellő időben mozgósított harcokocs csapatok fokozhatják a támadó szétverése és az államhatáron az eredeti helyzet gyors helyreállítása céljából. Ezen összefegyvernemi csapatok harcának támogatását és biztosítását szolgáló fegyvernemi és szakcsapatok összetétele a vonatkozó nemzetközi tapasztalatok, illetve a hazai területen vívandó fegyveres küzdelem sajátosságainak elemzése alapján határozható meg.

Az agresszió légi előkészítése céljából, illetve önállóan, a megfélemlítés vagy a megtorlás szándékával indított légitámadások egyaránt irányulhatnak a fegyveres erőink és a polgári objektumok ellen. Ezért elhárításuk egységes légvédelmi rendszert feltételez. A feladat végrehajtásának módja a rádiótechnikai, a légvédelmi rakéta- és tűzér-, valamint a vadászpilóta-csapatoknak önálló haderőnemben történő összefogását indokolja. A jelenlegi honi és a csapatlégvédelem egyesítése — az automatizált vezetési rendszer kialakítását követően — külön ráfordítások nélkül is jelentősen növelné a légvédelmi csapatok hatékonyságát, a gazdaságosabb működtetés és a szelektív alkalmazás lehetőségét.

A fentiekben vázolt esetekben alkalmazandó csapatok azonnali vagy rövid készenléti ideje a béke- és hadiállományuk közelítését, 60–80 %-os személyi feltöltöttségüket igényli. Az irányelvtervezet a honvédség katona létszámát békeidőben — az európai átlagnak megfelelően — az ország lakosságának 0,6–0,8 %-ban ja-

vasolja meghatározni, ami 63—84 ezer főt jelent. A csapatok igényelt feltöltöttségét figyelembe véve, ez az állomány a mozgósítással 110—140 ezer főre növekedhet. Ennél lényegesen nagyobb létszámú haderőnek a kor színvonalán álló haditechnikával és különösen nehézfegyverzettel történő ellátását gazdasági lehetőségeink, illetve az európai hagyományos haderő- és fegyverzetcsökkentési folyamatban vállalt kötelezettségek nem teszik lehetővé. A Párizsi Szerződésben részünkre engedélyezett 835 harckocsi és 1700 páncélozott harcjármű, a tartalékok képzése mellett, 22—24 harckocsi- és 40—45 gépesített lövészszázlőalj megalakítását teszi lehetővé. Ezen alegységek a jelenlegi szervezés szerint 9—10 gépesített lövész- és 3—4 harckocsidandár összefegyvernemi alapját képezhetik.

E reguláris erők a végső esetben, az ország szuverenitása és az államiság felszámolását célzó agresszió elhárítására elégtelennek bizonyulhatnak. Ugyanakkor, az irányelvtervezet háború esetén a lakosság 3—4 %-ának katonai igénybevitelével számol, ami 315—420 ezer katonát jelent. Ebből a reguláris csapatok személyi utánpótlásigényét kielégítve, még közel 200—250 ezer hadköteles állna rendelkezésre. A haditevékenység javasolt módjának megfelelően, ebből a kontingensből lehetne megalakítani a szárazföldi csapatok másik összetevőjét, a területvédelmi kötelékeket, amelyek csak e végső esetben kerülnének harci alkalmazásra.

Az elemzés alapján megállapítható, hogy az általános hadkötelezettségen alapuló magyar fegyveres erőket két haderőnem keretében a szárazföldi és a légvédelmi csapatok képezhetnék. Az alkalmazás célját és a lehetőségeket figyelembe véve, a csapatrepülőök, a szárazföldi erők, a vadászpilóták pedig a légvédelem rendszerébe illeszthetők be.

A szárazföldi csapatok egy reguláris (állandó) jellegű és részben keretrendszerű, illetve egy milícia típusú, területvédelmi részből tevődnének össze. A reguláris csapatok sokoldalú feladatai és technikai eszközrendszerének hatékony kezelése a hivatásos (továbbszolgáló vagy szerződéses) állomány arányának 40—50 %-ra emelését igénylik. E csapatok harci alkalmazásának vázolt módja és formái, valamint a haderő strukturális támadóképtelenségére vonatkozó alapelvek egyaránt a harcászati szintű, önálló szervezetek kialakítását követelik meg. Ennek megfelelően, az összefegyvernemi csapatok önálló magasabbegység- (dandár), a fegyvernemi és szakcsoportokat pedig önálló egység- és alegységkötelékbe célszerű szervezni.

A területvédelmi csapatok felkészítése, szervezett megalakítása és alkalmazása — az osztrák tapasztalatok alapján — hivatásos kiképzőtörzs-állományt igényel, amely a csapatok létszámának 10—15 %-a lehet. Az esetleges alkalmazás céljából és vázolt jellegéből adódóan, ezen csapatokat alegységkötelékbe lenne célszerű szervezni, illetve könnyű, egyszerűen kezelhető kézi-, közte páncéltörő és légvédelmi rakétafegyverekkel, valamint zászlóalj szintű nehézfegyverzettel felszerelni. A helyismeret és a szociális kötődések kihasználása érdekében ezen alegységek megalakítási és alkalmazási körleteit a tervezett személyi állomány lakóhelyének megfelelően kellene kijelölni.

A légvédelmi csapatok felépítését e haderőnem feladatai és a konkrét veszélyeztetettséggel arányos készenlét biztosítása határozhatja meg. Az egységes és operatív vezetés szervezeti oldalról a csapatok egy kötelékbe integrálása és e kötelék parancsnokságának, mint haderőnemi vezető szervnek történő alárendelésük esetén oldható meg. A haderőnemre jellemző, különösen nagy értékű és bonyolult hadi-

technikai eszközök megbízható üzemeltetése és harci alkalmazása során az egyes kezelők szakértelmének jelentősége a beosztások többségénél a hivatásos (szerződéses) állomány alkalmazását igényli.

A szárazföldi csapatoknál a vezetéssel szembeni — az irányelvtervezetben megfogalmazott — követelményeket a katonai kerület- és körzetparancsnokságok rendszere elégítheti ki. Az ország területén, a hadászati-hadműveleti és katonaföldrajzi, valamint a demográfiai, gazdasági és közigazgatási szempontok alapján kialakított 3—4 katonai kerületparancsnokság a vezérkar közvetlen irányításával vezetné a kerületben elhelyezett reguláris csapatok béke- és háborús tevékenységét, illetve a megyei területvédelmi és hadkiegészítési parancsnokságokon keresztül a kerület területvédelmi alegységeinek felkészítését, megalakítását és háború esetén a dandárok alkalmazási körzetein kívüli tevékenységüket.

A katonai kerületeken belül, az összefegyvernemi dandárok részére a valószínű betörési (támadási) irányokat lezáró, mélységben a határtól a dandár végső ellenálási terepszakaszáig terjedő alkalmazási körzeteket lehetne meghatározni. E körzetben a dandárparancsnok, aki egyben a körzet parancsnoka, a harcfeleltetők végrehajtása során teljes joggal és felelősséggel rendelkezne az alárendeltségébe utalt reguláris csapatokon túl a végső esetben megalakított területvédelmi alegységekkel, illetve a körzetnek a védelemre felhasználható más erőforrásaival is.

Ez a megoldás lehetőséget biztosíthatna a parancsnok és törzse részére a különböző veszélyeztetettségi helyzetek kezelésére történő felkészülés során a helyi és más területi belügyi, közigazgatási, önkormányzati és más szervekkel a közvetlen kapcsolat és együttműködés kialakítására, a körzet lehetőségeinek sokoldalú felmérésére és a tevékenységek begyakorlására.

A tanulmány a bevezetőben jelzett cél, feladat, mód, eszköz összefüggésrendszer figyelembevételével kísérelte meg felvázolni a katonai védelem néhány, különösen sok vitát kiváltó problémájának egy megoldási változatát a további vita reményében.

Radványi Lajos

A kölcsönös bizalmatlanságtól a kölcsönös bizalom felé

*Tájékoztató a Kelet- és Közép-Európa biztonságának alakulásáról
a Varsói Szerződés katonai szervezetének megszüntetése után című
nemzetközi konferenciáról*

1991. április 24—25-én a HM Védelmi Kutatóintézete, valamint a Biztonságpolitikai és Nemzetközi Főosztálya szervezésében csehszlovák, jugoszláv, lengyel, osztrák, román, szovjet és magyar biztonságpolitikai szakértők részvételével „Kelet- és Közép-Európa biztonságának alakulása a Varsói Szerződés megszüntetése után” címmel nemzetközi konferencia megtartására került sor. A szerző a tanácskozás céljáról, lefolyásáról, a megvitatott kérdésekről, a résztvevők állásfoglalásáról, véleményük lényegéről ad átfogó tájékoztatást.

A nemzetközi konferencia első munkanapján az európai biztonsági folyamatok várható alakulása — ezen belül az USA és a NATO szerepének jövőbeni alakulása, a szovjet változások hatása és az egyesült Németország szerepe az európai biztonsági folyamatokban — került napirendre.

A második napon Kelet- és Közép-Európa biztonságát és a térségen belüli együttműködés lehetőségeit — a térség országainak megváltozott helyzetét és biztonságát befolyásoló folyamatokat — vitatták meg a résztvevők.

A konferencia alapvető célkitűzése az volt, hogy a megváltozott viszonyrendszerben szakértői szinten véleményt cseréljünk az európai biztonsági folyamatok várható alakulásáról, illetve a régió belüli együttműködés lehetőségeiről és módokról. Célkitűzés volt az is, hogy feltárjuk a kölcsönös érdeklődésre számot tartó kérdéseket, biztonságpolitikai törekvéseket és azokat az összekötő, csatlakozó területeket, melyek a Varsói Szerződés megszűnte után a térség országait együttesen és egyaránt érintik. Törekvéseink között szerepelt továbbá, hogy egymás nézeteinek jobb megismerésén keresztül közelítsük az álláspontokat a közös cél, az Európához történő felzárkózás elősegítése érdekében.

Szándékunkban állt annak feltárása, hogy szomszédaink, különösen korábbi VSZ-szövetségeseink, miként gondolkodnak a bennünket is foglalkoztató biztonsági kérdésekről, hogyan látják a jövőt, a kollektív európai biztonsági rendszer kialakításának feltételeit és garanciáit, főként pedig az átmeneti időszak jellemzőit és tennivalóit.

A konferencia résztvevőit — akik között olyan neves külföldi szakemberek is megjelentek, mint *dr. Erich WENDL*, az Európa Akadémia igazgatója Bécsből, *Milan STEMBERA*, a Nemzetközi Kapcsolatok Intézetének főmunkatársa Prágából, *dr. Janus PRYSTROM*, a Nemzetközi Kapcsolatok Intézetének főmunkatársa Varsóból, *Mihail KOZSOKIN*, az USA-Kanada Intézet, *Pável BAJEV*, az Európa Intézet és *Jurij SZTRELCOV* a Világgazdasági és Nemzetközi Kapcsolatok Intézetének főmunkatársai Moszkvából, *dr. Elena ZAMFIRESCU*, a Román Külügyminisztérium politikai tervezési osztályának főmunkatársa Bukarestből, *dr. Radován VUKADINOVIC*, a Nemzetközi Kapcsolatok Programjának igazgatója Zágrábból — *BEÖTHY Mihály*, a Honvédelmi Minisztérium helyettes közigazgatási államtitkára üdvözölte.

Bevezető gondolatként azzal a hasonlattal élt — melyre a későbbiek során többen is reflektáltak —, hogy tulajdonképpen közös faluban élünk, beszélgetünk hát úgy, mint egy jó faluban a jó gazdák, jó szomszédként és ne úgy, mint a nagyvárosok betonkolosszusainak lakói, akik magukra zárván ajtajukat, csak akkor szólnak egymáshoz, ha a szomszédból bosszantóan áthallatszik a zaj.

A bevezető referátumot *dr. Körmendi István*, a Külügyminisztérium főosztályvezetője tartotta. Előadásának kulcsszava az *átmenet* volt, mellyel a változási folyamat lényegére utalt. Gondolatait három kérdéskörre irányította:

- Magyarország Szovjetunióhoz való viszonyára;
- a kelet-európai országok egymáshoz való viszonyára;
- az európai szervezetekre.

A változási folyamat főbb összetevőit a Szovjetunió és a kelet-európai országok régi rendszereinek válságában, tartalékainak kimerülésében, a piacgazdaságra való átállásban, a Varsói Szerződés és a KGST összeomlásában, valamint a német újraegyesülésben jelölte meg. A szovjet katonai jelenlét megszűnése és Németország újraegyesítése átvezet bennünket a térség nyugati felére, ahol szintén változási folyamatok kezdődtek. Megítélése szerint Európa szerepe felértékelődik, az USA európai szerepe pedig csökkenni fog. A változási folyamatok elemzése kapcsán kiemelte, hogy meg kell határozni az európai szervezetek (NATO, Európa Tanács, Nyugat-Európai Unió, EGK) viszonyát Kelet-Európához és a Szovjetunióhoz.

A közép-európai térségben új kérdésekre kell választ adni:

- átépíteni és újrafogalmazni viszonyunkat a Szovjetunióhoz;
- átépíteni és újrafogalmazni viszonyukat egymáshoz;
- meghatározni viszonyukat az európai integrációs szervezetekhez;
- megtalálni helyünket az európai biztonsági folyamatokban és a kiépülő új biztonsági rendszerben.

Ebben a folyamatban gondolkodva alakítjuk és formáljuk biztonságpolitikánk irányelveit, védelmi koncepciónk alapelveit.

A Szovjetunióhoz való viszonyunkat elemezve hangsúlyozta, hogy a korábbi szövetségi viszonyból szuverén államok közötti viszonyra kell átépíteni kapcsolatainkat és ebben kiépíteni biztonságunkat. A Szovjetunió elfogadta, hogy Magyarország integrálódni kíván az európai közösségbe. Ami szokatlan, hogy e folyamat kapcsán Magyarország és más kelet-európai országok kezdtek gondolkodni arról, hogy miként lehet a Szovjetunióknak biztonsági garanciákat adni. Minthogy semmi törekvés nem tapasztalható arra vonatkozóan, hogy Magyarországon keresztül a NATO erő-

it felvonultassák a Szovjetunió nyugati hatáira, sem Magyarország, sem a többi kelet-európai ország nem vállalhat olyan kötelezettséget, amely megnehezítené az európai integrációs folyamatokban való részvételünket. Megítélésünk szerint a Szovjetunió biztonságát sokkal inkább belső, mint külső folyamatok határozzák meg.

Az előadó reményét fejezte ki, hogy a Szovjetunió konstruktív partnerként fog beilleszkedni az európai folyamatokba.

A kelet-európai országok egymáshoz való viszonyában a stabil jószomszédi kapcsolatok kiépítésének szükségességét hangoztatta az előadó. Megítélése szerint az instabilitás elemei megtalálhatók valamennyi kelet-európai ország belső helyzetében, belső viszonyaiban, de nincs olyan probléma, melyet politikai eszközökkel ne lehetne rendezni. A jelenlegi helyzetet olyan történelmi esélyként értékelte, amely minden korábbinál jobb lehetőséget biztosít az országaink közötti új viszonyok kiépítésére és stabilizálására. Minden eszközzel meg kell akadályoznunk, hogy a feszültségek tartóssá, vagy esetleg politikai eszközökkel kezelhetetlenné váljanak. Nagyra értékelte a HM szerepét a szomszédos országokkal való kétoldalú kapcsolatok felvételében és kiépítésében.

A szubregionális együttműködéssel kapcsolatban azokat a fenntartásokat igyekezett eloszlatni, melyek egyes országok, különösen Románia részéről tapasztalhatók. Magyarország, Lengyelország, Cseh és Szlovák Köztársaság együttműködését a hasonlóan gondolkodó, hasonló célkitűzésekkel rendelkező partnerek „politikai klubjaként” értékelte, amelynek nincsenek olyan jellegű törekvései, melyek más országok ellen irányulnának. Jó lenne, ha Románia sem érezné maga ellen irányulónak.

Fontosnak tartotta ugyanakkor, hogy ezek a szubregionális együttműködések ne vezessenek újabb megosztottságokhoz.

Magyarország is csak annyiban érdekelt ezekben, amennyiben segíti országunk integrálódását az európai szervezetekhez.

Az európai szervezetekről szólva kiemelte azokat az új elemeket, szerepköröket, melyeket e szervezetek betöltenek az európai biztonsági folyamatban. A szervezetek jelentőségét mindenekelőtt a kapcsolatok intézményesítésében látja.

Az Európai Közösség az európai integrációt segíti. Magyarország törekvése a teljes jogú tagság — ami országunk számára nélkülözhetetlen —, ennek fontos szakasza a társulási megállapodás.

Célunk: integrálódni Európa új gazdasági és politikai rendjébe, amely egy vagy több évtizedes folyamat eredményeként valósulhat meg.

A NATO és a Nyugat-európai Unió szerepe, egymáshoz való viszonya szintén átrendeződőben, módosulóban van. Magyarországnak nincs olyan törekvése, hogy teljes jogú biztonsági garanciát kapjon, minthogy országunkat nem fenyegeti senki. Mindkét szervezetről azt tartjuk, hogy alapvető érdekükben áll az új európai demokráciák megerősítése és az, hogy egymással jó viszonyban legyenek.

A bevezető referátumot követően a résztvevők az európai biztonsági folyamatok várható alakulását vitatták meg.

Általában egyetértettek abban, hogy Európa biztonsága az USA és a Szovjetunió konstruktív részvétele nélkül nem szavatolható.

Eltérő vélemények hangzottak el a NATO jövőbeni helyével, szerepével, megítélésével és a volt VSZ tagállamok NATO-hoz való viszonyával kapcsolatban.

A román küldött, dr. Elena Zamfirescu meglátása szerint: „A legnagyobb probléma az, hogy Nyugat-Európának ott van a NATO, a Nyugat-európai Unió és az Európai Közösségek, amelyek önmagukban is biztonsági garanciát jelentenek a Nyugatnak. Nekünk ezzel szemben semmink sincs, kivéve a szép ígéretek.”

A NATO-ba való belépéssel kapcsolatban is nagyon kategorikusan fogalmazta meg véleményét: „Wörner úr mindegyik volt VSZ tagállam értésére adta, hogy a szövetségbe való belépés egyelőre szóba sem jöhet. Nyugaton a kollektív biztonság elvében gondolkodnak.”

Dr. Janus Prystrom úr (Varsó) úgy vélekedett, hogy nem olyan könnyű ma meghatározni, mi lesz a NATO szerepe az európai integrációs folyamatban. Nem akarja alábecsülni, de túlbecsülni sem a NATO szerepét. Megjegyezte viszont, hogy a NATO-főtitkár februári beszédében — és Észak-atlanti Szövetség jövőbeni funkciójáról — elhangzottak alapján vannak bizonyos fenntartásai, különösen ami a Szovjetunió ellensúlyozását illeti.

Megítélése szerint az egységes európai rendszer még nem ennek az évtizednek a témája. Jelenlegi évtizedünkben csak körvonalazódhatnak azok a biztonsági (együttműködési) körök (zónák), amelyek tartalmazzák az európai biztonsági rendszer elemeit. Ezek egyike lehet a NATO (mi nem lehetünk a tagjai), a helsinki folyamat (ebbe beletartozik a Szovjetunió is) és a regionalizmusok, amely lehetővé teszi az együttműködést az Európai Közösséggel. Megjegyezte viszont, hogy azért ne legyünk túl optimisták, mert a volt szocialista országok teljes jogú tagsága nem várható.

Szovjet részről felvetődött, hogy kik lennének az új európai biztonsági rendszer tagjai és hogy beletartozna-e abba a Szovjetunió is?

A kérdésre adott válaszból kitűnt, hogy ezzel nehézség van, mert ma még mindez nagyon halványan körvonalazódik. Bizonyos viszont, hogy a Szovjetunió az európai biztonság nélkülözhetetlen része.

Pável Bajev (Moszkva) veszélyforrásként említette a „status quo” megkérdőjelezését, az újeletű „népvándorlásokat”, az esetleges új Csernobilokat és a Balti-térségben kialakult helyzetet.

Milan Stembera úr (Prága) a biztonság komplexitását (katonai, politikai, gazdasági, kulturális összetevőit) hangsúlyozta. Realitásként kell tudomásul vennünk azt is, hogy nincs olyan állam Európában, amely nullára akarná csökkenteni haderejét, és hogy egyetlen katonai szövetség maradt Európában, a NATO, amely kizárólag tagjai számára nyújt biztonságot. Véleménye szerint térségünkben egyfajta „biztonsági vákuum” alakult ki, amely felveti országaink számára a „hova csatlakozzunk” kérdést. A NATO geostratégiai szempontból nem akar új tagokat felvenni, nem akarja kiterjeszteni hatáskörét. A helsinki folyamat lassan halad előre, az új biztonsági rendszer csak a jövőben valósulhat meg.

Tagadhatatlan viszont, hogy biztonsági kockázat van a térségben, melyek eredőjéhez: a nacionalista kilengéseket; a szegénységet; a szegény és gazdag országok között egyre mélyülő szakadékot és a Szovjetunióban lejátszódó folyamatok kiszámíthatatlanságát sorolta. A kérdésre, hogy miként lehet ezt kezelni, megoldani, legfontosabbnak az egymás közötti jószomszédi kapcsolatokat tartotta, amelynek nem szükséges katonai elemeket tartalmaznia.

Magyar részről a bizonytalansági tényezők között említést nyert, hogy nem tudjuk, milyen a Szovjetunió Kelet-Európa-politikája, sőt azt sem, hogy van-e a Szovjetunióknak Kelet-Európa-politikája. (Matus János úr kérdése lényegében a Pravda 1991. március 13-i számában megjelent Muszatov és a március 18-i számában megjelent Kvicinszkij cikkeire utalt).

Sztrelcov úr (Moszkva) a kérdésre úgy reagált, hogy a Pravdában megjelenő cikkeknek ő nem tulajdonítana túlzott jelentőséget, ez egyfajta álláspont, de nem több. A kelet-európai-politikával kapcsolatban viszont hangsúlyozta, hogy Moszkvának nincs kidolgozott Kelet-Európa koncepciója. Kidolgozás alatt áll.

A különböző fellelhető nézetek három kategóriába csoportosíthatók:

a.) *Vannak, akik úgy vélekednek, hogy minden, ami Kelet-Európában történik, különösen rossz:*

- elvesztettük a stratégiai előszobát;
- elvesztettük a Varsói Szerződést;
- elvesztettük azokat az embereket, akik a régi sztereotípiákban gondolkodtak.

(Ezen a nézeten elsősorban a „Szojuz”-csoport befolyásos körei vannak.)

b.) *Minden, ami Kelet-Európában történik, csodálatos:*

- nincs veszélye számunkra.
- (Ezt a pacifisták, békülékenyek csoportja vallja.)

c.) *Realitásokban gondolkodók:*

- a kelet-európai folyamatokat tanulmányozni kell, gondosan elemezve, hogy mit vehetünk át és mit nem.
- (Az értelmiségi csoportosulás nézetei.)

A NATO-val kapcsolatban ugyanilyen szélsőségesen gondolkodnak. A szövetséghez történő csatlakozásról azt az álláspontot osztják, hogy a volt VSZ országoknak nem kellene a NATO-hoz csatlakozni.

A Varsói Szerződés megszűnése utáni helyzetet jellemezve Mihail Kozsokin (USA-Kanada kutatóintézet) is kiemelte, hogy jelenleg többféle álláspont létezik: „Egyrészt van az SZKP KB, azután az oroszországi Parlament és — nem szerénytelenségből — van a mi intézetünk, s mindenütt másképp közelítik meg a kérdést. Az SZKP vezetése számára valószínűleg elfogadhatatlan lenne, hogy a volt VSZ tagállamok most NATO tagok legyenek. Az oroszországi vezetők sokkal inkább összeurópai folyamatokban gondolkodnak, de számukra is elfogadhatatlan lenne a kelet-európai országok csatlakozása egy másik katonai tömbhöz. S itt nemcsak érzelmi dolgokról van szó... Tudományos körökben is osztják, hogy Kelet-Európának nem kellene a NATO-ba belépnie. Most, amikor lehetőség nyílt elgondolkodni a közös jövőről, nem előnyös a múlthoz visszafordulni, s a múltban, egy teljesen más szituációban létrehozott struktúrákat átmenteni a jövőbe.”

A jugoszláv szakértő, dr. Radovan Vukadinovic is azt a megítélést erősítette, mely szerint a VSZ megszűnése Európában új helyzetet teremtett és egyensúlytalanságot hozott létre: „Jugoszlávia — mint el nem kötelezett ország — egyáltalán nem örült a katonai tömbök létének. Számunkra megkönnyebbülés volt az egyik katonai

tömb megszűnése, jó lenne, ha a másikra sem lenne többé szükség. Azt azonban el kell ismerni, hogy most Nyugaton stabil politikai, gazdasági és nem utolsósorban katonai intézmények működnek, ezzel szemben Keleten általános dezintegrációval állunk szemben."

A NATO-hoz való csatlakozásról az alábbiakban összegezte véleményét: „A magam részéről csak egy páneurópai megoldást látok lehetségesnek, azaz hogy minden európai ország — az Atlanti-óceántól az Urálig — tagja lehessen a NATO-nak. Amennyiben egyetlen ország is kimaradna a sorból, az igen veszélyes szituációk kialakulásához vezetne. Éppen ilyenek elkerülése érdekében kell összeurópai megoldást találni, méghozzá az EBEÉ-folyamatok keretében."

Rendkívül érdekes megvilágításba helyezte az elhangzottakat az osztrák résztvevő, Norbert Höher ezredes (osztrák Védelmi Minisztérium). Megítélése szerint a volt VSZ-tagállamok között egyfajta pánikhangulat uralkodik: „Ezek az országok évtizedekig egy »biztos biztonságtudatban« éltek, amely egyik napról a másikra semmivé lett. Ezért ilyen nagy a kapkodás, ezért beszélnek annyit Kelet-Európában a NATO-tagságról. Én nem látok semmiféle külső fenyegetettséget. Annál inkább bizonyos veszélyeket, amelyek a térség országainak rossz gazdasági helyzetéből fakadnak. Amint ezek az országok gazdaságilag magasabb szintre jutnak, elképzelhetőnek tartok egyfajta társulási szerződést, bár az átmeneti időszak szerintem igen hosszú lesz."

A konferencia első napján is érzékelhető volt, hogy a résztvevők nyíltan beszéltek a régió országaival kapcsolatos belső és külső problémákról, s egybehangzóak voltak a vélemények a tekintetben, hogy a biztonsági kockázatok sokkal inkább a gazdasági megváltoztatás okozta következményekből és nem külső fenyegetettségéből származnak.

Az egységes Németországgal — amely Európa jelentős gazdasági potenciálját testesíti meg — s a német politikával szemben lengyel és csehszlovák részről bizonyos történelmi tapasztalatokra utaló ellenérzések is megfogalmazódtak, amellyel a résztvevők zöme nem értett egyet, tekintettel arra, hogy a német tőke jelentős hányada napjainkra multinacionalizálódott, nemzetközi transznacionális közegbe ágyazódott, amit már nem lehetne militarista célokra felhasználni. Jelentős mértékben függ a világpiactól és a Közös Piac működőképességétől is. Ilyen szempontból tehát nem lehet történelmi analógiákat hozni, s a háborút megelőző korszakkal azonosítani, amikor a németek Közép-Európát vadászterületként kezelték.

A mai helyzet inkább úgy jellemezhető, hogy Európában német súlypontú gazdasági reorientáció megy végbe, miközben megnövekedett a francia és az olasz tőke keleti irányú érdeklődése is. Németország gazdasága az integrációkban gyökerezik.

A konferencia második napján, dr. Kőszegvári Tibor ezredes tartott nyitó előadást, „Közép- és Kelet-Európa biztonsága és Magyarország” címmel.

A Varsói Szerződés aláírását követő 35 év biztonsági és védelmi koncepcióját úgy összegezte, hogy az a Szovjetunió érdekeihez igazodva, a hatalmon lévő kommunista párt honvédelmi politikájaként fogalmazódott meg. A magyar biztonságpolitika a VSZ koalíciós biztonságpolitikája részeként működött, melynek legfontosabb elemét a katonai erő jelentette. Csak formálisan viselt magán nemzeti jegeket, nem szolgált nemzeti érdekeket. Az ország katonai védelme a szovjet vezérkar hadászati és hadműveleti terveibe illeszkedett.

A kelet- és közép-európai országokban végbement politikai rendszerváltás Magyarországon az első között vette kezdetét. A magyar biztonságpolitikai koncepció középpontjában a béke megőrzése áll.

Álláspontunk az, hogy a nemzetközi biztonságot az emberiség átfogó biztonságaként, alapvető emberi jogként, többdimenziós rendszerben (politikai, gazdasági stb.) kell kezelni.

Biztonságpolitikánk figyelembe veszi az európai átalakulás és az enyhülés kedvező tendenciáit, melyekkel tartósan számol, európaiságra épül és a Magyar Köztársaság biztonsági szükségleteiből indul ki. Valljuk, hogy a biztonság csak egyenlő és kölcsönös lehet.

Országunk biztonságának feltételeit elsődlegesen nem a fegyveres erőben kell keresni, sokkal inkább a szomszédokkal való kapcsolatok erősítése, a nemzetgazdaság fejlesztése, a belső stabilitás és szociális biztonság megteremtése jelentheti a garanciát. Magyarország biztonsága megvalósításának külső feltételei ma különösen kedvezőek, mindamellett, hogy vannak akut és újragerjesztett veszélyforrások is. Ilyenek a nacionalizmus, a sovinizmus, a nemzetközi terrorizmus és az egyre növekvő menekültáradat. Ezek ellenére reális háborús veszély és közvetlen fenyegetés hazánk ellen jelenleg nem érzékelhető.

A Magyar Köztársaság egyetlen államot sem tekint ellenségének, katonai erővel elérendő politikai céljai nincsenek. Hazánk biztonságát, területi integritását és szuverenitását egyetlen állam katonai ereje sem fenyegeti. Nincsenek területi követeléseink, elismerjük a szerződésekben rögzített határokat.

Az államok közötti problémák megoldásában a tárgyalásos rendezést tekintjük a konfliktusfeloldás egyetlen járható útjának. Elítéljük az agresszió minden fajtáját.

Az előadó megjegyezte, hogy bár sokan nem osztják véleményét, szerinte mégis úgy tűnik, hogy a térségben egész Európára kiható *hatalmi vákuum* keletkezett. E helyzet jövőbeni romlása az európai biztonság stabilizálására és a leszerelésre is káros hatással lehet. Meggyőződése, hogy ezekkel a tényezőkkel az új biztonsági modell kialakításánál számolni kell, feloldásukra csak az összeurópai biztonsági rendszer keretei között van lehetőség.

Megjegyezte azt is, hogy az új európai biztonsági rendszer kialakítása és megvalósítása folyamatában még számos tisztázatlan, megválaszolatlan kérdés van. Hazánk biztonsági szükségleteiből következik, hogy országunk — amiért történelme folyamán oly sokat szenvedett — soha többén nem vállalhatja fel az ütközőország szerepét. Ezért a Magyar Köztársaság biztonságát és védelmét a helsinki folyamatban, az új európai biztonsági rendszer keretei között képzeljük el.

A regionális együttműködéssel kapcsolatban megemlítette, hogy országunk szorgalmazza és tevélegesen is részt kíván venni a Cseh és Szlovák Köztársaságot, a Lengyel Köztársaságot és a Magyar Köztársaságot magába foglaló háromoldalú szerződésben. Részt veszünk a regionális szövetség lehetőségeivel biztató Pentagónálé, újabban a Hexagolané munkájában.

Hangsúlyozta, hogy kormányunk a biztonság alapjainak szélesítésében nagy jelentőséget tulajdonít az államok közötti kétoldalú biztonsági szerződéseknek, a bizalmat és a kooperációt serkentő gazdasági, kulturális, tudományos, humanitárius és katonai együttműködési megállapodásoknak.

Összességében úgy ítéljük meg — mondotta előadásának befejezéseként dr. Kőszegvári ezredes —, hogy a Helsinkiben elkezdődött enyhülési folyamat kiállta az idők próbáját és a párizsi megállapodások is bizonyították, hogy a párbeszédnek nincs alternatívája. A kontinensünkön végbement történelmi jelentőségű változásokkal megnyílt az út az Egyesült Európa és az új világrend kialakítása előtt. Az ideológiai falak leomlottak, a kapcsolatokban a bizalom és a partnerség nyert teret.

Az előadásra reagálva Vladimír Bojml ezredes (Prága) körvonalazta a csehszlovák védelempolitikát. Törekvésük, hogy újjáértékeljék katonapolitikájukat, a nemzeti érdekeknek megfelelően. Doktrínájukat az állam függetlensége doktrínájának nevezték, melynek legfőbb alapelvei közé tartozik:

- a védelmi jelleg;
- nem veszélyezteteti egyetlen állam biztonságát sem mindaddig, amíg nem éri az országot agresszió;
- bármely irányból érné határaitak támadás, országuk védhető legyen;
- haderőcsökkentés, amely elvezethet a leszereléshez.

Problémaként vetette fel a technikai modernizáció kérdését. Megítélése szerint a volt szocialista országok nem tudják fegyverzetüket korszerűsíteni. Európa így két részre fog szakadni: modern és elavult fegyverzettel rendelkezőkre.

Stembera úr a nemzetközi garanciákat vetette fel. A jövő Európája — megítélése szerint — a különböző fejlettségi szinten levő államok Európája lesz, így ideális esetben is lesznek vitatott problémák. Ezért érdemes lenne elgondolkodni egy új nemzetközi jogi rendszer létrehozásán — a hozzá tartozó új intézményekkel —, melyek segíthetnék a felmerülő problémák tisztázását.

A magyar szakértők vitatták a konfliktusok új nemzetközi jogi rendszerrel történő rendezhetőségét, a létező mechanizmusokon túlmutató fórumok létrehozásának eredményességét, mivel megítélésük szerint adott esetben könnyen megkérdőjeleződne az új fórumok illetékessége.

Élénk vita bontakozott ki a „hatalmi vákuum”, a többoldalú kapcsolatok és a regionális biztonság kérdéseivel kapcsolatban.

Valki László professzor a hatalmi vagy biztonsági vákuum kifejezést több szempontból sem tartja szerencsésnek. Részint mert nem társadalomtudományi fogalom, részint pedig a vákuum természetrájza miatt. A vákuum tulajdonsága, hogy szívóhatást fejez ki. Ha elhagy bennünket egy „védő” hatalom, vákuumhelyzetben egy másik hatalom arra törekszik, hogy bejöjjön és elfoglalja az előző hatalom helyét. Márpedig ilyen törekvést jelenleg nem tapasztalunk.

Matus János (külügyi intézet) a vákuum kifejezésről úgy vélekedett, hogy az különböző értelmezésekre ad lehetőséget, ezért a maga részéről szívesebben használja az „átmeneti állapot” kifejezést, amelynek jelentástartalma azt fejezi ki, hogy a térség országai nem részesülnek kollektív védelemben. A NATO ugyanis csak a tagállamai számára biztosítja a kollektív védelmet.

Stembera úr felvetette a „vákuum” pozitív megközelítését, mint lehetőséget a friss levegő beáramlására — hozzátéve, hogy amennyiben azt nem mi töltjük be, akkor majd mások fogják betölteni — ezért nemcsak érti, de egyet is ért Kőszegvári ezredes gondolatával.

A regionális együttműködési formákkal kapcsolatban a román delegátus, Elena

Zamfirescu, felvetette a különböző próbálkozásokat (Duna-menti országok; fekete-tengeri országok; balkáni együttműködés stb.) és most a legfrissebbek egyikét, a Pentagonalét, vagy a trilaterális együttműködést. Mint mondotta, nem akarja ezeket sérteni, aggasztja viszont az a reverziós hatás, melyet ezek a formák kiválthatnak. Nem vonja ugyan kétségbe a jóhiszeműséget, de szembenállást (ami lehet nem tudatos), ellenérzést válthat ki — egyfajta kizártság miatt — azokban, akik nem tagjai a regionális együttműködésnek.

Véleménye szerint bizonyos „megfigyelői státusokkal” átláthatóvá tehetők az ilyen együttműködések.

A konferencia résztvevőivel ismertetett egy olyan elképzelést, melyen jelenleg Románia dolgozik. Ennek lényege a következő:

Az EBEE-országok külügyminiszteri tanácsa alárendelt szerveként egy közép- és kelet-európai biztonsági bizottságot kellene megalakítani. Ebben minden ország képviseltetné magát, de a döntéseket csak a térség külügy- és hadügyminiszterei hozhatnák meg, ha az USA és a Szovjetunió között az adott kérdésben konszenzus alakulna ki. A konkrét biztonságpolitika és bizalomerősítő intézkedések mellett a bizottság a nem katonai jellegű biztonsági kérdésekkel foglalkozna, mint például a környezeti katasztrófák megelőzése vagy a nemzetközi terrorizmus és bűnözés elleni harc.

A jugoszláv résztvevő erős fenntartásokkal élt a javaslattal szemben, mivel nehéz lenne különbséget tenni a belső és külső konfliktusok között, mikor származhatnak belső konfliktusokból külsők, mi a helyzet Törökországgal és Görögországgal, mit ért BIZOTTSÁG alatt stb.)

A javaslat jelen állapotában még annyira kidolgozatlan, hogy részkérdésekre a román delegátus nem tudott választ adni.

Vukadinovic úr a regionális együttműködésről úgy vélekedett, hogy az első lépés az EK felé vezető úton, ezért nem tartja véletlennek, hogy azt Brüsszelből is erősen támogatják. Ha kicsiben képesek vagyunk kooperációra, az bizonyítékkal szolgál arra, hogy összeurópai méretekben is megfelelünk az együttműködés alapkövetelményeinek.

A kétoldalú együttműködésekkel kapcsolatban ugyancsak figyelemre méltó vélemények fogalmazódtak meg.

A román—magyar kapcsolatokat értékelve a román résztvevők úgy vélekedtek, hogy az kihatással van az egész térségre. Megítélésük szerint a két ország védelmi minisztériuma között példamutatóan jók a kapcsolatok, talán jobbak, mint a politikusok között. Az Európa Tanács-tagság is közelebb hozhat bennünket egymáshoz.

Jelen tanácskozásunkról is úgy vélekedtek, hogy őszi léghő uralkodik az asztalok körül.

Annál elszomorítóbbnak tartották, hogy ha a sajtót olvassa vagy a TV-t nézi az ember, akkor ijesztő képeket láthat.

Pedig tudomásul kell venni, hogy az a sorsunk, hogy együttműködjünk egymással, mert szomszédok vagyunk, egyikünk sem költözhet odébb pár ezer kilométerrel.

Gyuricza Béla altábornagy hozzászólásában a biztonságpolitika lényegi kérdéseként a kölcsönös bizalom elmélyítésének fontosságát emelte ki, hogy ne keltsünk bizalmatlanságot szomszédainkban. Ezért tartja különösen elhibázottnak és felelőt-

lennek azokat a szélsőséges megnyilvánulásokat, melyek a sajtó hasábjain időnként megjelennek. A bizalomteremtés útján jelentősnek értékelte azokat a gyakorlati lépéseket, amelyeket az atomhordozó eszközök megsemmisítésével, illetve a Romániával megkötött OPEN-SKY egyezményrel az eddigiek során már megtettünk.

Az előkészületben lévő magyar—szovjet szerződésről Mihail Kozsokin úgy nyilatkozott, hogy az a szó jó értelmében vett pragmatikus egyezmény lesz, mely a két ország valós és kölcsönös érdekeiből fakad és mentes lesz mindenfajta káros ideológiai töltéstől. Ami az Oroszországgal, illetve Ukrajnával kötendő hasonló jellegű szerződéseket illeti, előbb vagy utóbb mindenképpen sor kerül rájuk.

A kétoldalú szerződések megkötésének szükségességét osztrák részről úgy értékelték, hogy a hagyományosan jó kapcsolataink, valamint az EBEE folyamatokban való együttműködés sem Magyarországgal, sem Cseh és Szlovák Köztársasággal, illetve Jugoszláviával nem teszi szükségessé a kétoldalú szerződéseket. Ausztria abban érdekelt, hogy országaink belső biztonsága stabil legyen, s ebben ők minden segítséget készek megadni.

Magyar részről ugyancsak megerősítést nyert, hogy a térség országainak biztonságát sokkal inkább a gazdasági instabilitás fenyegeti, amely ellen szükséges regionális keretekben is fellépni.

Számot kell vetnünk ugyanakkor azzal is, hogy társadalmaink nem mentesek azoktól a megkésettségekből eredő beidegződésektől, melyek hajlamossá tesznek bennünket a rivalizálásra és ami még veszélyesebb, a feudális viszonyrendszerek újjáélesztésére. Nem küzdöttük még le az elmaradottságunkból eredő félelmeket, gyanakvásokat, bizalmatlanságokat. A pártállami struktúráknak is különös érzéke volt ahhoz, hogy fenntartsák az emberek, nemzetek, országok közötti gyanakvásokat. Emelték a „falakat”, „függönyöket”, akadályozták az emberek szabad mozgását és a gondolatok, információk cseréjét. Két évvel ezelőtt mi felszedtük a „vasfüggönyt”, német barátaink lerombolták a „Falat”. Reméljük, hogy ez a konferencia is hozzájárul ahhoz, hogy eltávolítsunk minden olyan akadályt, mely útjában áll a nyíltságnak, őszinteségnek és a kölcsönös bizalomnak.

*

Összességében a konferencia eredményes munkát végzett. A résztvevő szakértők az őszinte véleménycsere során feltárták azokat a kölcsönösen fontos biztonsági érdekeket, amelyek a térség országait egyaránt érintik. Egymás nézeteinek megismerése révén közeledtek a szakmai álláspontok a közös cél — a térség biztonságának megőrzése, valamint az Európához való teljes kapcsolódás — elérésének elősegítése érdekében.

Új módon mindenről, mindenkinek

Az immár 45. évfolyamánál tartó ÚJ HONVÉDSÉGI SZEMLE a Magyar Honvédség központi folyóirata 10 állandó és 7 ideiglenes rovatával havonta aktuális katonapolitikai információkat tartalmazó cikkeket, elemzéseket közöl a katonaelet, a kiképzés és felkészítés, a fegyveres küzdelem, a hadtörténelem, a hadművészet, a haditechnika, a külföldi hadseregek, továbbá a honvédséghez közel álló szervezetek, intézmények, társaságok életéről, különböző eseményeiről — számonként legalább 120 oldal terjedelemben, s példányonként havi 20 forintért.

A lap megújulását nemcsak a tartalmi változások jelzik, hanem az is, hogy bárki forintért vagy külföldi fizetőeszközért a folyóiratok esetében szokásos feltételekkel ebben a kiadványban is megjelentethet hírdetést, a szerkesztőség közlésre elfogad bárkitől kívánt — és a profiljába vágó — cikkeket.

Egyének és szervezetek egyaránt előfizethetnek a lapra a postahivatalokban, a HELIR-nél és a Zrínyi Kiadónál, számonként (havonta), negyedévenként vagy egész évre.

Olvassa?

Ez az Ön lapja!

— az ÚJ HONVÉDSÉGI SZEMLE

HADTUDOMÁNY–HADÜGY

Ács Tibor

„Az olyan végtelenül bonyolult hadtudomány”

A Magyar Tudományos Akadémia és a hadtudomány, 1825—1848.

A szerző tudománytörténeti szempontból az önálló magyar hadtudomány tényekkel bizonyítható gyökereit kutatja. Részletesebben a Magyar Tudományos Akadémia és a hadtudomány viszonyát vizsgálja, és az 1825—1848 közötti időszakot tekinti át. A Magyar Tudós Társaság hadtudománnyal kapcsolatos nézetei a reformkorban megosztottak voltak. A katonaaadémikusok három irányzatot képviseltek. Ezek között az egyik a hadtudomány főbb tételeit a matematika igazságokra alapozta. A másik irányzat helyesebbnek tartotta, ha nem tudománynak, hanem művészetnek tekinti. A harmadik irányzat (Kiss Károly) Clausewitz nyomán, a hadtudományt tudománynak ismeri el. A szerző a reformkorba vezet el bennünket, de a mának is szolgál tanulságokkal.

„Az egész hadművészetnek csak két szabálya van, mely a győzelmet biztosítja. Az egyik a csapatok minősége, amely összetevődik az erős bátorságból, a hadmozdulatok gyorsaságából és a veszélyben való kitartásból. A másik a tér ügyes felhasználása, mely szerint a legtöbb ponton egy ember kettőt kössön le és ott, ahol némi előny kínálkozik, kettős erővel lehessen az ellenséget támadni, és így minden esetben, még a legbátrabb ellenféllel szemben is eldöntjük a csatát. Ez az utolsó szabály képezi alapját minden taktikának és stratégiának, amelyről egyébként nagyon könnyű beszélni; de ebből az alapelvből indul ki az olyan végtelenül bonyolult hadtudomány, melyet sokan tanulmányoznak, ám eredeti keletkezésére, születésére és szent végcéljára vissza sohasem vezetnek.”

(Széchenyi István 1814)

Az egész ország ünnepi tisztelettel idézi fel születése 200. évfordulója alkalmából történelmünk kiemelkedő alakját, Széchenyi István grófot, a Magyar Tudományos Akadémia alapítóját. Köztudott, hogy 1825. november 3-án délelőtt tizenegy órakor a Pozsonyban ülésező országgyűlés kerületi ülésén szót kért Széchenyi István gróf, a 4. huszárezred első lovasszázadosa, aki birtokainak évi jövedelmét, 60 ezer forintot ajánlotta fel a Magyar Tudós Társaság megalapítására. Történelmi jelentőségű tettét indokló felszólalásában a következőket mondotta: „Nem azért teszem ezt, hogy vivatokat kapjak érte, nem is azért, hogy másokat hasonló tettekre tüzeljek. Ezt nem minden ember teheti úgy, mint én. Én katona vagyok és nőtlen.”

Széchenyi István, írásaiban — amit a dolgozat elején olvasható Széchenyi-mottó is bizonyít — a katonai szakírókat felülmúló tudományos igénnyel foglalkozott a hadügyi és honvédelmi kérdésekkel. A hadtudományt a Magyar Tudományos Társaság működési körébe tartozónak tekintette. S ezért örömmel vette tudomásul, hogy kezdeményezéséhez unokabátyja, Festetich László gróf is csatlakozott, aki a Nádorhoz és a Rendekhez intézett 1826. június 27-i adománylevelében bejelentette, hogy a haza védelme érdekében az akadémia keretében a hadtudomány fejlesztéséhez hozzá kíván járni a következők szerint:

„A Magyar Nemzeti Tudós Társaság felállításáról készült Planumba a Mathezisi osztályban több hadi tudományoknak, ámbár ezek sokféleségére, fontosságokra, s kiterjedésükre nézve maguk is egy osztályt érdemelnének, említettvén, melyeknek tökéletes esmeretekhez és hasznokhoz mások is, úgy mint a hadi mesterség kiműveléséhez, okvetlenül tartozandók, kívánnának,... a Katonai Tudományoknak édes Hazánkban leendő tökéletesítésekre tíz ezer forintot conventios pénzben ajánlok, olly okkal, hogy ezen tőke pénz nálam s maradékaimnál, és hagyományosainknál felmondhatatlanul maradjon, és jószágaimon feküdjék, mind addig, míg én, vagy maradékim, vagy hagyományosaink azt letenni nem kívánnok; tartozunk azonban annak hat percentnalis kamatját ugyan conventios pénzben esztendőnként fizetni, melly kamatok a Magyar Nemzeti Tudós Társaság olly rendes tagjának fizetésére fordíttassanak, kinek kötelessége legyen a Tudós Társaság felvigyázása alatt az Angoly, Francia, Muszka, Német s. a. t. Európai Nemzetnek a hadi tudományokról szóló érdemes munkáit magyarra fordítani, de az efféle munkák közé a katonai regulamentumokat, vagy azok kivonatjait nem értvén.”

A Magyar Tudós Társaság alapszabályai közé iktatta a hadtudomány magyar nyelven való művelését is. A korabeli uralkodó hivatalos felfogás a hadtudományt a matematikai tudományok egyik ágának tekintette. Mivel önálló osztályként való felállítására, noha kívánatos lett volna, a politikai viszonyok miatt nem volt lehetséges, az Akadémia „IV. Mathematicai osztály” keretébe sorolta. Ebben az osztályban tevékenykedett a Festetich-alapítvány évi 600 forintnyi kamatából fizetett hadtudományi rendes tag is, akit igaz, első esetben csak 1838-ban választottak meg. A hadtudomány jelentőségét felismerve az MTA XVI. nagygyűlés 1845. november 22-i ülése határozata alapján hozták létre a IV. Mathematicai osztály „Hadtudományi alosztály”-át, amelybe egy rendes és két levelező tagot soroltak be.

A reformkorban Széchenyi István a hadtudomány művelőit mindig melegen pártfogolta, velük rendszeres kapcsolatot tartott és tudományos tevékenységük alapján elősegítette hét ténylegesen szolgáló hivatásos katonatiszt megválasztását az Akadémia levelező, rendes és tiszteleti tagjává, a következő időrendben: Kiss Károlyt (1793—1866), a 37. magyar sorgyalopezred főhadnagyát az I. nagygyűlés 1831. február 17-i 4. ülésén levelező taggá, majd a nyugállományú századost a XI. nagygyűlés 1840. szeptember 5-i 9. ülésén hadtudományi rendes taggá; Baricz György (1779—1840) hadmérnök őrnagyot, a peschierai erődítési helyi igazgatót és Szontagh Gusztávot (1793—1858), a 37. magyar sorgyalopezred főhadnagyát, a II. nagygyűlés 1832. március 5-i 5. ülésén levelező taggá (az utóbbit nyugállományú századosként a X. nagygyűlés 1839. november 23-i ülésén a filozófiai osztály rendes tagjává), báró Lakos Jánost (1776—1843), a 2. székely határőrezred ezredesét az 1832. március 10-i 6. ülésén tiszteleti taggá; Tanárky Sándort (1774—1839), a 6. határőrez-

red első őrnagyát a VIII. nagygyűlés 1837. szeptember 7-i ülésén levelező taggá, majd a IX. nagygyűlés 1838. szeptember 7-i 7. ülésén első hadtudományi rendes taggá; *Korponay Jánost* (1819—1881), a 32. magyar sorgealozezred főhadnagyát és *Mészáros Lázárt* (1796—1858), a 7. huszárezred alezredesét a XV. nagygyűlés 1844. december 24-i 7. ülésén levelező taggá; *Martony Károlyt* (1783—1848) vezérőrnagyot, morvaországi erődítési kerületi igazgatót a XVIII. nagygyűlés 1847. december 24-i 4. ülése levelező taggá, aki 1848 januárjában levélben bejelentette, hogy nagy szolgálati elfoglaltsága miatt a megtsziztetetést nem fogadhatja el.

A Magyar Tudós Társaságban a hadtudomány meghatározását és a tudományok rendszerében elfoglalt helyét illetően a nézetek megoszlottak. A kor uralkodó felfogásához híven, elsősorban a porosz *Bülow* és *Károly főherceg* hatására, akik a tudomány főbb tételeit matematikai igazságokra alapozták, a hadtudományt a matematikai hadtudományok egyik ágazataként kezelte. A katonaaakadémikusok közül *Tanárky Sándor* is „a mathematicai elveken alapuló hadtudományok szorgalmas műveléséről” beszél. A második irányzat fő képviselője *Szontagh Gusztáv*, aki *Jomini* tanításai alapján a hadtudományt a hadművészettel azonosította és helyesebbnek tartotta, ha nem tudománynak, hanem művészetnek tekintik. *Szontagh* szerint: „a hadtudomány, elvontan tekintve, kevés, igen egyszerű elvekből áll; de alkalmazásban végtelen, s nem tudomány többé, hanem művészet”. A harmadik irányzat képviselője *Kiss Károly*, aki *Clausewitz* nyomán a hadtudományt tudománynak ismeri el. A háborút és a hadügyet a „katonai szempontból indulva ki” a hadtudományok szent tisztaságára figyelve vizsgálja.

A Magyar Tudományos Társaság és tagjai a „hadtudományok honosítására” törekedtek és a korabeli elnevezésük szerint a hadtudomány ágainak a következőket tekintették, kutatták: (1.) háború politikája vagy hadi politika, (2.) hadtudomány elmélete, (3.) stratégia, (4.) taktika, (5.) hadi történetírás, (6.) katonai tan- és nevelési rendszer, (7.) a hadi építés mestersége, (8.) hadi földírás, (9.) a fegyver és lőszer ismerete.

A Tudós Társaság céltudatos munkálatokat folytatott a magyar hadtudomány fejlesztése érdekében. Egyik fő célkitűzése az volt, hogy a neves külföldi katonai teoretikusok műveit lefordítsák magyar nyelvre, és így a hazai olvasók számára hozzáférhetővé tegyék az egyetemes hadtudomány különböző ágaiban feltárt új eredményeket. A másik fő célkitűzésének tekintette a hazai kutatók ösztönzését a hadtudomány magyar nyelven való művelésére és az elért teljesítményeik publikálására. Ha áttekintjük az Akadémia megjelent évkönyveit, a Magyar Akadémiai Értesítőket, a Tudománytárat, a Tudományos Gyűjteményt, a korabeli folyóiratok és napilapok oldalait, azokban számos hadtudományi értekezést, tanulmányt és cikket találunk az Akadémia civil és katonai tagjainak tollából. A magyar hadtudomány különböző ágaiban elért eredményeiről beszámoló írások, publikációk igaz nem vehetik fel a versenyt a francia, a német, az angol és más európai katonai teoretikusoknak a polgári hadtörténet és hadtudomány fejlődését meghatározó, a hadügy számos új törvényszerűségét feltáró és a hadtudományban máig is élő, nem egy axiómát megteremtő munkásságával.

Érdekes nézetet fejtett ki a matematika és hadtudomány viszonyáról a II. nagygyűlés 1832. november 16-i ülésén a matematikus *Győry Sándor*. Azt állítja, hogy a

társadalom, a gazdaság és a tudomány a matematikára épül, így a hadügy és a hadtudomány is a matematikára vezethető vissza és megállapítja „mind az oltalmazó, mind a megtámadó katonai tudomány elkerülhetetlenül mathematicai ismereteken épül”. A katonaaadémikusok rendszeresen lektorálták a tudós társasághoz beküldött hadtudományi kéziratokat, és ebben a tevékenységben Lakos János, Baricz György, Kiss Károly és Szontagh Gusztáv tűnt ki. Például Baricz 1836-ban Perczel Mór „Várbeli erősítés” című dolgozatáról kijelentette, hogy a felállítandó magyar „katonai nevelékház” számára alkalmas segédlet lenne, mert magyar nyelven ilyen témájú munka még nem született, azonban „a mostani formájában és állapotjában elfogadhatónak nem tartja, azt a szerzőnek vissza kell adni”, de meg kell dicsérni „a hazai nyelv és tudomány körül tett fáradozásaiért”.

Az 1837. és 1838. évi kisgyűlések javaslata alapján két hadtudományi kéziratot ajánlottak kiadásra az Akadémia igazgatóságának: (1.) „Hadtudomány elemei (Eredeti-jének címe: Beiträge zum praktischen Unterricht im Felde). Németből ford. Kiss Károly. Első kötet — Vizsgálták Baricz György és Szontagh Gusztáv.” (2.) „A stratégia elvei, Károly Főhgtől. Ford. a francia kiadásra tekintettel Tanárky Sándor. — Vizsgálták Kiss Károly és Szontagh Gusztáv.” A két fordítás kiadását az Akadémia elrendelte, de az anyagiak hiánya miatt azok mégsem jelentek meg. Megjegyezzük, hogy Károly főherceg (1771—1847) a korszak legkiválóbb osztrák hadvezére, Clausewitz és Jomini mellett a XIX. század egyik legnagyobb katonai gondolkodója. Fő műve 1813-ban jelent meg „A stratégia alapelvei, az 1796-os németországi hadjárat alapján” címmel és az MTA megbízásából végül Kiss Károly fordította magyarra, de az első kötet csak 1861-ben, a második 1862-ben, a harmadik pedig 1863-ban jelent meg.

A magyar hadtudomány fejlődése szempontjából igen kedvezően alakult az 1838. esztendő, mert Tanárky Sándor személyében megválasztották az MTA első hadtudományi rendes tagját. Tanárky gróf Teleki József előlülő (elnök) és gróf Széchenyi István másodelölülő (alelnök) jelenlétében, az 1838. november 19-i kisgyűlésben olvasva fel „A hadtudományoknak az álladalmak, s különösen magyar hazánk fentartására életbe ható fontosságáról” című tudománytörténeti jelentőségű székfoglalóját. Az értekezés, a polgári reformok szellemében a magyar hadtudomány fejlesztésének programját fejt ki, és a végrehajtásában megfogalmazza a Magyar Tudós Társaság szerepét. Ezért indokolt, hogy részletesebben ismertessük az értekezést.

Tanárky bevezetőjében leszögezi: „A hadtudományok hasznairól akarok értekezni. Úgy akarom a hadtudományokat előállítani, mint a nemzeti élet fentartásának leghatalmasabb eszközt; elhanyagolásukat, mint politikai halálra vezető legegyszerűbb utat.” A továbbiakban azt taglalja, hogy a háborút és a hadsereget az emberi társadalom életéből nem lehet kiiktatni, „az áldott béke örök virágzását” nem lehet megvalósítani, és az ezzel kapcsolatos elméletek mind zsákutcába jutnak, ezt „Rousseau, Kant és mások tapasztalták”. Ezért kiindulási alaptétele: „Mióta földtekénket ember lakja, földtekénk hadsín vala; valamíg azt ember lakandja, földtekénk hadsín marad”. Ebben a helyzetben a hadtudományok „olly kinccsel gazdagítják a polgári társaságot, minél becsesbet a tudományok egy neme sem nyújthat. Mert mit használhat a többi tudomány útján nyert eredmények, ha nem védik meg az országot.” Kiemeli, hogy ahol „a hadtudomány és vele testvér hadmesterség” alapján védi a haderő a polgári társadalmat és államot, ott a „tudomány, művészet, ipar, kereskedelem szabadon virágoznak, s a közjólét haladását semmi sem gátol-

ja”. Ebből a fontos megállapításból kiderül, hogy Tanárky felismerte a politika és a hadügy közötti kapcsolatok jelentőségét és olyan hadtudományi tételeket hirdet meg, amelyekbe bele fogalmazhatta az osztrák függés lazítását és a polgári átalakulást sürgető reformjavaslatait. Erre utal, amikor felteszi a kérdést: *„Milly végválasztó befolyása legyen a hadi műveltségen épült hősi szellemnek a nemzeti önállóság fenntartására vagy az elvesztett függetlenség visszaszerzésére; legtisztábban kitűnik a minden időkorbani hódítók által gyakorolt politicából. Semmitől inkább az nem retteg a hódító zsarnok, mint az elnyomott nép hadi erőitől.”* És a magyarországi helyzetre gondolva megállapítja, hogy *„a hadtudományos kiművelődés útjait vagy tövisekkel megrakja, vagy egészen is elzárja, azután a bárdatlan népet hadi fő hivatalok viselésére alkalmatlannak lenne kikiáltván, tőlük elrekeszti.”* Az elnyomók a hazaszeretetet elaltatják és a függő ország katonai erejét idegen érdekek szolgálatába állítják. Ha a leigázott nemzet vissza akar kerülni az önálló nemzetek közé, elsőrendű feladata, hogy *„gyakorolja a hadtudományok minden ágát, ebressze, egyesítse általuk az alélt, elszórt erőket; így valaha visszaléphet a nemzetek sorába: különösen soha sem.”*

Az értekezésében Tanárky részletes hadtudomány-történeti áttekintést is ad. Felvázolja, hogy milyen fejlődési állomások jellemzik a hadtudományt a XIX. század közepéig és megállapítja: *„Mint a műveltség egyéb ágai, úgy a hadtudomány is sok változáson ment keresztül.”* Elismerően méltatja a francia polgári forradalom szerepét a hadügy és a hadtudomány fejlődésében: *„A franczia forradalmi háborúk, nagyszerű eredményeikkel... miképen ezen világunk nagy részeire kiterjedt rázkódással a hadtudományok történetében is új időszak kezdődik.”* Hangsúlyozza, hogy *„Európában nemzeti függetlenséget hadi erő, hadi erőt hadtudományos műveltség nélkül még csak képzelni sem lehet”*. A sokoldalúan ábrázolt hadtudomány-történeti körkép és a korabeli hadtudomány minden ágazatának elemzése után joggal vonja le azt az igen figyelemreméltó tanulságot: *„Nem ismerek Európában nemzetet, melynek a hadtudományok művelése sürgetőbb oka lehetne mint épen nekünk magyaroknak.”* Elmarasztalva a hadtudományt lebecsülő hazai nézeteket, szinte líraian ünnepélyesen kéri: *„Tekintetes Tudós Ts.! fogadd be kebeledbe az eddig nálunk hontalan hadtudományokat, ápdold őket azon gyöngédséggel, mellyel a tudományok más ágait ápolni szoktad!”* Ehhez még hozzáteszi, hogy az Akadémia a tudományok rendszerében állítsa a hadtudományt az őt megillető helyre, és kijelenti: *„Igen hibáznának tehát, ha hazánk boldogításán fáradozván, a működés egy vagy más nemét a tudományok hierarchiájából kirekesztenék; de megbocsáthatatlan vétkeket követnének el, ha a dolgot úgy intéznék, mi szerint a kirekesztés épen a hadtudományokat találja.”*

A Magyar Tudós Társaság első hadtudományi rendes tagja székfoglalóját a magyar hadtudomány elmaradottsága felszámolásának sürgetésével fejezte be. A kisgyűlés elrendelte, hogy az értekezés jelenjen meg, amire az 1842-ben közreadott „A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei. Ötödik kötet 1838—1840.” került sor.

Tanárky programja a reformok szellemében hirdette meg az önálló magyar hadügy követelését és a magyar hadtudomány fejlesztését. Az általa előterjesztett programot a katonakadémiások a magukénak vallották és komoly erőfeszítéseket tettek a hadtudomány színvonalas művelése és meghonosítása érdekében. Az Akadémia civil tagjai közül is számosan csatlakoztak e tevékenységhez, és különö-

sen a magyar hadtörténet különböző korszakainak feltárásában értek el figyelemre méltó eredményeket.

A X. nagygyűlés 1839. november 16-i 1. ülésén a tehetséges jogász, *Kossovich Károly* (1803—1841) mondta el székfoglalóját, „A magyarok védelmi rendszere” című terjedelmes emlékirat néhány részletének ismertetésével. *Kossovich* székfoglaló előadásában erőteljesen hangot adott az önálló magyar hadügy követelésének, de ezzel kihívta maga ellen a kormány haragját. A tanulmánya nem láthatott napvilágot és az *Évkönyvek* ötödik kötetében a szerkesztők kénytelenek voltak megjegyezni, hogy a székfoglaló: „Nem jelenhetik meg.” De ugyanerre a sorsra jutott „A nemzetek béke- és hadviszonyairól” című dolgozata is.

A XI. nagygyűlés 1840. szeptember 5-i 9. ülésén *Szontagh Gusztáv* mondott emlékbeszédet az 1839. december 29-én elhunyt *Tanárky Sándor* hadtudományi rendes tag megemlékezésén. Ez az emlékbeszéd azért érdemel figyelmet, mert *Tanárky* hadtudományi munkásságának méltatása mellett, a már neves filozófus *Szontagh*, részletesen kifejti nézeteit a hadtudomány jelentőségéről, a magyar hadtudomány állapotáról és a Magyar Tudós Társaság szerepéről. Először meghatározza a tudományok rendszerében a hadtudomány helyét és jelentőségét. Azt bizonygatja, hogy a hadtudomány „a tudományok királynéja, mivel a többiek annak oltalma alatt virágoznak; haladása s hanyatlása a nemzetek történetében korszakot képez... e fejedelmi tudomány gyakorlata tartja fenn az álladalom függetlenségét”. Ha tehát a hadtudománynak ilyen jelentősége van a társadalom fejlődésében az „ilyen végtelen fontosságú tudomány oly intézetnél, mellynek a tudományok és művészetek művelése tűzetett ki célul, tekintetlenül nem maradhatott.”

Szontagh a korabeli neves katonai teoretikusok nézeteinek hatása alatt fejti ki a hadtudományi kutatómunkával kapcsolatos álláspontját és kijelenti, hogy a hadtudomány inkább művészet, mint tudomány. „A hadtudomány — mondta — elvontan tekintve, kevés, igen egyszerű elvekből áll; de alkalmazásában végtelen, s nem tudomány többé, hanem művészet, a művészetnek pedig a lángész teremt szabályokat; a hadtudomány e tekintetben a nagy hadvezérek hadi munkálatairól elvont elmélet. Eredeti frók ennél fogva, a hadtudományban kivált, csak a vezérek lehetnek, vagy a tábornoki kar azon főtisztjei, kik a fővezérhez közel állanak s terveikben résztvesznek. Így nyertük a legújabb időben *Napóleon*, *Károly főherceg* és *Jomini* eredeti munkáikat, mikkel e tudomány elmélete haladott.” Az a véleménye, hogy ilyen katonai személyiségeket a Magyar Tudós Társaság nem remélhet tagjainak sorába, és így a tagoknak megválasztott katonáknak más a hivatásuk, mindenekelőtt „a lángésztől gyűjtött világot, mennél tágabb körben terjesztik a hadtudományi nyelvünket művelik. *Academiánk* közvetlen célja is főleg az irányban fekszik. Új fölfedezések és találmányok a lángész történetes ajándékai, azoknak előmozdítására tudós intézet tevőlegesen nemigen hathat s meg kell elégednie a már szerzett s meglévő kincsek közbirtokká tételével. Különösen hazánban és az *Akadémián* „a hadtudományokat nem lehet eléggé ápolni, gyakorlóikat nem lehet eléggé pártfogolni.”

*Szontagh Gusztáv*ról még meg kell említeni, hogy ugyanezen nagygyűlés 1840. augusztus 27-i 1. ülésén olvasta fel „A magyar philosophia alapelvei és jelleme” című székfoglalóját. *Szontagh* a hadtudomány művelésén túl a hazai tudományosságban elsősorban filozófiai és esztétikai munkásságával tűnt ki, alkotott maradandó értéket.

A hazai filozófia másik jeles civil képviselője, Hetényi János (1786—1853) a XII. nagygyűlés 1841. augusztus 30-i 4. ülésén „Az ész és philosophia fölségéről” című székfoglalójában is érinti a hadtudomány helyzetét. Azt elemzi, hogy milyen volt a hadtudomány a feudalizmus idején, amikor a testi erőt az ész fölé helyezték, amikor az elméletet és a tudományt lebecsülték. Felteszi a kérdést: *„Minő volt a hadtudomány az ész kiskorúsága alatt? Szóljanak évkönyveink, mellyek tanusítják, mily sok vérbe kerültek diadalaink. Ellenben ma az ész kitaláltatá a lángelmékkel ama nagy mesterséget, mint kell fényes, és mégis kevesebb embervérbe kerülő diadalt nyerni, és inkább ész mint testi erő által győzni.”* Kiemeli, hogy igen nagy jelentősége van a hadtudománynak, *„az ész fölségének”,* mert *„innén intézi el seregeit a hadvezér, aki inkább ész, mint testi erő által győzni ügyes.”*

Különösen sokat tett a hadtudomány akadémiai műveléséért Kiss Károly, akit tíz évi levelező tagság után választottak meg Tanárky elhunytá után hadtudományi rendes tagnak. Kiss Károly az 1840. december 14-i akadémiai közgyűlésen, gróf Teleki József elnöklétével és gróf Széchenyi István jelenlétében olvasta fel „Mi okozta a francia köztársaság harcnyereségeit? Győzedelmeinek mi adott olly hatalmas befolyású sikert” című hadtudományi rendes tagi székfoglalóját. Értekezése elismeréssel szól a francia polgári forradalom vívmányairól, noha egész Európa egyesült a francia köztársaság ellen. Ám az mégis győzött a hatalmas ellenforradalmi koalícióval szemben. „Hogyan történhetett ez?” — sokszor és sokan teszik fel a kérdést. Kiss arra vállalkozott, hogy feltárja azokat az okokat, melyek a francia polgári hadügy fölényét előidézték a többi európai állam hadügyével szemben. Elemzése során rámutat arra, hogy már szinte minden lényeges tényezőt feltártak, mégsem könnyű választ adni a francia győzelem okaira. Megjegyzi, hogy már előtte is többen írtak erről a témáról, de véleménye szerint elfogadható választ nem sikerült adniuk. Ő hadi tapasztalatai, a francia forradalmi háborúk elmélyült tanulmányozása alapján, „katonai szempontból indulva ki” igyekszik feleletet adni e jelentős kérdésre. A megvizsgált tényezők Kiss megállapítása alapján csak „némi befolyással voltak” a francia győzelemre, de a valóságos okot másban kell keresni. Azokkal értett egyet, akik a fő okot „nem annyira magában a francia hadseregben, sem a respublica cselekvése módjában helyezik, hanem azon kívül egészen idegen anyagokban, t. i. coalitióban magában keresik”. E következtetésének bizonyítására felidézi az 1792., 1793. és 1794. évi hadjáratok alatt a koalíció politikai és katonai vezetésében meglévő ellentéteket. Ezek alapján alkotta meg ítéletét, mely szerint: *„A francia köztársaság és hadserege, hanem győzelme a szövetséges seregekben létezett.”*

Kiss székfoglalójának témaválasztása igen érdekes, hiszen választhatta volna Mohácsot vagy valami más témát a magyar hadtörténetből. De ő a társadalmi fejlődés, a hadtudomány szempontjából is történelmi fordulópontot jelentő francia forradalom hadügyének vizsgálatát, bemutatását választotta.

Mondanivalójának kifejtése során sajátos megoldást követett. Nem dicsérte a francia hadügyet, bár kifejtette — a tömeghadsereg erkölcsi-politikai állapota, a tiszt előléptetés, a hadseregirányítás és ellátás új rendszere, a forradalmi hadművészeti eljárások — fölénye mellett felhozható érveket, hanem a szövetséges ellenforradalmi koalíciót marasztalta el. Ez az eljárás kétségtelenül érdekes és elgondolkodtató. Ezt az érdekes logikai módszert Kiss nagy tehetséggel használta fel arra,

hogy a legjobb polgári katonai szakírók hadtudományi tételeinek segítségével bebizonyítsa a francia polgári forradalom hadügyének fölényét a régi feudális rendet képviselő koalíció hadügyével szemben.

A székfoglaló híven kifejezi, hogy Kiss Károly tiszteletre méltó dologra és tetterre vállalkozott: egy függő helyzetben lévő és önálló hadsereggel nem rendelkező országban a katonai nyelv megeremtésére irányuló kísérletével párhuzamosan a hadtudományi és hadtörténelmi ismeretek terjesztésére, párosítására azt a nemzeti önismeret igényével. A kisgyűlés jegyzőkönyve szerint: *„A nagy érdekel hallgatott előadás a XI. nagygyűlésnek, a székfoglaló értekezéseket szabályozó pontjához képest, az Évkönyvekbe kinyomatni rendeltetett.”*

A hadtudomány körét is érintette a XIII. nagygyűlés 1842. november 22-i 2. ülésén a nemzeti liberális történetírás úttörője, Horváth Mihály, aki *„A magyar honvédelem történeti vázlata”* címmel olvasta fel székfoglalóját. Értekezésében olyan témát vizsgál, mely a *„hazának egyik legbecsesebb kincse”*, mert a *„hajdankor eseményeiből, a fejleményeiből a jelennek óvást, s irányt adni, legnehezebb ugyan, de kétségen kívül legnemesebb feladata a történetnek.”*

A reformokat sürgető és azokat történelmileg is megalapozni kívánó értekezés négy korszakra osztja a magyar honvédelem történetét. Az elsőben felvázolja a honvédelem történetét az Árpád-ház alatt, és ebben a részben fogalmazza meg nézetét a háborúról és a honvédelemről, e szerint: *„A háborúk olly régiek, mint az érzéki természetű s érdekeik összeütközésében az ész szavának nem mindig hódoló emberek. Maga a kölcsönös védelemre szorult emberek társasága is háborúk eredménye némi tekintetben. Nem csoda tehát, hogy a honvédelem eleitől fogva legnyomósabb ügye volt a népeknek.”* Horváth Mihály bemutatja az Anjouk országlátásától a mohácsi csatáig tartó második korszakot, majd elemzi a honvédelem történetének harmadik korszakát a mohácsi csatától az állandó hadsereg felállításáig. Meghatározása szerint a *negyedik korszak* 1715-től a máig, vagyis 1842-ig terjed. Ebben a részben megrajzolja a Habsburg-birodalom hadügyének több mint egy évszázados fejlődését és a magyarok katonai szerepét.

Megállapítja, hogy ebben a korszakban a hadügy területén nem történt előrelépés és a fejlődéshez reformok szükségesek. *„Mert a fennálló katonai rendszer már maga nem felelhet meg az európai újabb status politicanak. És a honvédelem története biztos vezetőül szolgál e nagy munkában.”* Következtetése az, hogy Magyarország honvédelmének esetében *„csak a polgári védhad-rendszer lehet egyedül biztos horgony, melynek hatalmas ereje a nemzet sajkáját az élet és a szabadság öblében fentarthatja.”* Horváth Mihály értekezésével azt a célt követte, hogy a magyar honvédelem történetén keresztül bebizonyítsa a polgári átalakulás elkerülhetetlenségét, és e folyamat védelmezőjének az önálló hadügy és a nemzeti honvédelem megeremtésének szükségességét.

Korponay János a kisgyűlésen, 1845. március 17-én olvas fel a *„Hadi földírás”* című munkájából székfoglalójaként részleteket. A művet négy kötetre tervezte, első kötete 1845-ben jelent meg. Korponay értekezésében megállapítja, hogy *„a harczenben, csak hadtudományok szigorú szabályai szerint viseltetik és ennek ellenére az újabb korban a tudomány mégis paragon hagyta a hadtudományokat, s ezekkel azon egyedüli módszert, melly által a nemzet felvilágosulható”*. Kiemeli, hogy a hadtudomány egyik

ágazatát — a katonaföldrajzot kutatni kell és ő ezért „fogtam a jelen Hadi földírás készítéséhez; egyedüli célom ezzel, a magyar művelt közösséggel, oly önálló haditant megismertetni, melyből e rend műveltsége kiviláglik.” Meghatározása szerint a katonaföldrajz tárgya: „A harcz színhelyének rendszeres harczműi vizsgálata, s a harczviselés könnyíthető vagy nehezíthető anyagi erőknél ismerete, Hadi-földírásnak nevezetetik.” Korpónay János művével jelentősen hozzájárult a magyar hadtudomány fejlesztéséhez, és ő volt az, aki a Magyar Tudós Társaság 1845. október 28-i kisgyűlésén felolvasta Mészáros Lázár „A katonaságról” című levelezőtagi székfoglalóját.

Mészáros Lázár „A katonaságról” című értekezésének mondanivalója a reformokért folyó harcot kívánta támogatni. Nagy érdeme, hogy a legkiemelkedőbb katonai teoretikusok tételeinek felhasználásával fejti ki nézeteit a francia forradalom szerepéről, a háború jellemzőiről, a hadviselés eszközeiről, a hadsereg és fegyvernemei szerepéről, az általános hadkötelezettségről és a katonai szolgálati időről, a katonai nevelési és kiképzési elvekről. Értekezésének első részében az erőszak szerepét tárgyalja az emberi társadalom fejlődésében és elítéli az esztelen háborút, „ezen ész előtti szörnyeteget”. Értekezésének második részében a hadsereg funkcióit veszi bonckés alá és objektíven rajzolja fel a hadsereg fő kötelességeit, amelyek a „külső támadást visszaverni” és levérni a „törvény elleni belső rendbomlás”-t. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a hadsereget be lehet vonni „a közjót elmozdító munkákra” is. Rámutat a cs. kir. hadsereg legkirívóbb hibáira, a hadügyi reform égető szükségességére és a hadtudomány jelentőségére. Noha Mészáros Lázár értekezése a magyar hadtudományi irodalom egyik jeles munkája volt, azonban kritikái mondanivalója miatt az évkönyvben nem jelentették meg.

Ebben az időben az Akadémián belül már éles vita folyt arról, hogy a matematikai osztály tagjai több vonatkozásban háttérbe szorítják a keretbe tartozó hadtudományi alosztály tagjait. Ennek a helyzetnek a megszüntetése érdekében Kiss Károly elhatározta, hogy a következő akadémiai nagygyűlésen előterjesztéssel fog élni. Ez megtörtént a XVII. nagygyűlés 1846. december 17-i 3. ülésén, amelyet a hiteles jegyzőkönyv a következőképpen örökített meg:

„Olvastatt Kiss Károly hadtudományi rendes tagnak nyilatkozata melyben panaszt tevén az iránt, hogy a mathematicai osztály tagjai, a hadtudományi osztályt, mely alosztályképen ahoz kapcsolattott, az őt illető térről leszorítván, sem az e tudomány körében megjelent munkákat nagyjuttalomra bocsátani, sem abból pályakérdéseket kitűzni, sem pedig levelező tagot e tudomány művelői közül ajánlani nem akarnak, kéri az akadémiát, hogy osztályát jelen alárendelt helyzetéből kiemelve, önálló osztállyá alakítsa; mely frott kívánságához előszóval még azt adá, miszerint ha ez meg nem történetetik, azzal is megelégszik ha a mathematicai osztályt illető minden harmadik időközben a nagyjuttalom odaítélése és pályakérdések kitűzése kizárólag a hadtudományi osztállynak engedettetik által.”

Ennek folytán a mathematicai osztály részéről Vállas Antal és Győry Sándor rendes tagok szólalnak fel, nyilvánítván miszerint: „...a haditudományoknak azon részét mely mathezisen alapul ők is a mathematicai osztály körébe tartozónak hiszik, s e nemben írt munkáknak nagyjuttalomra bocsáthatását, valamint illy nemű pályakérdések kitűzhetését nem ellenzik, de a haditudományoknak azon részét melyek akár a történettudományba, akár a vegytanba vágnak, vagy épen csupán empirián alapulnak, be nem fogadhatják a mathematicai tudományok körébe; mire még többen a hadtudományi alosztállynak, és a létesítése

végett alapított tőkének viszonyát az egész académiához és ennek összes tőkéjéhez taglalván, határozattá lón:

1-ör, hogy a tek. igazgatóság megkeressék az iránti intézkedésekre, miszerint ezentúl a hadtudományi alosztály számára alapított 10 000 pengőforintnyi tőkét külön kezeltetvén, e tőke esztendei kamatjainak hatoda ne csatoltassék többé az académiá köztőkéjéhez, hanem felvetetvén, abból minden harmadik évben 50 aranyat tevő jutalom alakíttassék, melyre a hadtudományi rendes tag tűzhessen ki szakából pályakérdést, mely kitűzés azon esetre ha az igazgatótanács e javaslatot elfogadná már a jövő 1847-diki nagygyűlés alatt eshetnék meg, a jutalom megítélése 1849-ben történhetvén.

2-or. A nagyjutalomérti versenyzés és levelező tag ajánlást illetőleg a nagygyűlés a mathematicai osztály tagjainak méltányosságától várja, hogy illő tekintettel fog lenni a haditudományok körében megjelenő jeles munkákra és azokkal foglalkozó tudós férfiakra, fenmaradván a hadtudományi r. tagnak, mint általában minden osztálybeli kevesebbségnek, egyes esetekben midőn az általa képviselt tudomány szakot az osztálynak bármely határozata által mellőzésre hiszi, e sérelmek orvoslását a nagygyűléstől kérni, mely eféle vitás kérdéseken az eldöntési jogot magának valamint eddig fenntartotta, úgy jövőre is fenntartani kívánta."

A nagygyűlési határozat értelmében a hadtudomány újbóli emancipálása tehát megtörtént, amit két esemény is bizonyított. A nagygyűlés 1846. december 20-i ülésén a titoknok jelentésében közölte, miszerint a hadtudományi műveket is jutalmazni fogják, ezért: „Figyelembe, különösen a katonai rendébe, ajánlja az académiá azon legújabb intézkedését, mely szerint 1849-től kezdve, minden harmadik évben a hadtudományi alosztály részéről egy ötven arannyi jutalom leszén pályakérdésekre csatolva. Teljesen meg lévén győződve e tudománynak főbenjáró fontosságról a nemzetek élete és fennmaradása körül, az académiá e bár kisded kezdettel a hadtudománynak honunkban felvirágzására óhajt lenni, hatni. Az első jutalomhirdetés a jövő évben esendek meg. Áldja meg a magyarok istene jó sikerrel ez ügyet.” Ugyanez a jelentés ismerteti az académiái elismerésben részesített műveket és ezek között szerepel: „Végre, Korponay János ily czímű munkája: Hadi földírás elemei I. kötet, mint irodalmunkban e nemben első és egyetlen, melytől a belbecset és hasznosságot megtagadni r. am lehet, tekintvén a szerzőnek fáradhatatlan szorgalmát mind az adatok gyűjtésében, mind a munkának sok nehézséggel járó összehasonlításában, dicsérettel megemlíttetni határozottatott.” 1846. december 20-án még egy sikere volt a hadtudomány művelőinek az Akadémián egy előadással: „A török hadügy jelen mibenléte Korponay János hadtud. alosztályi levelező tagtól”. A sajtóban megjelent tudósítás szerint a nagygyűlésen elhangzott előadások közül a többségében fiatalokból álló hallgatóságnak a legjobban tetszett „Korponay főhadnagy értekezése a török hadseregről”.

Az 1847. esztendőben újabb eredményeket ért el az MTA keretében folyó hadtudományi tevékenység: „A hadtudományi szakból Kiss Károly r. tag hazánk hadi ügyeiről elmélkedve, a jelen rendszer némely hiányait adta elő. Korponay János lev. tag pedig Szerbia hadi földíratát, más ízben a Duna hadtudományi leírását közölte; majd a harczmesterség történetéből adott elő töredékeket.” A XVIII. nagygyűlés 1847. december 21-i 3. ülésén: „Olvastatott a mathematicai osztály által kitűzésre ajánlott ezen hadtudományi pályafeladat:

„Minthogy hazánkban az eddigi felkelési rendszerre alapított honvédelem magas hivatásának többé meg nem felelhet, adassék elő a nemzet átalakulásának e korszakában mikép

lehetne a honvédelmet a mostani hadak és harczviselés elveihez alkalmazva legczélszerűbben felállítani? mely is helyben hagyatott, s a pályamunkák beküldésének határnapjául 1849-dik évi mart. 31-dik napja tűzetett ki. Jutalom 50 arany.”

Az első akadémiai hadtudományi pályázat igen pozitív visszhangot váltott ki. A sajtó is széles körben ismertette. A hadtudomány több művelője — például *Rak-sányi Imre* — is nekifogott pályamunkájának elkészítéséhez.

Az 1848. március 15-i magyar polgári forradalom előestéjén a Magyar Tudományos Akadémia IV. mathematicai osztályának keretében működő hadtudományi alosztályhoz tartozott *Kiss Károly* ny. százados rendes tag, *Korponay János* főhadnagy és *Mészáros Lázár* ezredes levelező tagok. Az MTA és katonatagjainak figyelemre méltó reformkori tudományos munkálkodása ösztönözte az Akadémián kívül folyó hadtudományi kutatásokat, publikációs tevékenységet, és eredményesen hozzájárult az 1948—49. évi önálló magyar hadügyi és nemzeti honvédelem megalapozásához.

Nem tűnik merész megállapításnak, és ezt a több vonatkozásban hiányos tudománytörténeti vázlat is hűen érzékelteti, hogy a Magyar Tudományos Akadémia és katonatagjainak reformkori tevékenysége a hadtudomány fejlesztéséért nemzeti tudománytörténetünknek és az Akadémia történetének szerves részét képezi. A magyar hadtudomány történetében pedig az egyik legszebb fejezet, ami számos tanulságot nyújthat mai korunk hadügyi és honvédelmi kihívásainak, problémáinak és lehetőségeinek megértéséhez.

FONTOSABB FORRÁSOK:

- A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár Kézirattár. Régi Akadémiai Levéltár 1825—1848. évi iratai
- A Magyar Tudós Társaság Évkönyvei, 1—7. kötet (1831—1844)
- A Magyar Tudományos Akadémia Évkönyvei, 8—9. kötet (1845—1859)
- Magyar Akadémiai Értesítő, 1. kötet (1840—1841), 4. kötet (1843—1844), 7—19. kötet (1847—1859)
- A Magyar Tudós Társasági Névkönyv, 1832—1833, 1836—1848
- Vázlatok a Magyar Tudományos Akadémia félévszázados történetéből 1831—1881. Budapest, 1880
- A Magyar Tudományos Akadémia másfél évszázada 1825—1975. Budapest, 1975
- A Magyar Tudományos Akadémia tagjai, 1825—1973. Budapest, 1975
- A hadművészet középkori és újkori klasszikusai. Budapest, 1974

Hadtudomány: „A háború jellegéről, törvényeiről, a haderők és az ország háborúra való felkészítéséről, a háború megvívásáról (annak módjairól) szóló ismeretek rendszere.”

(Akadémiai Kislexikon, Akadémiai Kiadó, Bp. 1989.)

Bokor Imre

Új utakon a magyar hadtudomány

 Az új helyzetben, a múlt hibáitól megszabadulva, a történelem adta lehetőségekkel élve, az eddig korlátok közé szorított és nem eléggé elismert hadtudományi kutatást méltó rangra kell emelni. A Magyar Hadtudományi Társaság a haladás és a nemzeti ügyeink önkéntes és önzetlen szolgálatához kapja meg a bizalmat és a támogatást.

A Magyar Hadtudományi Társaság megalakulása és — bizonyíthatóan — egyre aktívabb tevékenysége gyökeres változásokat eredményez(het) az eddig korlátok közé szorított és sokak által el nem ismert hadtudományi kutatások területén.

Sajnálatos tényként kell konstatálnunk, hogy az elmúlt évtizedekben a magyar hadtudomány művelését a legilletékesebb katonai, polgári és pártvezetők nem nézték jó szemmel, sőt az esetek többségében — tudatos vagy tudatlansági indítékokból eredően — kifejezetten gátolták azokat, akik kezdeményező lépéseket tettek a magyar hadtudomány fejlesztése érdekében.

Az is nehezen tekinthető véletlennek, hogy évezredes történelmünket tudatosan meghamisították, a világviszonylatban is kiemelkedő képességű államférfiainkat, hadvezéreinket, tudósainkat, művészeinket, politikai, gazdasági és vallási vezetőinket (szakembereinket) kompromittálták, vagy — a „legjobb” esetben — „agyonhallgatták”.

Nemzeti tudatunk felbecsülhetetlen károkat szenvedett azáltal, hogy nagyjainktól és ezáltal történelmi gyökereinktől megfosztottak bennünket, idegen módszereket, megvalósíthatatlan célokat, valamint ideológiát erőltettek ránk.

A torzítások és az agyonhallgatások azonban csak átmeneti és látszólagos „eredményre” vezettek.

Rákosi, Farkas és Gerő brutális tevékenységét néhány évig tűrte népünk, míg Kádár liberálisabbnak tűnő rendszere már sokakat megtévesztett, elbizonytalanított és csupán a 80-as évek végén kezdődött meg az az átalakulási folyamat, amely nem kevés problémával, erőfeszítéssel napjainkban is tart. A gazdasági, erkölcsi és ideológiai „örökségért” most komoly „örökösödési illetéket” kell fizetnünk. Ezt az illetéket a hadtudomány is megfizeti.

Hadseregünk olyan állapotban van, mint az ország! *Hadtudományunkat új alapokra kell helyezni.* Hazánk biztonságpolitikai és honvédelmi alapelvei, valamint az ezekkel összefüggő haderőreform kérdései csak tudományosan megalapozott tételekre támaszkodva oldhatók meg. Ennek egyik velejárója, hogy az ország „elégéses” védelmi elgondolását az egész társadalom elfogadja és magáénak érezze (vallja), amely az ország rendkívül nehéz gazdasági helyzetét tekintve nehezen oldható meg.

A már említett örökség nehézséget okoz azért is, mert a nemzet megrendült bizalmát nehéz helyreállítani. A történelmi alapok hiánya miatt még nehezebb az egységes szemlélet kialakítása, illetve kialakíttatása.

Nem cáfolható, hogy történészeink, hadtörténészeink és hadtudományi kutatóink „az éber cenzúra” ellenére is igyekeztek a realitás talaján álló tanulmányokat (cikkeket, dolgozatokat, könyveket stb.) kiadni, de ezek, korlátozott példányszámban és terjesztésben csak kevés olvasóhoz jutottak el. Nem tudták kompenzálni azokat a kiadványokat és „elemzéseket”, amelyeket gyakran „kötelező” tananyagként, vagy „ajánlott” olvasmányként ömlesztettek mind a polgári, mind pedig a katonai hallgatók (tanulók, érdeklődők, olvasók) tömegének.

Ezekben az anyagokban szinte sehol sem találkozunk az ókori vagy középkori hadtudományi klasszikusok műveivel, neveikkel, de még kevésbé a magyar hadtudomány neves művelőivel.

Nemcsak Széchenyi István neve volt tabu az elmúlt időkben, de arról is kevesen tudtak, hogy az általa alapított Magyar Tudományos Akadémia rendes és levelező tagjai között szinte mindig volt katonatudós 1948-ig! Dr. Ács Tibor hadtörténész a „Magyar Tudományos Akadémia és a hadtudomány 1825—1848” című cikkében ismerteti, hogy Festetics László 1926 júniusában 10 000 pengőforintos alapítványt hozott létre azzal a céllal, hogy az alapítvány évi 600 forintnyi kamata „annak az Akadémia mathematicai osztályához tartozó oly rendes tagnak fizetésére fordíttassék, kinek tisztje legyen, a Társaság felügyelete alatt, az angol, francia, német, muszka stb. európai nemzeteknek a hadi tudományokról szóló érdemes munkáikat magyarra fordítani, s a külföldieknek azon tárgyról szóló új találmányaikat megismertetni és általában a hadi tudományokat hazánkban, s magyar nyelven művelni.”

A Magyar Tudományos Akadémia reformja — megítélésem szerint — nem választható el a hadtudomány reformjától. Ugyanakkor egyik sem hajtható végre, ha nem követjük az alapító (és támogató) elődeink szellemét, illetve törekvését. Ha szubjektív megítélések miatt a tudományos életből kizárják a hadtudomány képviselését, megkérdőjelezzik a hadtudomány létezését és szükségességét. Hivatkozhatnánk Zrínyi Miklósrá, Mátyás királyra, Mészáros Lázárra, Korponay Jánosra, Kiss Károlyra és másokra, hogy volt magyar hadtudomány, de az sem lenne kérdés, ha az elmúlt évtizedekben hadtudományi fokozatot szerzett szakemberek neveit is megemlítenénk. A kutatómunka során számtalan értékes dolgozat született. A kutatók egy jelentős része célirányosan, a magyar (nemzeti) sajátosságokat szem előtt tartva, szakított a ránk kényszerített szovjet elvekkel.

Napjainkban, a VSZ felszámolását követően *prioritást kell hogy kapjon az önálló magyar hadtudomány kidolgozása, illetve továbbfejlesztése, valamint a hadtudományi kutatómunkával foglalkozók szervezett „összefogása”.*

Az Öböl-háború még csupán felületesen elemzett tapasztalatai is azt igazolják, hogy gyökeresen át kell értékelnünk eddigi ismereteinket, ehhez viszont hozzáértő, a tudományos munkában jártas szakemberek sokasága szükséges.

A hadtudomány intenzívebb művelését még azok is szorgalmazzák, akik az Öböl-háborúban a győztes szövetségesek oldalán álltak, mivel éppen a szakértők észleltek olyan hiányosságokat, amelyeknek kiküszöbölését szükségesnek tartják. Az agresszor fegyveres erőinek szétverése tehát nem tette elbizakodottá a kutatókat! Ez az „egészséges” nyugtalanság és tenni akarás jellemzi többségüket. Navigare necesse est, — mondja az ókori eredetű mondás, vagyis: hajózni szükséges! Vegetius, Renatus Flavius, az ókori hadtudomány egyik kiemelkedő klasszikusa utalt arra, hogy a katonákat jól kell kiképezni, a hadjáratokat pedig nagy körültekintéssel szükséges megszervezni. Szállóigévé vált a híres mondás: „Ha békét akarsz, készülj a háborúra.”

Természetesen nem az ókorban vagyunk, vitathatjuk (esetleg) az ókori hadtudomány neves művelőjének kijelentését, vagy annak igazságtartalmát. Alig vitatható azonban, hogy az ókor óta van hadtudomány, vannak hadseregek. Nagy hiba lenne ezeket a tényeket figyelmen kívül hagyni.

Számos polgári és katonai szakértő bizonyította az elmúlt időszakban, hogy a tudományos-technikai forradalomnak, a haditechnika és hadtudomány fejlődésének köszönhető, hogy a legkritikusabb válsághelyzetben is elmaradt a két nagy katonai koalíció (NATO és VSZ) konfrontációja. Nyilvánvalóvá vált, hogy a meglévő tömegpusztító eszközöket figyelembe véve értelmetlen lenne a világháború kirobbantása, mivel egyik fél sem kerülhet ki győztesen egy ilyen háborúból, sőt katasztrofát szabadítana bolygónkra, minden élőlényre, a természet és az emberiség értékeire.

Az Öböl-háború következményei azt igazolták, hogy még a hagyományos eszközökkel és a területileg lokalizált térségben vívott háború is ma már belátható kihatással van földünkre. A légkör és a tenger vizének szennyeződése közvetve vagy közvetlenül azokat is érinti, akik nem vettek részt a háborúban. Egyre jobban kirajzolódik az a törekvés, amelyet az ENSZ tagállamainak döntő többsége és a Biztonsági Tanács is képviselt, hogy a világ népeinek össze kell fogni az agresszor ellen. Semmiféle címen semmilyen agressziót nem lehet tétlenül nézni, mert felbátoríthatja az agresszort és lángba boríthatja a világot.

Érzékelhető az is, hogy lassú, de folyamatos előrelépés történik a különféle tömegpusztító fegyverek korlátozásában, csökkentésében, valamint megsemmisítésükben és a fegyverrendszerekből való kivonásukban, továbbá a hagyományos fegyverek és fegyveres erők egyes államokban végrehajtott limitálásában, diszlokációjuk megváltoztatásában. A feltehetőleg hosszú ideig tartó és jelentős kompromisszumokat kívánó tárgyalási sorozatok kimenetele ma még nehezen prognosztizálható, de a trend arra enged következtetni, hogy a józan ész felülkerekedik az erőszak alkalmazását képviselők gondolkodásmódján.

Kétségtelen, hogy ebben a folyamatban jelentős katalizátorként működnek azok a szervezetek, amelyek a diktatúrák összeomlását követően a felszínre léptek és laza vagy szervezett formában tömörítik mindazon haladó (szellemű) polgári és katonai erőket, amelyek a reformfolyamatok végrehajtásának elkötelezett hívei.

Tekintettel arra, hogy a megoldást jelentő változatok száma és bonyolultsága nehezen tekinthető át, így az optimális változat kialakítása alapos, minden kérdésre kiterjedő tudományos vizsgálatot (elemzést) igényel. Emellett feltételez egy olyan „nyíltságot”, amelynek kialakulását az utóbbi években tapasztalhattuk az egyes tudományterületek (ágak) konstruktív együttműködésében.

A Magyar Hadtudományi Társaság olyan szellemi kapacitással rendelkezik, amely a sokat emlegetett és mellőzött „szürkeállományunk” szerves részét képezve sokat tehet a magyar hadtudomány fejlesztéséért. Ebben a feladatában mindazok segítik (segíthetik), akik érdekeltek és elkötelezettek abban, hogy hazánk elismert tagja legyen az európai államok közösségének.

A múlt hibáitól megszabadulva, a történelem adta és talán soha vissza nem térő lehetőségekkel élve, meg kell találnunk azt az utat, amely a jelenlegi rendkívül nehéz helyzetünkben, a legkisebb áldozatok árán a kivezetést jelenti. Ebben nyújthatnak legnagyobb segítséget az egyes tudományok művelői, azok a kiapadhatatlan erőforrásaink, amelyek kiaknázására eddig kevés figyelmet szenteltek.

Preztízs vagy tájékoztatlansági okokból kifolyólag viszont most helytelen lenne diszkriminációt alkalmazni egyes tudományokkal, illetve művelőikkel szemben, vagy annullálni az eddig elért pozitív eredményeket.

A végzett munka eredménye és társadalmi hasznossága legyen a mérvadó, ne pedig az egyes személyek szubjektív állásfoglalása.

A hadtudomány létét a világon sehol sem kérdőjelezték és kérdőjelezik meg. A Magyar Tudományos Akadémia, mint az előzőleg felvillantott történelmi tapasztalatok is igazolják, sem volt kivétel ez alól. Ugyanakkor az elmúlt időszakban érezhető volt a hadtudománnyal szemben valamiféle tartózkodás, bár ettől még a hadtudomány létezett. Nagy gond az, hogy ez a tartózkodó szemlélet jelenleg sem (sokat) változott. Nehezen ismerik el azokat a — megváltozott helyzetből adódott — törekvéseket, amelyek egy szabaddá vált „környezetben” a magyar (nemzeti) hadtudomány kialakítását szolgálják (szolgálhatják).

Az útkeresés szellemében vissza kell térnünk a „mottóra” is. Nyilván sokan észrevették, hogy az Akadémiai Kiadó Kislexikonjából átvett címszó alatti idézet tartalma — enyhén szólva — pontatlan és messze nem felel meg a valóságnak. A hadtudományt „összemossa” a katonai és politikai összetevőkkel, az „ismeretek rendszerébe” olyant is befoglalmaz, amely nem tartozik a hadtudomány körébe.

A mottót nem véletlenül választottam. Jelenleg még számtalan olyan definícióval, tétellel és elmélettel találkozhatunk, amelyek újszellemű megközelítése, átdolgozása szükséges. A korszerű elméleti anyagok kidolgozása „profi” munkát igényel, és erre vállalkoztak a Magyar Hadtudományi Társaság tagjai.

A Magyar Hadtudományi Társaság munkájához kapja meg a bizalmat és támogatást, legalább annyit, mint minden olyan új vagy újonnan alakult (átalakult) szervezet, amely alapszabályainak (rendeltetésének) szellemében önként és önzetlenül a haladást és ezzel együtt nemzeti érdekeinket szolgálja.

Pekó József

A biztonsági stratégia elvi alapjainak néhány kérdése

A biztonság és a védelem vizsgálata minden jogállamban prioritást élvező állami feladat. A szerző ebből kiindulva tekinti át a Magyar Köztársaság biztonsági stratégiájának általános elvi alapjait, a biztonság és a hadászat néhány időszertű kérdését. Következtetéseiben hangsúlyozza: „...csak egy jól működő, többretegű nemzetközi biztonsági garanciarendszer és a potenciálisan meglévő veszélyforrások felszámolása szavatolhatja az ország számára az elégséges védelmet.”

A szerző vitaanyagának és korántsem hivatalos nézetnek szánt tanulmánya a magyar biztonsági stratégia elvi alapjai, valamint időszertű kérdései vizsgálatának aktualitására szeretné felhívni a figyelmet. Arra vállalkozik, hogy gondolatokat ébresszen és ösztönözzön biztonságunk, de mindenekelőtt honvédelmünk katonai, hadászati tartalmának alakításához, és ezzel hadművészetünk alapjainak — a honvédelem új alapelveire és követelményrendszerére épülő — megteremtéséhez.

A független és szuverén államok létérdeke, hogy megbízhatóan és történelmi távlatokra szólóan gondoskodjanak biztonságukról, országuk védelméről, biztonságukat veszélyeztető minden lehetséges erővel szemben. A Magyar Köztársaság (MK) is ezt teszi, amikor — a biztonságát meghatározó feltételek és körülmények egyre realisabb figyelembevételével — új alapokra helyezi biztonságpolitikáját, kialakítja biztonsági stratégiáját, valamint meghatározza honvédelmének alapelveit és követelményrendszerét.

Számunkra egyértelművé vált, hogy külső erővel szembeni biztonságunk — objektív helyzetünkéből adódóan — mindenek előtt csak egy átfogó és működőképes európai biztonsági és együttműködési rendszer integráns részeként, a szomszédos és a térség más országaival kötött két- és többoldalú szerződésekkel szavatolható. Ebben a nemzetközi biztonsági rendszerben a katonai elem — ma még mint egyik alapvető biztonsági garancia — az ENSZ alapokmányával, a helsinki folyamattal és az EBEE hivatalos dokumentumaival összhangban, csak az állam alkotmányos önvédelmi funkciója keretében működhet.

A nemzetközi, úgynevezett külső biztonsági garanciák kiépítése folyamatban van, de az még korántsem teljes és még kevésbé működőképes. Meglétük és funkcionálásuk esetén is — amelyre azonban belátható időn belül realisan nem lehet számolni — szükség lesz az egyes országok önálló, belső garanciáira is, mivel egyetlen külső garanciaelem sem működhet belső, objektív feltételek, biztosítékok

nélkül. Az MK belső nemzeti biztonsági garanciái önvédelmi funkciót teljesítenek. Ezt szolgálja a jogállamiság és alkotmányos rend kiépítése, a gazdasági és szociális biztonság elérésére való törekvés, a hatékony fegyveres védelmi képesség megteremtése, mindenekelőtt a szükségszerűen új védelmi elgondolásoknak megfelelő Magyar Honvédség (MH) átszervezése, építése és védelmi felkészítése is.

Biztonság- és honvédelmi politikánk új nézetrendszere honvédelmünket alapjaiban érinti. Olyan új honvédelmi rendszer létrehozását igényli, amely egy hatékonyan működő külső és belső biztonsági garanciarendszerre épül és átfogja az országvédelem minden lényeges elemét: a gazdaságot, a lakosságot, az államszervezetet és közigazgatást, valamint a katonai védelmi feladatokat ellátó fegyveres erőket.

1. Az MK biztonsági stratégiájának általános elvi alapjairól

A magyar biztonsági stratégia általános elvi alapjainak vizsgálata, mindenekelőtt az MK biztonsági stratégiája értelmezését, céljának, feltétel- és garanciarendszerének tisztázását, valamint a stratégia lényegének és tartalmának tanulmányozását igényli. Másikféleképpen fogalmazva tisztázni szükséges a biztonság és a honvédelem egészét meghatározó nemzeti biztonság legfontosabb kérdéseit.

Általános értelemben az MK biztonsági stratégiája — a nemzeti politika integráns része, a biztonság- és honvédelmi politika lényegét kifejező, az államvezetés által elfogadott, biztonsági és honvédelmi célok, alapelvek és tevékenységek összessége, rendszere.

A biztonsági stratégia értelmezésével összefüggésben az alábbiak hangsúlyozása szükséges:

Először: a biztonsági stratégia az államvezetés politikájának az ország biztonságát szolgáló legfontosabb része, biztonsági és annak részeként honvédelmi cselekvési programja. A politikának az a területe, amely politikai eszközökkel, a legalapvetőbb biztonság- és honvédelmi politikai célok, elvek és tevékenységek útján szavatolja az ország biztonságát. Nem azonos a biztonság- és honvédelmi politikával, hanem azok lényegét fejezi ki, és azt az ország biztonságát szolgáló legfontosabb gyakorlati tevékenységek érdekében összpontosítja. Olyan államvezetési cselekvési program, amely alkalmas az ország biztonsági erőforrásainak a biztonsági és honvédelmi célok érdekében történő koncentrálására és aktivizálására békében és háborúban egyaránt.

Másodszor: a biztonsági stratégia nemzetbiztonsági¹ és honvédelmi célokat és azok elérését szolgáló alapelveket és tevékenységeket jelent, illetve fejez ki. Ezen legfontosabb célok, alapelvek és tevékenységek, vagyis a biztonsági stratégia irányultsága kettős. Egyfelől átfogó, a biztonság minden elemére kiterjedő általános hatású, másfelől pedig a honvédelmet érintően konkrét, amely törvényerejűen egy hatékony honvédelmi rendszer létrehozását kényszeríti ki. A nemzetbiztonsági stra-

1. A „nemzetbiztonság” kategóriának az MK biztonsággal összefüggésben történő használatát néhányan vitatják. Elégészesnek tartják csak a „biztonsági” szó alkalmazását, mivel szerintük a mondanivaló értelmezéséből kitűnik, hogy a nemzetnek és nem másnak a biztonságáról van szó, és ezt a kategóriát már a Nemzetbiztonsági Hivatal lefoglalta. Mi úgy véljük, hogy ezek és hasonló ellenérvek nem eléggé meggyőzőek. A „nemzetbiztonság” mint összetett szó, lényegretörően fejezi ki azt, hogy az adott esetben az MK biztonságáról van szó, és véletlenül sem téveszthető össze az ország biztonságát szolgáló szakmai jellegű hivatallal. Így például a „nemzetbiztonsági stratégia” kategória, hűen és egyértelműen tükrözi azt, amit takar, vagyis az általunk vizsgált fogalom tartalmát.

tégia egyúttal a legfontosabb biztonsági és honvédelmi célok, alapelvek és tevékenységek egységes rendszere is, amely egy összehangolt biztonsági garancia és honvédelmi rendszer létrehozásának és működésének kiinduló alapját képezi.

Harmadszor: a biztonsági stratégia *az államvezetés hivatalos nézetrendszere a nemzet biztonságának és védelmének szavatolására, amelyet csak a Magyar Köztársaság alkotmánya és azzal összhangban hozott vonatkozó törvények tartalmaznak.* Az MK biztonsági stratégiája az ország vezetésének, vagyis a törvényhozó és végrehajtó hatalomnak a nemzetbiztonságra vonatkozó hivatalos, az országgyűlés által elfogadott nézet- és egyidejűleg követelményrendszere.

A biztonsági stratégia olyan lényeges, az ország egészét és benne minden egyes állampolgárt érintő alapvető célok, elvek és tevékenységek rendszere, ami egy jogállamban nem rögzíthető másutt, mint csak az alkotmányban és az azzal összhangban hozott törvényekben. Ha az alkotmány vonatkozó paragrafusai már nem felelnek meg az ország biztonsági és honvédelmi követelményeinek, akkor azokat pontosítani vagy módosítani kell. Ezért — megítélésem szerint — elfogadhatatlan minden olyan törekvés, amely a nemzet biztonságát alapjaiban érintő, „A Magyar Köztársaság Honvédelmének Alapelvei” című okmányt az MK alkotmányától függetlenül kezeli, még akkor is, ha azt az országgyűlés külön törvényben fogadná el.²

Azzal, hogy az alkotmány rögzíti az MK biztonsági stratégiát kifejező legfontosabb alapelveket és követelményeket, és azokat időszakonként a megváltozott belső és külső biztonsági feltételekhez és körülményekhez igazítják, a stratégia általános értelmében, törvényi szinten alkalmassá válik az MK biztonsági rendszerének célirányos működtetésére. Ugyanakkor a biztonsági stratégia hatékony funkcionálása, a honvédelem — mindenek előtt a katonai védelem — megszervezése konkrétabb megfogalmazásokat is igényel.

Az, hogy a biztonsági stratégia az ország biztonsága és honvédelme építésének iránytűjeként, vezérfonalaként működjön, az egy új biztonsági feltételnek megfelelő tartalmi behatárolást is megkövetel. Ehhez mindenekelőtt *a biztonsági stratégiát meghatározó és alakító biztonsági feltételrendszert kell számba venni és a biztonsági stratégia céljait szükséges tisztázni.*

Hazánk biztonságát az új nemzetközi és európai, valamint Kelet-Közép-Európában és közvetlen környezetünkben kialakult és folyamatosan változó *külső helyzet feltételei és körülményei, valamint belső helyzetünk és állapotunk* alakítja és határozza meg.

Az elmúlt néhány évben és napjainkban nemzetbiztonságunk külső és belső feltételeiben lényeges, biztonsági stratégiánkat alapjaiban érintő változások következtek be. Olyan alapvető külső változások történtek, illetve vannak folyamatban, mint: Európa ideológiai alapállású kettéosztottságának a megszűnése; a VSZ katonai szervezetének felszámolása; a NATO fennmaradása és megerősödése; védelmi doktrínák deklarálása, ellenségek, nevesített ellenségek megszűnése; a fegyveres erők jelentős csökkentése és védelmi célú építése, felkészítése és egyidejűleg azok minőségi fejlesztése. Hazánk biztonságára hatással vannak olyan társadalmi-

2. A MK alkotmánya rögzíti az ország legfontosabb biztonsági és honvédelmi alapelveit, amelyeket a következő rendelkezései tartalmaznak: 2. § (3.) bek., 5. §, 6. § (1–3.) bek., 8. § (4.) bek., 17. §, 18. § (3.) bek. g. — j pont, 19A/- 19/D §-ok, 28/A §, 29. § (2.) bek., 35. § (1.) bek., 40/A- 40/C §-ok, 63. § (2.) bek., 70/H §.

politikai, gazdasági és egyéb körülmények is, mint a Kelet-Közép-Európa több országában bekövetkezett politikai rendszerváltozás és válságok; szövetségi államok (Szovjetunió, Jugoszlávia, Cseh és Szlovák Köztársaság) felbomlási tendenciái; egységes Németország létrejötte és nagyhatalommá válása; valamint az USA és más államok megerősödése és biztonsági érdekeik érvényesítése.

Mindezek maguk után vonják a korábbi biztonsági rendszerek átalakulását, illetve újak keletkezését, a megváltozott érdekeknek és erőviszonyoknak megfelelően. Megkezdődött egy új összeurópai kollektív biztonsági rendszer, valamint a VSZ katonai szervezetének megszűnésével az önálló, független és szuverén nemzeti érdekeket szolgáló regionális biztonsági rendszerek kialakulása, a két- és többoldalú együttműködési szerződések megkötése. Természetes velejárója mindezeknek az európai és nemzetközi gazdasági, politikai, katonai, ökológiai, jogi és humanitárius kapcsolatok átrendeződése és azok biztonságra gyakorolt komplex hatásának erősödése is.

Hazánk biztonságának belső feltételrendszere is megváltozott, és további lényeges átalakulásoknak vagyunk tanúi és részesei napjainkban is. Olyan alapvető minőségi változásokról van szó, mint: a bekövetkezett politikai rendszer és külpolitikai irányváltás; a demokratikus jogállamiság kiépítése; a tulajdonviszonyok átrendezése és döntően a magántulajdonra épülő piacgazdaság kiépítése; a gazdasági és szociális helyzet romlása; új gazdasági kapcsolatok létrehozása; a szovjet csapatok hazánk területéről történt kivonása; valamint a fegyveres erők „krónikus” átszervezése, ismert állapota és mások.

Hazánk biztonságára a fenti külső és belső biztonsági tényezők együttese mint *biztonsági feltételrendszer* hat. Ma, amikor az MK új biztonsági és annak részeként honvédelmi rendszerének kialakítása a feladat, ezt a külső és belső biztonsági feladatrendszert kell értékelni, mégpedig objektíven és történelmi távlatokra szólóan is. Az objektív és hosszabb távra szóló, anticipáló jellegű értékelés alapkövetelmény, hisz itt nemzetbiztonságunk, szuverenitásunk és önállóságunk garantálása a tét!

A biztonsági stratégia kialakításánál az MK biztonsági feladatrendszerének és az ország érdekeinek megfelelő, alapvető *biztonsági célokat* kell évtizedre, sőt évtizedekre szólóan — a stratégia „iránytűjeként” — meghatározni. Így azok a stratégia viszonylag állandó elemét képezik, olyan részét, amelyre egy jól működő, hosszú távra szóló biztonsági garancia- és honvédelmi rendszer felépülhet. Melyek ezek a biztonsági stratégiai célok? A hatályos törvényi válasz az MK alkotmánya vonatkozó rendelkezéseiből következtethető.

Az alkotmány — az ENSZ alapokmányával összhangban — az alábbiak szerint fogalmaz: A Magyar Köztársaság állama védi a nép szabadságát és hatalmát, az ország függetlenségét és területi épségét, valamint a nemzetközi szerződésekben rögzített határait. Elutasítja a háborút, mint a nemzetek közötti viták megoldásának eszközét, és tartózkodik a más államok függetlensége vagy területi épsége ellen irányuló erőszak alkalmazásától, illetve erőszakkal való fenyegetéstől. Együttműködésre törekszik a világ valamennyi népével és országával. Felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, és előmozdítja a Magyarországgal való kapcsolatuk ápolását³. Mindezzel

3. A Magyar Köztársaság alkotmánya 5., 6. §-ok kivonatos részei.

egyidejűleg az alkotmány az ország és állampolgárai gazdasági, szociális, jogi és humanitárius biztonságát szolgáló rendelkezéseket is tartalmaz.

Mindezt és az MK biztonsági feltételrendszerét figyelembe véve, *biztonsági stratégiánk céljai*:

- az MK-ot érinthető minden lehetséges konfliktus és háború elkerülése, a potenciális és aktivizálható veszélyforrások elhárítása;

- az ország függetlenségének és területi épségének megvédése az agresszió minden formájával szemben;

- közös érdekeken alapuló kölcsönös és egyenlő biztonságot szolgáló sokoldalú együttműködés fejlesztése a világ valamennyi népével és országával, de mindenekelőtt a szomszédos országokkal;

- az ország demokratikus, alkotmányos rendjének, társadalmi-politikai, gazdasági szociális és ökológiai biztonságának elérése, illetve arra való szüntelen törekvés.

A biztonsági stratégia céljai — éppúgy mint a stratégia egésze — kettős irányultságúak. Egyrészt az ország külső erőkkkel és veszélyekkel szembeni védelmét, másrészt az ország és a lakosság belső biztonságának elérését jelölik meg.

A biztonsági stratégia céljai akkor reálisak és elérhetőek, ha azok megfelelő biztonsági garanciákon nyugszanak. Vagyis biztosítani kell a célok reális feltételrendszerét, valamint a biztonsági feltételek és garanciák mindenkori és perspektivikus összhangját. Ez utóbbit, vagyis a garanciák állandó jellegű, de a változásokat is figyelembe vevő jövőbeni összhangjának a megteremtését azért szükséges külön is hangsúlyozni, mert a biztonság és az azokat szolgáló biztonsági és honvédelmi alrendszerek nem épülhetnek illúziókra, feltételezésekre. Az ország mindenkori és várható biztonsági szükségletét kell kielégíteniük, illetve annak megfelelniük.

A nemzetbiztonsági célok tartalma és irányultsága, a nekik megfelelő biztonsági garanciák jellegét és tartalmát is behatárolja. Számunkra — az ország biztonsági céljait, sajátos biztonsági feltételrendszerünket figyelembe véve — *egy többretegű külső és belső biztonsági garanciarendszer szavatolhat megbízható védelmet* minden lehetséges, potenciálisan meglévő és aktivizálható veszéllyel szemben.

Melyek ezek az MK biztonsági stratégia céljait szolgáló külső és belső garanciák? A magyar történelem tragikus eseményei és a ma kialakult helyzet értékelése olyan következtetések levonását eredményezi, hogy számunkra a külső biztonsági feltételek és garanciák elsődlegesek és meghatározó jelentőségűek voltak és lesznek a jövőben is. Ezért azokat — lehetőségeink függvényében — úgy kell alakítanunk, hogy a biztonsági feltételek hazánk biztonsági érdekeit a szomszédos államok és a térség országainak érdekeivel egyidejűleg és kölcsönösen szolgálják, valamint összhangban legyenek az európai nagyhatalmak biztonsági érdekeivel is. Vagyis a külső biztonsági garanciáink kialakításakor a „kölcsönös érdekelttség a biztonságban” elvet célszerű következetesen alkalmaznunk.

Az MK garantált, külső veszélyekkel szembeni biztonsága — a ma és a holnap realitásait figyelembe véve — a helsinki folyamat következetes folytatásaként:

- két- és többoldalú (regionális) biztonsági szerződésekkel;

- az összeurópai biztonsági és együttműködési rendszer kiépítésével;

- az európai gazdasági integrációs szervezetekhez való csatlakozással, új együttműködési formák kialakításával, a térség és Európa országaival megvalósuló

sokoldalú (politikai-diplomáciai, gazdasági, ökológiai, jogi és humanitárius, kulturális és honvédelmi) együttműködéssel, valamint a katonai szövetségeken való kívülmaradással szavatolható a leghatékonyabban.

Úgy ítéljük meg, hogy a NATO katonai szervezetéhez való csatlakozásunk — még ha a fogadókészség meg is volna — hazánk külső erőkkkel szembeni biztonságát nem szolgálná, ellenkezőleg azt instabillá tenné. Ellentétes volna objektíve meghatározott alkotmányos, nemzeti érdekeinket szolgáló biztonsági stratégiai céljainkkal is. A NATO Szovjetunió határáig történő kiterjesztése újabb potenciális veszélyforrást jelentene nemcsak hazánk, hanem Európa számára is. Értékeléseink azt mutatják, hogy *nem a katonai tömbök építése, illetve újak létrehozása, hanem ellenkezőleg, az „elrettetés” anyagi és szervezeti alapjainak megszüntetése, a kölcsönös biztonsági érdekek érvényre juttatása számunkra az egyedüli és jó megoldás!*

Az MK biztonsága érdekében önálló belső garanciákat is kiépít. Ezt szolgálja:

— az alkotmányos rend és a demokratikus jogállamiság megteremtése;

— a társadalmi-politikai és gazdasági stabilitás és a szociális biztonság elérésére való törekvés;

— a működőképes honvédelmi rendszer⁴ létrehozása és annak részeként a fegyveres erők védelmi elgondolásokkal összhangban történő átszervezése, építése és felkészítése.

Az MK biztonsági stratégia céljait szolgáló — jelenleg meglévő garanciarendszer ma még csak erősen korlátozott lehetőségeket takar. Olyan „szükséghelyzetet és állapotot” tükröz, amelyben biztonsági szempontból Kelet-Közép-Európa országaival együtt mi is vagyunk. Felbomlott a korábbi — ideológiai alapállású, VSZ-re és a KGST-re, valamint a pártállami rendszerekre épülő — biztonsági rendszer, az új pedig még korántsem épült ki. Számunkra annak mielőbbi létrehozása és funkcionálása alapvető nemzeti érdek. *Ebben az átmeneti jellegű biztonsági helyzetben — a meglévő biztonsági feltételek hatékony működtetésével — is szavatolni kell az ország biztonságát, melyben még jelentős szerep hárul a lehetőségeiben ma még ugyan gyengülő magyar fegyveres erőkre, az MH-ra is.*

Az MK biztonsági stratégiai céljának, feltétel- és garanciarendszerének tisztázása a stratégia lényegének és alapvető tartalmának behatárolását is jelenti. Ennek a lényege pedig általános elvi értelemben nem más, mint az ország biztonságát szolgáló célok, valamint azok elérését biztosító legfontosabb biztonsági tevékenységek. Ez utóbbiak, vagyis a legfontosabb biztonsági tevékenységek pedig az ország külső és belső biztonsági rendszereinek létrehozását szolgálják, azokat a politikai tevékenységeket jelentik, amelyeket az állam legfelsőbb törvényhozó — és végrehajtó hatalma — az alkotmányban és vonatkozó törvényekben rögzített alapelvek szigorú betartásával — az ország biztonsága érdekében végez.

Konkrétabban fogalmazva az MK biztonsági stratégia lényegét és egyúttal alapvető

4. Az MK honvédelmi rendszere — az ország biztonságát szolgáló olyan belső nemzetbiztonsági garanciarendszer, amely átfogja az ország védelmét biztosító fegyveres erőket (a Magyar Honvédséget és határőrséget), az ország védelmét szolgáló gazdaságot, a lakosságot, az államvezetést és közigazgatást, valamint a honvédelmi rendszer működését biztosító honvédelmi célokat és elveket, továbbá a hadtudomány és más tudományok honvédelmi elméletét és gyakorlatát. A honvédelmi rendszer területei: a katonai, a gazdasági, a polgári védelmi alrendszerek, valamint a lakosság honvédelmi (tudati-pszichológiai) felkészítése.

tartalmát — minden lehetséges háború elkerülése, környezetünkben a veszélyforrások felszámolása, biztonságunk külső nemzetközi és azzal összhangban belső nemzeti garanciákkal történő szavatolása, hazánkat ért agresszió esetén annak minden aktivizálható erővel történő elhárítása, függetlenségünk és területi integritásunk megvédése képezi. Ez azt jelenti, hogy:

- az MK soha, semmilyen körülmények között nem indít háborút más ellen, a háború csak fegyveres támadással, ellene elkövetett agresszióval erőszakolható rá, ugyanakkor a biztonságpolitika eszközeivel a veszélyforrások felszámolására törekszik;

- távoltartja magát minden lehetséges, az ország biztonságát érintő háborútól, az úgynevezett „fegyveres semlegesség” elvét követi;

- a biztonsága érdekében biztonsági garanciarendszerek kiépítésére és működtetésére törekszik, olyanokra, amelyek az országot ért agresszió esetén biztosítják annak elhárítását és a nemzet fennmaradását.

Az MK biztonsági stratégiája tartalmának kimutatható, egy általános, az ország biztonságának egészét érintő és állandóan ható része, olyan területe, amely a háború elkerülését, a veszélyforrások felszámolását, valamint az ország és a lakosság biztonságának szavatolását folyamatosan biztosítja. Ugyanakkor a stratégia tartalmának van egy konkrétabb, vagyis egy adott időszakra vonatkozó része is, nevezetesen az, amely egy lehetséges agresszió elhárításával kapcsolatos. Ez utóbbit, az agresszió elhárítását szolgálja a honvédelem rendszere és más biztonsági garanciák, valamint azok szükség szerinti aktivizálása. Következésképpen a biztonsági stratégia, mint politikai hadászat, átfogja az ország biztonságának legfontosabb elemeit, így a honvédelem rendszerének alapvető részét, a katonai védelem vezető területét képző hadászatot is. Mindebből szükségszerűen következik e két, a politikai és a katonai stratégia kölcsönviszonya és a hadászat nemzetbiztonsági stratégia általi meghatározottsága.

2. A biztonsági és a katonai stratégia (hadászat) viszonyának néhány kérdése

Az MK biztonsági stratégiája, mint az államvezetés biztonságpolitikai cselekvési programjának célja és alapvető tartalma szükségszerűen magába foglalja a katonai stratégia, vagyis a hadászat — alkotmányjogi értelemben vett — lényegét, és a vele szemben támasztott legfontosabb követelményeket is.

A biztonsági stratégia katonai *hadászati lényegét* általános, alkotmányjogi értelemben: az ország függetlenségének és területi épségének, valamint nemzetközi szerződésekben rögzített határainak megvédése, az agresszió elhárítása képezi. A fegyveres erők alapvető kötelessége pedig a haza katonai védelme. Ez egyúttal a katonai védelemmel és a hadászattal szemben támasztott legfontosabb biztonsági követelmény is!

Konkrétan a *hadászat oldaláról megfogalmazva a biztonsági stratégia hadászati lényege* arra ad választ, hogy az agresszió honnan várható, és azt a fegyveres erők milyen haditevékenységet alkalmazva hárítják el. Az agresszió bekövetkezésének lehetőségeit figyelembe véve, az MK biztonsági stratégia hadászati lényegét, az országot bármely irányból ért külső támadás önálló védelmi hadászati hadművelettel törté-

nő elhárítása, az ország területére és légterébe betört agresszor fegyveres erői fő erőinek a megsemmisítése, illetve hatékony pusztítása, majd azt követően — kedvező erőviszonyok esetén — az államhatáron az eredeti helyzet visszaállítása képezheti.

Az MK biztonsági stratégia hadászati értelemben vett lényege az alábbiak szerint értelmezhető:

Először: az MH-nak — más demokratikus államok fegyveres erőihez hasonlóan — az országot bármely irányból érhető agresszió elhárítására kell felkészülni olyan feltételek között, amikor a lehetséges agresszor nem határozható meg. Határozottan le kell szögezni, hogy hazánkat érintően reális háborús veszély nem áll fenn, agresszióval a jelen helyzetben nem kell számolni. Egyetlen államot sem tekintünk potenciális ellenségnek, és ma nincs olyan állam, amely hazánkat fegyveres támadással fenyegetné. Ugyanakkor környezetünkben és Európában felhalmozott, még ma is hatalmas atom- és korántsem a régi értelemben vett hagyományos fegyverarzenál meglete potenciálisan hazánkat is fenyegeti, ha azt egy agresszív politikai akarat működésbe hozza.

Potenciális fenyegetettségünket értékelve figyelembe kell venni, hogy hazánk sajátos geostratégia helyzete, az első és második világháború alatt és után lezajlott események számunkra olyan helyzetet és körülményeket teremtettek, amelyek biztonságunkat jelenleg nem fenyegetik, de egy kedvezőtlenebbé váló akut válsághelyzetben a garanciák meglete esetén is veszélyeztethetik.

Másodszor: a bármely irányból lehetséges agresszió elhárítására való felkészülés békeidőszakban aktív védelmi tevékenységek előzetes, az agresszió konkrétta válásakor pedig annak közvetlen előkészítését és a honvédelmi rendszer késedelem nélküli működésbe hozását követeli meg. Olyan védelmi hadászati elgondolást igényel, amely súlyozottan, a lehetséges légi és földi hadművelleti irányok szerint differenciáltan számol egy hatékony védelemmel.

Harmadszor: az agresszió saját fegyveres erőkre alapozott elhárítása az MH-nak erőviszonyban megfelelő ellenséggel szemben értelmezhető. A haditevékenységekre a katonai erőviszonyok meghatározó hatással lesznek. A védelmi tevékenységek sikeres menete, alakulása és kimenetele, döntő mértékben a szemben álló felek katonai erőviszonyainak, illetve az „erőviszony-törvény” számunkra sikeres érvényrejtésének a függvénye. Az MK fegyveres ereje ma és a belátható időn belül is csak arra lehet alkalmas, hogy egy nagyságrendben neki megfelelő állam fegyveres erőinek néhány irányból, a szárazföldről és a levegőből indított támadását sikeresen elhárítsa, és kedvező helyzet esetén a meggyengített ellenséget az országból kiűzze. Más, kedvezőtlen esetben — vagyis sikeres védelmet nem biztosító erőviszonyok esetében — a csak saját erőkre alapozott haditevékenység objektíve nem biztosíthatja számunkra a fegyveres küzdelem sikerét.

Az MK biztonsági stratégia katonai hadászati lényege és a katonai védelemmel szemben támasztott követelmény, a fegyveres erők rendeltetését és háborús feladatát is meghatározza. *Rendeltetése*: a haza katonai védelme. Általános értelemben *háborús feladata* pedig — az agresszor fegyveres erői légi és földi támadásának elhárítása, maximális veszteség okozásával és az ország területe legfontosabb körzeteinek megtartásával az agresszor célja elérésének meghiúsítása, valamint — kedvező erőviszonyok esetén — az államhatáron az eredeti helyzet visszaállítása, mindezzel kedvező feltételek teremtése az agresszió következményeinek felszámo-

lásához. A fegyveres erők konkrét feladatairól és a rájuk vonatkozó részletes szabályokról szóló törvény elfogadásához a jelenlévő országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.

A fegyveres erőknek az ország belső biztonságának fenntartásában alkotmányos feladatai is vannak. Alaprendeltetésükből és feladatukból adódóan belső alkalmazásuk csak kivételes eset lehet. A fegyveres erőket csak az alkotmányos rend megdöntésére, vagy a hatalom kizárólagos megszerzésére irányuló fegyveres cselekmények, továbbá az állampolgárok élet- és vagyonbiztonságát tömeges mértékben veszélyeztető, fegyveresen vagy felfegyverkezve elkövetett súlyos erőszakos cselekmények esetén, az alkotmány rendelkezéseinek megfelelően kihirdetett szükségállapot idején lehet felhasználni akkor, ha a rendőrség alkalmazása nem elegendő⁵.

Az MK biztonsági stratégia katonai hadászati tartalma és követelményei, egyúttal a hadászat helyét és szerepét is behatárolják a biztonsági stratégiában és a honvédelem rendszerében. Ennek megítélésekor mindenek előtt a meglévő és várható biztonsági feltétel- és garanciarendszer helyzetét, állapotát és lehetőségeit kell meghatározóként figyelembe venni.

Az MK jelenlegi biztonsági feltétel- és garanciarendszere kiépülőben van. Most egy átmeneti helyzetet, állapotot tükröz és ennek megfelelő — erősen korlátozott — lehetőségeket takar, de hasonló helyzetben van Kelet-Közép-Európa államainak többsége is. A nemzetközi helyzet biztonsági kihatásai ugyanakkor kedvezőek. Ami pedig a biztonsági helyzet várható és remélt alakulását illeti, az a kiépülő biztonsági garanciarendszer függvénye is lesz. Ebben a remélt és kialakuló biztonsági rendszerben a katonai védelem, és így a hadászat helye és szerepe is abban az ütemben csökken, ahogyan a fegyveres erők és azok hadműveletei és hadászati lehetőségeinek csökkentése megtörténik, vagyis ahogyan a kölcsönös elrettentés anyagi alapjai megszűnnek. Ez azonban csak hosszú történelmi időszakot felölelő folyamatban és rendkívül ellentmondásosan, a kölcsönös érdekek érvényre juttatásával valósulhat meg,

A ma és a közeljövő realitásai azt mutatják, hogy még hosszú ideig a fegyveres erő az országok biztonságának fontos, egyes időszakokban pedig meghatározó garanciaeleme lesz. A fegyveres erők védelmi irányultságú átszervezése és mennyiségi csökkentése — a tudományos technikai haladásra alapozva — minőségi fejlesztéssel és többrendeltetésű alkalmazhatósággal is párosul. Így a biztonság katonai eleme is új helyzetbe és állapotba kerül, ami a hadászat helyzetét és szerepét a biztonsági stratégiában és a honvédelem rendszerében — egy jelentősebb időszakra szólóan — nemhogy csökkentené, hanem növelni is fogja. A mindenkor meglévő honvédelmi rendszerben pedig a hadászat — mint hivatalos nézetrendszer — helye és szerepe meghatározó jellegű, mivel ennek a rendszernek az alapját a katonai védelem képezi. A hadászat mint a honvédelem rendszerének szakmai szervezője, rendeltetéséből adódóan is meghatározó hatással van a honvédelmi rendszer minden lényeges területére. Ennek a fontos szerepnek a betöltésére a magyar hadászatot azonban alkalmassá kell tenni.

A hadászat helye és szerepe a biztonsági stratégiában és a honvédelem rend-

5. A MK alkotmánya 40/A § (1.), 40/B § (2.) bekezdés

szerében, egyúttal a két, a biztonsági, vagyis a politikai és a katonai stratégia egymáshoz való viszonyát is meghatározza. A katonai stratégiának, vagyis a hadászatnak az a része, amely a fegyveres erők konkrét építésével, felkészítésével, béke és háborús alkalmazásával és vezetésével kapcsolatos, egyúttal a nemzetbiztonsági stratégia egyik meghatározó lényegi eleme is. Vagyis az államvezetés hivatalos, alkotmányban és törvényekben rögzített nézet- és követelményrendszerét jelenti a Magyar Honvédségre vonatkozóan. A hadászatnak ez az úgynevezett doktrinális lényegi része képezi alapját a honvédelem rendszerének is. A hadászat követelményei a katonai, a gazdasági és polgári védelmet, az államvezetés és államigazgatás, valamint a lakosság tudati (pszichológiai) felkészítését is meghatározzák. Következésképpen a hadászat doktrinális része, közvetlenül a nemzetbiztonsági stratégiának van alárendelve. Ugyanakkor a biztonsági stratégia katonai hadászati tartalmát a hadászat — mint tudományterület — javaslatai meghatározó módon befolyásolják.

Következtetések

1. Biztonság- és honvédelmi politikánk új nézetrendszere honvédelmünket alapjaiban érinti. Számunkra a gyökeresen megváltozott nemzetközi biztonsági helyzetben, csak egy jól működő, többretegű nemzetközi biztonsági garanciarendszer és a potenciálisan meglévő veszélyforrások felszámolása szavatolhat védelmet az országot bármely irányból érhető agresszióval szemben. Meglévő és funkcionálásuk esetén is szükséges lesz nemzeti, önálló belső garanciákra, mivel a külső és belső garanciák egymást feltételezik, és csak együttesükben szavatolhatnak elégséges biztonságot. Mindezek kiépítése folyamatban van, de hatékony funkcionálásuk még számos erőfeszítést és jelentős időt is igényel. A külső garanciák létrehozása során a „kölcsonös érdekelttség a biztonságban” elvet célszerű következetesen alkalmaznunk. Ebben az átmeneti jellegű biztonsági helyzetben azzal célszerű számolni, hogy a katonai elem az államok biztonságának szavatolásában még hosszabb távon is fontos szerepet tölthet be. Jelentőségének csökkenése a fegyveres erők leszerelése és a többi biztonsági elem erősödésének a függvénye.

2. Az MK biztonságáról minden lényeges, potenciálisan meglévő vagy létrejövő külső veszéllyel szemben történelmi távlatokra szólóan kell gondoskodni. Ehhez a biztonság- és honvédelmi politikai alapelvek bázisán, nemzetbiztonsági stratégiát szükséges kialakítani, és e stratégia követelményei alapján célszerű létrehozni és működtetni az MK külső és belső biztonsági garanciarendszerét. Az MK biztonsági stratégiát a nemzeti politika integráns részeként, a legfontosabb biztonsági és honvédelmi célok, alapelvek és tevékenységek összességeként célszerű értelmezni és az államvezetés biztonsági cselekvési programjaként kezelni. Következésképpen a biztonsági stratégia az államvezetés hivatalos nézet- és követelményrendszere lesz az ország biztonságának és védelmének szavatolására, amelyet csak a Magyar Köztársaság alkotmánya és azzal összhangban hozott törvények rendelkezései tartalmazhatnak. A biztonsági stratégia — mint politikai stratégia — átfogja az ország biztonságát szolgáló legfontosabb erőforrásokat, így a honvédelem rendszerének alapvető részét, a katonai védelmet és a katonai stratégiát is.

3. Az MK biztonsági stratégia katonai hadászati lényege arra ad választ, hogy a potenciálisan meglévő veszélyforrások aktivizálása, vagyis az agresszió honnan várható, és azt a Honvédelmi Tanács döntése alapján az MH milyen haditevékeny-

ségi formaként alkalmazva hárítja el. Ennek lényegét — megítélésünk szerint — az MK-t bármely irányból ért külső támadás önvédelmi hadászati hadművelettel történő elhárítása, az ország területére és légterébe betört agresszor fegyveres erői főerőinek a megsemmisítése, majd azt követően — kedvező erőviszonyok esetén önállóan, illetve a külső garanciák életbe léptetésével — az államhatáron az eredeti helyzet visszaállítása képezheti.

Az MK — biztonsági feladatrendszert reálisan alapulvevő — biztonsági stratégia katonai tartalma és követelményei, a hadászat helyét és szerepét is meghatározzák a biztonsági stratégiában és a honvédelem rendszerében. A hadászat helye és szerepe a korábbiakhoz képest szükségszerűen nőni fog a biztonsági stratégia és a „honvédelmi doktrína” katonai megalapozásában és követelményeinek a katonai védelemben, de a honvédelmi rendszer többi eleménél történő érvényre juttatásában is. Erre azonban a magyar hadászatot alkalmassá kell tenni.

FELHASZNÁLT FONTOSABB IRODALOM

1. Honvédelmi Minisztérium Biztonságpolitikai és Nemzetközi Főosztály: A Magyar Köztársaság honvédelmének alapelvei és követelményrendszere (az 1990. november 28-i kibővített HM-kollégiumi vitaülés eredményeként javasolt szöveg)
2. Dr. Simon Sándor altábornagy: Gondolatok az európai és a magyar biztonságpolitikáról. ZMKA Katonapolitikai Tájékoztató 1. szekció 2. szám
3. Dr. Pekó József ezredes: Az önálló védelmi hadművelet elvi alapjairól. Honvédelem, 1990/5. szám
4. Honvédségi Közlöny XLVI. évfolyam, 17. szám
5. Dr. Pekó József ezredes, Molnár István ny. alezredes: Gondolatok a Magyar Köztársaság biztonsági stratégiája és honvédelmének alapelvei néhány főbb kérdéséhez. ZMKA Katonapolitikai Tájékoztató 1. szekció 2. szám.
6. Akadémiai Közlemények, 1991/177. szám
7. Dr. Hajma Lajos ezredes, Kiss Jenő ny. ezredes: Tájékoztató a VSZ, NATO, valamint a semleges és el nem kötelezett államok hadseregeinek vezérkari főnökei részvételével 1990. január 28.—március 5. között Bécsben a Katonai doktrínáról megtartott szemináriumról. MHVK. Hdm. Fcsf-ség Tudományos Munkaszervezési Osztály 1990.

Kállai László

A területvédelem új lehetséges szervezetéről

 A szerző véleménye szerint az ország védelmét az egymással szorosan együttműködő korszerű légvédelmi erőkkel, reguláris szárazföldi csapatokkal és az adott területet legjobban ismerő, úgynevezett kiegészítő területvédelmi csapatokkal célszerű biztosítani. A területvédelmi erők keretében meghatározott szervezeti forma lehet a dandár. A tanulmány ennek feladatával, szervezési kérdéseivel és harci lehetőségeivel foglalkozik.

A helsinki folyamat eredményeként az államok biztonságpolitikájában, az egymás közötti kapcsolatokban előtérbe került a béke megőrzésének feladata a békés együttélésre, a vitás kérdések politikai eszközökkel történő megoldására irányuló törekvés.

Az elmúlt néhány évben számos állam hadseregében jelentős lépések történtek és történnek a katonai szervezetek struktúrájának átalakítására. A katonai vezetők a célokat jobban szolgáló technikai eszközök és fegyverrendszerek szolgálatba állítását szorgalmazzák. A korszerűsítési törekvések elsősorban a felderítés eszközeinek és a nagy találati pontosságot biztosító fegyverrendszerek kifejlesztésére és szolgálatba állítására, a mozgékonyt, a vezetés rugalmasságát és szilárdságát elősegítő eszközök elterjesztésére, valamint az ország légtérének megbízható védelmére irányulnak. Az új szervezetek kialakítása során a csapatok nagyobb harci önállósága biztosítására törekcsenek.

Hazánk geostratégiai helyzetét és katonaföldrajzi viszonyait figyelembe véve, az ország védelmét az egymással szorosan együttműködő, korszerű légvédelmi erők, reguláris szárazföldi csapatok és az adott területet legjobban ismerő kiegészítő, területvédelmi szervezetek tevékenységével célszerű biztosítani.

A területvédelmi szervezetek megjelenési formájaként képzelhető el olyan területvédelmi dandár, amely a védelmi elgondolásból reá háruló feladatoknak megfelelően, együttműködésben a reguláris szárazföldi és légvédelmi csapatokkal, a háttáborozati (-rendészeti) szervekkel képes: információk gyűjtésére; a határszakasz rövid idő alatti lezárására; a betörni szándékozó agresszor mozgásának akadályozására, pusztítására; az ellenség megtévesztésére, eredeti célkitűzéseivel kapcsolatos elgondolása befolyásolására.

Mint az előbbiekből is kitűnik, a feladat sokrétű, ezért a szervezeti kereteknek is széles lehetőséget kell biztosítani. Nem mond ellent ennek az sem, hogy mindezt

olyan korlátozó és befolyásoló tényezők megléte mellett kell megvalósítani, mint a beszükülő gazdasági lehetőségek és fegyverzetkorlátozási egyezmény adta keretek.

A haderőstruktúra kialakítása során a *végrehajtandó feladatok szempontjából alapvető követelmény, hogy az adott szervezet tegye lehetővé:*

- az időbeni mozgósítást, feltöltést, összekovácsolást, a határra történő előrevonást, a tevékenység körzetének elfoglalását és annak előkészítését, valamint az önálló védelmi harctevékenységet;
- a határ zárása szempontjából szükséges figyelő-, ellenőrző és riasztórendszer kiépítését, technikai berendezését és működését;
- a többirányú információgyűjtést, azok rendszerezését és időbeni továbbítását;
- a védelem berendezésével kapcsolatos munkák elvégzését;
- az ellenség páncélos eszközeinek és élőerejének fokozódó erejű és hatékony tűzpusztítását. A harc közbeni manőverezést tűzzel és élőerővel;
- az alegységeket támadó, kis magasságon tevékenykedő légi célok hatékony pusztítását;
- a központi rendeltetésű szárazföldi és légvédelmi erőkkal, valamint a szomszédos határőrizeti szervekkel a folyamatos összeköttetést és együttműködést;
- a viszonylag huzamosabb ideig, önállóan folytatott harctevékenységek anyagi-technikai biztosítását, az eszközök manővereztetetőségét.

Az adott szervezet megalakítása *anyagi-technikai feltételeinek* megteremtését illetően viszont azt kell elsősorban figyelembe vennünk, hogy: az anyagi-technikai háttérrel a meglévő (rendszeresített) eszközök és készletek, valamint a nemzetgazdaságból igénybe vehető tartalékok jelentik; a dandár felszerelésénél elsősorban az erkölcsileg részben elavult, kis hatékonyságú és hatótávolságú eszközök vehetők számításba; a dandár nehézfegyverzete csak a Magyarország számára engedélyezett fegyverzeti limit keretein belül gazdálkodhat ki; az ország védelme szempontjából szükséges területvédelmi dandárok száma nem teszi lehetővé a követelmények szerinti anyagi készletel. és az azok mobilitását biztosító járműpark egyidejű kialakítását.

A lehetséges harc feladatok és lehetőségek figyelembevételével, egy változatban, a területvédelmi dandár szervezetébe tartozhat:

- békében kis létszámmal működő vezetési szerv, amely egyrészt képes a dandár tervezett felelősségi körzetén belül a mozgósítás feltételeinek biztosítására, annak vezetésére, a bekövetkező változások figyelemmel kísérésére és arra történő reagálásra, másrészt a kiegészítést követően a dandár harctevékenységeinek tervezésére, szervezésére és vezetésére;
- négy-hat (század, szakasz tagozódású) összefegyvernemi jellegű gépkocsizászlóalj, amely rendelkezik: aknavetőkkal (4 db); állványos páncéltörő eszközzel (4 db) és páncéltörő puskával (4 db) felszerelt páncéltörő szakasszal; géppuskával és puskagránát kilövésére alkalmas fegyverzetrel ellátott támogató szakasszal, valamint a zászlóalj harca minden oldalú biztosítását ellátó alegységekkel;
- négy-hat tűzerőteget magába foglaló vegyes-tűzérosztály (24—36 eszköz), amely 100 mm alatti, különböző típusú lövegekkel van felszerelve;

- önjáró légvédelmi eszközökkel (4 db) ellátott légvédelmi üteg;
- a gépesített lövészdandárban rendszeresíthetőhöz hasonló, annak lehetőségeivel rendelkező felderítő-, műszaki és híradószázad;
- a helyi beszerzési, javítási és gyógyítási lehetőségeket messzemenően figyelembe vevő, azokra épülő ellátó-javító századok és dandársegélyhely;
- a parancsnokság-közvetlenek ellátására, valamint a közúti közlekedés szabályozására és ellenőrzésére hívatott kommandánsszázad.

A javasolt fegyverzetet figyelembe véve a területvédelmi dandár harci lehetőségei az alábbiak szerint alakulnak:

Zászlóaljanként mintegy 10 km kiterjedést számolva, a dandár képes többékevésbé megbízhatóan egy 40—60 kilométeres határszakasz lezárására, olyan feltételek mellett, hogy a harcrendje, mélységét tekintve alapvetően a zászlóalj harcrendjének felel meg.

A dandár állományának egyharmadát tartalékkénti kezelve, egyidejűleg 24—36 szakasz erejű támpont, ellenőrző-áteresztő pont és figyelőpont működhet. A szakaszok saját erejükre és a helyi lehetőségek kihasználására támaszkodva vívhatják meg harcukat, illetve járművön, lovon és gyalog végrehajtott járőrözéssel, műszaki záruk és riasztó berendezések telepítésével, éjszakai megvilágítással biztosíthatják a be nem látható terepszakaszokat.

Az ellenség tűzpusztítását a gyalogsági fegyverek, a zászlóalj tüzérségi eszközei és a tüzérsztály valósítja meg.

A tüzérsztály löveganyaga a löveg fajtájától függően, közvetlen irányzású tűzzel, 1200 méter távolságig és 50—140 mm páncélvastagságig, 6—15 lövés/perc tűzgyorsasággal hatásosan alkalmazható.

Megosztott irányzékkel lőtt tűzzel az ellenség fedezéken kívüli gyalogsága ütegenként 300 x 200 méteres területen pusztítható. A mozgó zárótűz lövegenként 25 méterrel számolva 600—900; a merev zárótűz (MEZT) pedig lövegenként 50 méterrel számolva 1200—1800 méteres terepszakaszon lőhető a lövegtől függően 13 000—15 000 méter távolságig.

A zászlóaljak szervezetében lévő 82 mm-es aknavetőszakasz 150 x 100 méteres tűzősszpontosítás, illetve csővenként 50 méteres MEZT lövésére alkalmas 3000 méteres távolságig.

Az állványos páncéltörőszakasz eszközei 800 méter távolságig 200—400 mm-es páncélvastagság átütését biztosítják. A páncéltörő puskák és a puskaгранátók eredményesen alkalmazhatók az adott típusú tűzrendszer sűrűségének növelésére, egyes páncélozott objektumok megsemmisítésére, a támadó gyalogság lendületének megtörésére.

A dandár tevékenységi körzetének műszaki berendezésében a műszaki századra elsősorban a vezetési pontok, a tüzérsztály tüzelőállás-körletének berendezése, az utak fenntartása, a zárcsomópontok és műszaki záruk telepítése és működtetése hárul. A rendelkezésre álló erő ezen feladatok megoldását lehetővé teszi. Természetesen a feladatok függvényében sor kerülhet polgári munkaerő bevonására, műszakizár-elemek, robbanóanyag és aknák pótlólagos, nagy mennyiségű kiszállítására.

A dandár harctevékenysége eredményessége szempontjából meghatározó a vezetés szilárdsága és folyamatosságának biztosítása.

A javasolt híradóalegység a feladathoz kevésnek tűnik, ezért mindenképpen szükséges a híradás megszervezésénél az országos vezetékes távbeszélő-hálózat csatornáinak felhasználása, a tevékenységet folytató dandár központi tartalékokból történő megerősítése.

Ezzel a kiegészítéssel lehetővé válik a dandár és az előjáró harcálláspontja közötti rádió- és rádiórelé-összeköttetés, valamint a dandár és a zászlóalj tagozat közti rádió-összeköttetés.

A rendelkezésre álló dandárszintű tábori vezetékes eszközök technikai paramétereiknél fogva jelentős távolságokon alkalmatlanok az összeköttetés biztosítására. Ezért a vezetékes híradás helyett a rádiórelé-összeköttetést kell a zászlóaljak felé megszervezni, kiegészítve az országos vezetékes távbeszélő-hírhálózat lehetőségeivel.

A lehetséges harccselekmények jellegének értékeléséből és a dandárnak a védelemben elfoglalt helyéből és szerepéből kiindulva szükségesnek látszik a dandár tevékenységének támogatása.

Alárendeltség szempontjából célszerű, ha a dandár az adott irányban tevékenységre tervezett hadtest állományába kerül, ezért annak parancsnoka valószínűleg meg a dandár harcának támogatását is. Ennek keretében sor kerülhet a hadtestszintű felderítőszervek kiküldésére. Azok beépülve a határzárást végrehajtó dandár harcrendjébe, folyamatosan figyelemmel kísérik a szemben álló fél tevékenységét, berendezik a későbbi harctevékenység alapjául szolgáló bázisait, részt vesznek az esetleges határsértők, átszivárgott diverziós csoportok lokalizálásában és felszámolásában.

A hadtest híradóerőkkel és -eszközökkel megerősítheti a dandárt, elősegítheti a dandár harcállásponttól jelentős távolságra levő ellenőrző-áteresztő pontokon összegyűjtött információk időbeni és megbízható továbbítását.

A helikopterosztag gépei gyorsíthatják a futárszolgálatot; járőrözve megfigyelés alatt tarthatják a nehezen áttekinthető és járható határszakaszokat; elősegíthetik kis létszámú csoportok (vezetési csoport, tiszt járőr, felderítőcsoport, üldözőcsoport) gyors alkalmazását; meggyorsíthatják a szétszórta elhelyezett figyelőhelyek ellátását és a személyzet váltását.

Az önjáró tüzérség ideiglenes tüzelőállás-körletből tűzfeladatok megoldásával segítheti a területvédelmi dandár harcát.

Fegyveres csoportok betörése és a területvédelmi dandár harcrendjén való átjutása esetén, az összefegyvernemi harccsoportok lezárhatják az előremozgás útját és megakadályozhatják azok térnyerését. A harccsoport — egy változatban — egy-két harckocsiszázadból, egy-két BMP-s századból, egy önjáró tüzérutegéből, kettő-négy MI—8T helikopterből és egy SZ—1 szakaszból állhat.

A dandár lehetőségeit, a megoldandó feladatokat és a megoldást elősegítő támogatás viszonylatát értékelve az alábbi néhány következtetés vonható le:

1. A területvédelmi dandár — feladatiból adódóan — békében(?) és háborúban egyaránt alkalmazásra kerülhet.

2. Mivel a dandár az ismert korlátok miatt viszonylag gyengébb szervezettel és anyagi-technikai háttérrel rendelkezik, szüksége van az előjáró támogatásra. Ez

a tény egyszersmind eldönti az alárendeltség, valamint az anyagi-technikai biztosítás rendszerének kérdését. Kötelezővé teszi, hogy a dandár tevékenységét a területileg érintett hadtest alárendeltségében folytassa, felszereltsége pedig biztosítsa a hadtest anyagi-technikai ellátási rendszerébe történő integrálhatóságot.

3. A dandár struktúrájának biztosítani kell az alegységek önálló tevékenységét és vezethetőségét garantáló megfelelő gépesítettséget, tüzert, páncéelhárítást, légvédelmet és híradást.

4. Az állomány felkészítése a várható alkalmazási körletekben történik úgy, hogy az elősegítse a feladat-végrehajtást.

5. Az előbbiekben felsoroltak anyagi-technikai hátterének biztosítása, azzal együtt a költségek csökkentése érdekében célszerű: a dandárok területi elven működő szervezése és megalakítása; az ország központi területein az MHVK közvetlen alárendeltségében 5—6 dandár típusú anyagi-technikai készlet, ellátózáslóalj, 4—6 üteges tüzérosztály szervezése és szükség szerint azoknak a veszélyeztetett irányban alkalmazásra kerülő területvédelmi dandárokhoz történő átalárendelése a feladat végrehajtásának idejére.

Izsák L.—Szabó J.—Szabó R.: 1956 plakátjai és rölapjai

1956. október 23-a és november 4-e közötti tizenkét nap eseményei a legújabb kori magyar történelem kiemelkedően fontos és izgalmas időszakához sorolhatók. 35 év elmúltával még mindig jelentős a tárgyilagosságra törekvő értékelések körül felizzó érzelem és indulat.

A közvélemény mélyebb okokat kereső érdeklődése még nagyobb lendületet ad az alapos elemzőmunkára, a még hiányzó források, dokumentumok feltárására és közzétételére.

Kiadványunk dokumentumgyűjtemény, forráskiadvány, amely hűen tükrözi 1956. október 23-a és november 4-e közötti időszak politikai hangulatát, az olvasó elé tárja a különböző pártok és szervezetek törekvéseit, szándékait és programjait bemutató plakátokat és rölapokat.

A kötet összeállítói — a teljességre törekedve — felkutatták az ország köz-, valamint magángyűjteményeiben található plakátokat és rölapokat azok forráshelyeinek megjelölésével.

A több mint 1000 darabból álló gyűjtemény ebben a formában és terjedelemben eddig hozzáférhetetlen, elérhetetlen volt.

A forrásértékű kiadványt haszonnal forgathatják a kor kutatói, az egyetemi és főiskolai hallgatók, segítheti a történelemtanárok munkáját. A korabeli események résztvevői, szereplői — közülük sokan távol hazájuktól — újból felidézhetik az akkori élményeiket.

Megjelenése a forradalom 35. évfordulóján.

Bolti ára 450 Ft.

Bencze László: Königgrätz (A testvérháború vége)

Az 1866 nyarán lezajlott, a Habsburg-monarchia és a német egység történetében gyökeres fordulatot hozó porosz—osztrák háborúról ez idáig nem jelent meg magyar nyelvű kiadvány. Bencze László munkája ezt a hiányt pótolja, bemutatva a szemben álló felek több mint egy évszázados rivalizálását, hadviselő képességét, a két állam hadkiegészítési és kiképzési rendszere közötti különbségeket. A szerző szinte a szemtanú hitelességével idézi a Náchod, Trautenau, Skalitz, Alt-Rognitz, Jicin és Königgrätz térségében kivitt porosz győzelmeket, amelyek igazolták a gyorstüzelő Dreyse-féle fegyverek fölényét a zárt alakzatban, szüronyrohammal támadó osztrák gyalogsággal szemben. Az olvasóra döbbenetes erővel hat a magyar, a cseh, a galíciai, a lengyel és az itáliai ezredek értelmetlen pusztulása.

A könyv tárgyilagosan mutatja be a hadszíntereket nem ismerő Benedek Lajos tábornagy és a magyargyűlölő Albrecht főherceg hadvezéri erélytelenségét, Habsburg Lipót elkesztő katonai felelőtlenségét. Reális portrékat rajzol a szerző a hadviselés napóleoni és clausewitzi elveit zseniálisan továbbfejlesztő Moltke porosz vezérkari főnökről, Frigyes Vilmos trónörököséről és Frigyes Károly főhercegről is.

A sok képpel és vázlattal illusztrált kötet epilógusa felidézi a katasztrofális osztrák csatavesztés mérlegét (50 ezer halott!), az Olmütz irányában visszavonuló sereg szomorú látványát és a prágai békekötés előzményeit.

Megjelenésének várható időpontja: 1991. október—november . Tervezett ára: kb. 250 Ft.

Zrínyi Kiadó

FÓRUM—TÁRSASÁGI ÉLET

Bemutatjuk a Magyar Hadtudományi Társaságot (MHTT)

A társaság alapítása

A Magyar Hadtudományi Társaságot 1990-ben a hadtudomány művelésében élenjáró és iránta érdeklődő mintegy 150 katonai és polgári személy alapította azzal a céllal, hogy a magyar tudományos társaságok sorában megjelenve összefogja a terület szakembereit.

A társaság programjában szerepelt a Magyar Tudományos Akadémia által 1883-ban létrehozott „Hadtudományi Bizottság”^{*} szellemi örökségének felvállalásán túl a magyar hadtudomány fejlődésének segítése és tagjainak szakmai érdekképviselése.

A társaság célja

Az MHTT célja a hadtudomány és a kapcsolódó más tudományterületek iránt érdeklődő és tudományos igénnyel foglalkozó vagy foglalkozni kívánó állampolgárok összefogása a hadtudomány fejlődésének szolgálatában, a tudományos eredmények gyakorlatban történő alkalmazásának segítése, valamint tagjai szakmai színvonalának emelése, fórum biztosítása részükre, munkájuk és a szakterület eredményeinek elismerése és elismertetése.

A társaság tevékenysége

A társaság — céljainak elérése érdekében — a következő fontosabb tevékenységeket fejti ki:

- kongresszusokat, konferenciákat, ankétokat, szakszemináriumokat, vitaüléseket, klubdelutánokat... stb. rendez;

- a hadtudomány fejlődését előmozdító bemutatókat, kiállításokat szervez, szakirodalmi tákoztatókat tart;

- rendszeresen részt vesz a hadtudományi kutatási, fejlesztési és oktatási feladatok áttekintésében, ezek előbbrevitelét értékeléseivel és javaslataival segíti;

- a fiatal szakemberek számára fórumot biztosít;

^{*} Feladatkörébe tartozott a hadtudomány fejlődési folyamatának figyelemmel kísérése, a magyar hadtörténelmi események tanulmányozása és szakszerű ismertetése, a hadművészet fejlődésére vonatkozó ismeretek feldolgozása, valamint a hadtudományi remekművek magyarra fordítása és kiadása.

— részt vesz a hadtudomány és a hadiipar történetének, hagyományainak és technikai emlékeinek ápolásában;

— szakfolyóiratot — HADTUDOMÁNY — és egyéb, a szakmai színvonal emelését szolgáló kiadványokat szerkeszt és ad ki;

— az állami és társadalmi szervek felkérésére szakvéleményeket készít;

— szakmai továbbképző tanfolyamokat rendez, bel- és külföldi tanulmányutakat és tapasztalatcseréket szervez.

A szakmai munka elismerése és elismertetése érdekében az MHTT

— emlékérmeket és ezzel járó díjakat alapít és ítél oda (a társaságban *hosszú időn át* kifejtett tevékenységért, a hadtudományban hosszabb időn át nyújtott munkásságért, kiemelkedő hadtudományi-haditechnikai alkotásért);

— pályázatokat hirdet és jutalmakat tűz ki.

Az MHTT kapcsolatokat épít ki és tart fenn az állami és a társadalmi szervekkel, valamint a hasonló célú és szerepkörű intézményekkel, szervezetekkel és egyesületekkel. Kapcsolatot létesít és együttműködik a külföldi országok szakmai egyesüléseivel és a nemzetközi szövetségekkel.

Az MHTT gazdálkodó szervek felkérésére — díjazás ellenében — saját szakterületén szerződéses (megbízásos) munkákat bonyolít le.

Az MHTT állami szervektől, politikai pártoktól, mozgalmaktól és egyéb politikai csoportosulásoktól független — bírósági bejegyzéssel hitelesített — társadalmi szervezetként működik. A társaság legfőbb szerve a Közgyűlés. Ez választja meg 3 évenként az Elnökséget, a Felügyelőbizottságot, valamint a társaság elnökét, alelnökét és főtitkárát. Az Elnökség határoz a társaság irányításával kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdésekben. Saját tagjaiból megválasztja az operatív irányítást végző Intézőbizottság tagjait.

A társaság 1990-ben megválasztott vezetősége:

Az MHTT elnöke:

alelnöke:

főtitkára:

Dr. Móricz Lajos

Dr. Szabó József

Dr. Kovács Attila

Az Elnökség tagjai:

Gyuricza Béla

Dr. Harcz Tibor

Dr. Kurucz István

Lajtos Béla

Dr. Nagy István

Dr. Nagy Pál

Dr. Opál Sándor

Dr. Ósz Sándor

Dr. Pataky Iván

Dr. Pick Róbert

Pirityi Sándor

Dr. Simon Sándor

Dr. Tabák Péter

Dr. Tamási Ferenc

Dr. Várhegyi István

Dr. Gyaraki Károly

Dr. Hajma Lajos

Dr. Héjja István

Dr. Nagy György

Dr. Turák János

A Felügyelőbizottság elnöke:

tagjai:

A társaságon belül jelenleg 13 szakmai szakosztály működik (zárójelben a szakosztályi elnökök)

Biztonságpolitikai	(Dr. Kőszegvári Tibor)
Elektronikai-informatikai	(Dr. Nagy Pál)
Haditechnikai	(Dr. Ősz Sándor)
Hadművészeti	(Dr. Kovács Jenő)
Hadtáp	(Dr. Szabó Márton)
Hadtörténelmi	(Dr. Rázsó Gyula)
Határrendészeti	(Dr. Prókai Béla)
Közrendvédelmi	(Dr. Párdi Mátyás)
Légvédelmi-repülő és űrhajózási	(Dr. Kormos László)
Műszaki	(Dr. Bodrogi László)
Társadalomtudomány-biztonságpolitikai	(Dr. Vámosi Zoltán)
Védelemgazdasági	(Dr. Várhelyi István)
Vegyivédelmi	(Dr. Halász László)

A területi tagozatok egy-egy területi egység (város, megye... stb.) szakembereinek munkáját fogják össze. Jelenleg 2 területi tagozat kezdte meg munkáját (zárójelben a területi tagozatok elnökei).

Székesfehérvár	(Dr. Tóth Sándor)
Szolnok	(Dr. Horváth József) <i>Faluos.</i>

A szakosztályok és a területi tagozatok tagjaik tudományos érdeklődési területének megfelelően *szakcsoportokat* hoznak létre.

A társaság tagjai

Az MHTT tagja lehet minden olyan állampolgár, aki a célkitűzésekkel egyetért, az Alapszabályban rögzítetteket elfogadja, azok megvalósításában részt vállal, valamint rendszeresen fizeti a tagdíjat.

A társaság pártoló tagja lehet minden olyan természetes és jogi személy, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei, akik a társaság célkitűzéseivel egyetértenek és megvalósításukat minden eszközzel — anyagilag is — támogatják.

A tagsági díj dolgozóknak évi 500 Ft,

diákoknak és nyugdíjas tagoknak évi 250 Ft.

A társaság tagjai megkapják a „Társasági Tájékoztató”-kat, melyek az egész országban sorra kerülő rendezvényekről és az aktuális hírekről adnak tájékoztatót.

Az MHTT-nek jelenleg mintegy 750 tagja van.

Várjuk tagjaink közé a hadtudomány iránt érdeklődő, fejlődéséért tenni akaró állampolgárokat, tanulmányaikat folytató diákokat!

Kérdéseivel, belépési nyilatkozat igényével forduljon az MHTT titkárságához
Budapest X., Hungária krt. 9—11. I. ép. I. em. 53. sz.

Telefon: 130-07-40/13-59 mellék

Levélcím: 1581 Budapest, Pf.: 15.

A Magyar Hadtudományi Társaság alapszabálya

A Magyar Köztársaság alkotmányában biztosított alapvető jogok, valamint az egyesülési jogról szóló 1989. évi II. törvény alapján a Magyar Hadtudományi Társaság (a továbbiakban: társaság) alakuló közgyűlése a következő Alapszabályt alkotja és fogadja el:

I. fejezet

A társaság neve, székhelye, jelei és célja

1. §

1. A társaság neve:
Magyar Hadtudományi Társaság
 - a. A társaság angol neve:
Hungarian Association
of Military Sciences
 - b. A társaság francia neve:
L'association de Science Militaire
Hongroise
 - c. A társaság német neve:
Gesellschaft für Ungarische
Wehrwissenschaft
 - d. Vengerszkoje Obscseszto Vojennih Nauk
 - e. A társaság rövidített neve: MHTT
2. A társaság székhelye:
Budapest X., Hungária krt. 9—11.
Levélcím: 1581 Budapest Pf.: 15.
3. Működési területe: Magyar Köztársaság
4. Pecsétje:
— Körpecsét:
 - a. Köralakban felírt szöveg:
Magyar Hadtudományi Társaság
 - b. Középen: A társaság emblémája
 - c. Középen alul sorszám:
 1. Elnök
 2. Főtitkár
 3. Titkárság

— Fej pecsétje:

Magyar Hadtudományi Társaság
Budapest, X., Hungária krt. 9—11.
Tel.: 1340-740
Levélcím: 1581. Budapest, Pf.: 15.

5. A társaság jelvénye és emblémája később kerül megalkotásra.
6. A társaság alapítási éve: 1990.
7. A társaság jogi személy, az 1989. évi II. törvény alapján önálló társadalmi szervezetként működik.

2. §

A társaság célja, célkitűzései és tevékenysége

1. A társaság általános célkitűzése:
A társaság olyan önkormányzattal rendelkező, állami szervektől, szervezetektől, politikai pártoktól, mozgalmaktól és egyéb politikai csoportosulásoktól független társadalmi szervezet, amely a hatályos jogszabályok keretei között ezen alapszabály szerint működik. Nyilvántartott tagsággal rendelkezik, és céljai elérésére szervezi tagjai tevékenységét.
2. A társaság célkitűzései:
 - a. Mozgósító tevékenységének általános célja a magyar hadtudomány fejlődé-

- sén keresztül hozzájárulni hazánk műszaki, gazdasági és társadalmi fejlődéséhez;
- b. a hadtudomány és a kapcsolódó más tudományterületek iránt érdeklődő és tudományos igénnyel foglalkozó vagy foglalkozni kívánó állampolgárok összefogása, a hadtudomány fejlődésének szolgálata, tudományos eredmények gyakorlatban történő alkalmazásának segítése;
 - c. megfelelő fórumot biztosítani a társaság tagjai részére ismeretük bővítésére, kutatásaik segítésére, szakmai eredményeik terjesztésére, publikálására, szakmai színvonaluk emelésére, és érdekeik védelmére;
 - d. a magyar hadtudományi élet hagyományainak ápolása, a szakmai egység és együvértartozás érzésének és gyakorlatának erősítése;
3. a társaság — céljainak elérése érdekében — a következő fontosabb tevékenységet fejtí ki:
- a. kongresszusokat, konferenciákat, ankétokat, szakszemináriumokat, vitaüléseket, klubdelutánokat stb. rendez;
 - b. a hadtudomány fejlődését előmozdító bemutatókat, kiállításokat szervez, szakirodalmi tájékoztatókat tart;
 - c. szakmai tárgyú folyóiratot és egyéb kiadványokat szerkeszt és ad ki, tagjainak megküldi azokat;
 - d. folyamatosan részt vesz a hadtudományi kutatási, fejlesztési és oktatási feladatok áttekintésében és értékelésében, azok megoldását javaslataival segíti;
 - e. a fiatal szakemberek számára — közéleti szereplésre való felkészítésük érdekében — szakmai vitafórumokat rendez;
 - f. a szakmai munka elismerése érdekében emlékérmeket és ezekhez járó díjakat alapít és ítél oda: pályázatokat hirdet és jutalmakat tűz ki;
 - g. kapcsolatokat épít ki és tart fenn, valamint együttműködik az állami és társadalmi szervekkel, a honvédelmet erősítő, valamint a hasonló célú és szerepkörű intézményekkel, szervezetekkel és egyesületekkel;
 - h. kapcsolatot létesít külföldi társ-szervezetekkel, lehetővé teszi tagjai részvételét külföldi konferenciákon, illetve külföldi szakemberek részvételével saját rendezvényein;
 - i. bel- és külföldi tanulmányutakat szervez;
 - j. tagjai számára szakmai érdekképviselést szervez;
 - k. saját szakterületén díjazás ellenében szerződéses (megbízásos) munkákat végez;
 - l. rendszeresen foglalkozik szakterületén a környezetvédelemmel, valamint tagjai egészségmegővésének növelési lehetőségeivel és a haditechnika biztonságos üzemeltetésével;

II. fejezet

A társaság tagjai, a tagsági viszony keletkezése és megszűnése

3. §

1. A társasággal tagsági viszonyban állnak:
 - a. rendes tagok,
 - b. pártoló tagok,
 - c. tiszteletbeli tagok,
 - d. örökös tagok.
2. A társaság rendes tagja lehet minden olyan nagykorú állampolgár, aki:
 - a. a társaság célkitűzéseivel egyetért,
 - b. az alapszabályban rögzítetteket elfogadja,
 - c. a társaság munkájában tevékenyen részt vesz, és a közgyűlésen elhatározott tagsági díjat befizeti.
3. A társaság pártoló tagja lehet minden olyan természetes és jogi személy, valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetei, akik a társaság célkitűzéseivel egyetértenek és a társaságot anyagilag is támogatják.
4. A társaság tiszteletbeli tagjai lehet az a természetes és jogi személy — valamint ezek jogi személyiséggel nem rendelkező

szervezetei —, aki a hazai és nemzetközi hadtudományban kiemelkedő eredményeket ért el, az alapszabályban foglalt célok megvalósítását tevékenységével jelentős mértékben elősegíti.

5. A társaság örökös tagja lehet az, akit a társaságban huzamosabb ideig végzett kiemelkedően eredményes munkájáért a küldöttközgyűlés örökös tagnak megválasztott.
6. A társaság tagjai tagkönyvet kapnak.

4. §

A tagsági viszony keletkezése

1. Társasági tagsági viszony keletkezhet:
 - a. a társaság alapításával,
 - b. belépéssel.
2. A tagfelvételi eljárás:
 - a. A társaságba önként belépni szándékozók felvételéről, az írásos belépési nyilatkozat átvétele után az Elnökség dönt. Az Elnökség döntése ellen a közgyűléshez, küldöttgyűléshez lehet fellebbezni.
 - b. A tagfelvételi eljárás a rendes és a pártoló tagok esetében azonos.
 - c. A tiszteletbeli és örökös tagságról az elnökség előterjesztésére a közgyűlés és küldöttgyűlés dönt.
 - d. Jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek esetében a tagsági megállapodás cégszerű aláírással keletkezik.

5. §

Ha a társaság tagja a társasági tevékenység gyakorlásában tartósan akadályozva van, akkor a tagsági viszonya szüneteltethető. Erről, kérésére, az Elnökség dönt.

6. §

A tagsági viszony megszűnése

1. A tagsági viszony megszűnhet:
 - a. kilépéssel,
 - b. kizárással,
 - c. a tag halálával,
 - d. a társaság megszűnésével,
2. A társaság tagja saját elhatározása alapján kiléphet a szervezetből. A kilépési szándékát az Elnökségnek kell bejelenteni.
3. Kizárható az a tag, aki az Elnökség ismételt figyelmeztetése ellenére az Alapszabály előírásait megsérti, azokat nem tartja be. Az Elnökség döntése ellen a közgyűléshez és a küldöttgyűléshez lehet fellebbezni.
4. A társaság elnöke törölheti a tagok névsorából azt, aki 1 évi tagsági díjjal hátralékban van, és az Elnökség felszólítása után egynegyed éven belül nem rendezi hátralékát.
5. A kizárt tag a kizárástól számított három éven belül nem létesíthet tagsági viszonyt a társasággal.

III. fejezet

A társasági tagok jogai és kötelezettségei

7. §

1. Valamennyi tag joga, hogy:
 - a. részt vegyen a társaság tevékenységében, az Alapszabály célkitűzéseinek megvalósításában, ezek érdekében megfelelő tájékoztatást kapjon, véleményét, javaslatait szóban vagy írásban megtegye, és azokra választ kapjon. Ha álláspontja kisebbségben marad, joga van véleményének fenntartására és különvéleményként való megjelenítésére;
 - b. a társaság egészének és szerveinek működésével, célkitűzéseinek, tervei-
nek megvalósításával és anyagi-pénzügyi helyzetével összefüggésben az illetékes szervekhez, tisztségviselők^{höz} kérdést intézzon és azokra érdemi választ kapjon;
 - c. igénybe vegye a társaság szolgáltatásait és eszközeit;
2. A rendes és örökös tag szavazati joggal rendelkezik, a társaság minden vezető

testületébe és tisztségre jelölhető és megválasztható.

3. A pártoló és tiszteletbeli tag tanácskozási és javaslattevési joggal vesz részt a társaság rendezvényein, tisztségre nem választható.
4. Az örökös tag jogosult a társaság minden rendezvényén, közgyűlésen, a küldöttgyűlésen is, külön delegálás nélkül teljes joggal részt venni.
5. A rendes tag köteles:
 - a. az Alapszabályban megfogalmazott célkitűzéseket közgyűlésen, a küldöttgyűlési és testületi határozatokat feladatok vállalásával megvalósítani, az Alapszabály rendelkezéseit betartani;

- b. A tagtársak véleményét tiszteletben tartani;
 - c. a közgyűlés küldött tagdíj fizetésével a társaságot támogatni.
6. a pártoló és tiszteletbeli tag köteles:
 - a. az Alapszabály reá vonatkozó rendelkezéseit betartani;
 - b. tagsági díjat fizetni, illetőleg jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet esetén a társasággal kötött szerződésnek eleget tenni.
 7. a tag a társaságnak okozott károkért a polgári jog szabályai szerint tartozik felelősséggel.

IV. fejezet

A társaság szervezeti felépítése és működési rendje

8. §

A társaság szervei:

- a. Közgyűlés, küldöttgyűlés
- b. Elnökség
- c. Szakosztályok
- d. Területi tagozatok
- e. Felügyelőbizottság
- f. Titkárság

9. §

A közgyűlés és a küldöttgyűlés

1. A társaság legfőbb szerve a tisztújító közgyűlés, amelyet legalább 3 évenként kell összehívni.
2. A társaság működési szabályzatának módosítása, az éves költségvetési és munkaterv megtárgyalása és elfogadása céljából évenként küldöttgyűlést kell összehívni.
3. A közgyűlést vagy a küldöttgyűlést akkor is össze kell hívni, ha azt a bíróság elrendeli, illetve a rendes és örökös tagok egynegyede — az ok és cél megjelölésével, kezdeményezi, valamint ha a Felügyelőbizottság indokoltnak tartja.
4. A tisztújító közgyűlés a társaság tagjainak összességéből áll.

A közgyűlés kizárólagos hatáskörébe tartozik:

- a. az Alapszabály megalkotása, módosítása;
 - b. a társaság szervezeti felépítésének, az elnökség és a Felügyelőbizottság (testületek) létszámának meghatározása; Tagjainak, tisztségviselőinek megválasztása, illetve visszahívása;
 - c. a társaság feloszlásának kimondása.
- A közgyűlés döntésre jogosult a küldöttgyűlés hatáskörébe tartozó összes ügyben is.
5. A küldöttgyűlésre az elnökség tagjain, a Felügyelőbizottság elnökén, az örökös tagokon és a szakosztályok elnökein kívül a küldötteket a társaság szakosztályai és területi tagozatok választják úgy, hogy minden tíz tag után egy küldöttet delegálnak.
 6. A küldöttgyűlés hatáskörébe tartozik:
 - a. a társaság tevékenységével kapcsolatos programok elfogadása és módosítása;
 - b. a társaság költségvetésének és a tagsági díjnak a meghatározása, a pénzügyi terv jóváhagyása;
 - c. a tisztségviselők tiszteletdíjának megállapítása;

- d. a testületek beszámoltatása;
 - e. a küldöttgyűlés hatáskörébe tartozó elnökségi döntések elfogadása, elutasítása;
 - f. a társaság más társadalmi szervezeteihez való viszonyának meghatározása;
 - g. a társaság más társadalmi szervezettel történő egyesülésének kimondása, illetve a kiválás elhatározása;
 - h. a társasági tagok és a társaság szervei (tisztviselők) között keletkezett viták és fellebbezések elbírálása, a kizárások jóváhagyása;
 - i. a társaság jelképrendszerének kialakítása;
 - j. döntés a hatáskörébe vont egyéb ügyekben;
 - k. az örökös és tiszteletbeli tagok megválasztása.
7. A közgyűlés és a küldöttgyűlés helyét, idejét, tárgysorozatát (napirendjét) az elnökség állapítja meg, és azt az elnök a kitűzött időpont előtt legalább harminc nappal közli a szakosztályokkal, területi szervezetekkel, amelyek küldöttek választására jogosultak. A közgyűlést és a küldöttgyűlést az elnök vezeti le.
8. A közgyűlésre a tagok, küldöttgyűlésre a szakosztályok és területi szervek által delegált küldöttek és az örökös tagok személyre szóló meghívót kapnak. A közgyűlés és küldöttgyűlés akkor határozatképes, ha azon a tagok, illetve a küldöttek több mint ötven százaléka vesz részt. Ha a közgyűlést vagy a küldöttgyűlést határozatképtelenség miatt el kell halasztani, legkésőbb huszonegy napon belül eredeti tárgysorozattal új közgyűlést, küldöttgyűlést kell összehívni. A megismételt közgyűlés, küldöttgyűlés a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképes.
9. A közgyűlés és a küldöttgyűlés minden résztvevőjét egy szavazat illeti meg. Ugyanazt a személyt elnöki, elnökhelyettesi, főtitkári tisztségre egymást követően legfeljebb két alkalommal lehet jelölni és megválasztani. Más tisztviselők többször is választhatók.
10. A közgyűlés és a küldöttgyűlés döntését határozatba foglalja.

11. Az elnökség által hozott törvénysértő vagy az alapszabályoktól eltérő határozatokat a közgyűlés és a küldöttgyűlés megsemmisíti vagy megváltoztatja.
12. A közgyűlésről és a küldöttgyűlésről jegyzőkönyvet kell készíteni. A jegyzőkönyvet a közgyűlés, illetve a küldöttgyűlés által kijelölt két hitelesítő tag írja alá.
13. Amennyiben a javaslattevő ragaszkodik hozzá, a közgyűlés és a küldöttgyűlés által hozott határozattól eltérő véleményét, javaslatát a jegyzőkönyvben kell rögzíteni.

10. §

Az elnökség

1. A társaság ügyintéző szerve az elnökség. Választott tagjainak létszáma legfeljebb 18 fő. Az elnökségnek automatikusan tagjai a szakosztályok elnökei.
2. Az elnökséget a közgyűlés három évre választja. A két választás között megüresedő helyeket az elnökség kooptálással tölti be a közgyűlés által választott elnökség egyharmadáig. Ezt követően pótválasztást kell tartani.
3. A közgyűlésen a társaság szakosztályain és területi tagozatai által megválasztott küldöttek és a társaság örökös tagjai választják meg a társaság, egyben az elnökség elnökét, alelnökét, főtitkárát és az elnökség tagjait, a Felügyelőbizottság elnökét és négy tagját. A szakosztályok elnökei automatikusan tagjai lesznek az elnökségnek.
4. A vezetés megkönnyítésére az elnök munkáját intézőbizottság segíti. Az intézőbizottságot saját tagjaiból az elnökség jelöli ki. Munkáját a SZMSZ (szervezeti működési szabályzat) szerint végzi.
5. A reszortfelelősöket az elnök javaslatára az elnökség nevezi ki és határozza meg feladataikat.
6. Az elnökség szükség szerint legalább fél-évenként ülésezik. Az elnökség ülését az elnök, akadályoztatása esetén az alelnök hívja össze az ülést megelőzően legalább 15 nappal, a napirend egyidejű közlésével. Szükség esetén soron kívüli ülés is összehívható, a napirend ilyenkor mellőzhető.
7. Az elnökség hatásköre:

- a. A közgyűlések és küldöttgyűlések között irányítja a társaság munkáját, és dönt mindazokban a kérdésekben, amelyek nem tartoznak a közgyűlés vagy a küldöttgyűlés kizárólagos hatáskörébe.
 - b. Javaslatokat, tervezeteket készít a társaság tevékenységét, gazdálkodását meghatározó kérdésekre, és azokat jóváhagyásra a közgyűlés, a küldöttgyűlés elé terjeszti.
 - c. Kezeli a társaság működése során felhalmozott vagyont.
 - d. A közgyűlés, küldöttgyűlés által jóváhagyott forintértéket meghaladó szerződéseket, kötelezettségi vállalásokat jóváhagyja.
 - e. Megtervezi saját munkáját, és a társaság tájékoztató tevékenységét.
 - f. Intézi a tagsági viszony keletkezésével és megszűnésével kapcsolatos ügyeket. Dönt az örökös és tiszteletbeli tagok kivételével a tagok felvételéről. Javaslatot készít a közgyűlés vagy a küldöttgyűlés részére, az örökös tagok megválasztására és a tiszteletbeli tagok felvételére, továbbá a tagok kizárására.
 - g. A társaság képviselőjében kapcsolatot tart fenn más társadalmi, külföldi szervezetekkel, állami szervezetekkel és egyéb jogi személyekkel.
 - h. Véleményt és javaslatot alakít ki a társasági tagokat érintő kérdésekben, képviseli és védi érdekeiket.
 - i. Végrehajtja azokat a feladatokat, amelyekkel a közgyűlés, küldöttgyűlés megbízta.
 - j. Tevékenységéről háromévente a közgyűlésnek és évente a küldöttgyűlésnek számol be.
8. Az elnökség a feladatok végrehajtására munkatervet készít, tisztségviselőinek és reszortfelelőseinek feladatait munkaköri leírásban határozza meg.

9. Az elnökség üléseiről feljegyzést készít. Az érdemi véleményt, javaslatot írásban rögzíti. Döntését határozatba foglalja.
10. Az elnökség ülései, a személyi kérdésektől eltekintve, általában nyilvánosak. Az elnökség a tárgyalta téma minőségétől függően szükség szerint zárt ülést is elrendelhet.

11. §

Az elnök, az alelnök és a főtitkár feladatai

1. Az elnök egy személyben képviseli a társaságot.
 - a. Felelős a társaság törvényes, és alapszabályszerű működéséért, a társaság és a választott szervek, tisztségviselők működéséért és az egyesületi célok megvalósításáért, a társaság gazdálkodásáért.
 - b. Két elnökségi ülés között, a jóváhagyott munkaterv alapján irányítja a társaság életét, a titkárság munkáját. Jogosult dönteni és intézkedni minden olyan ügyben, amelyet az alapszabály nem utal az elnökség vagy a küldöttgyűlés közvetlen hatáskörébe. Sürgős, rendkívüli esetekben utólagos jelentési kötelezettség mellett minden ügyben dönthet.
 - c. Képviseli — amennyiben a közgyűlés, a küldöttgyűlés vagy az elnökség közvetlen felelőst nem jelöl ki — a társaságot, a hazai és nemzetközi tudományos, állami és társadalmi szervezetekkel folytatott tanácskozásokon, rendezvényeken.
 - d. Szervezi és irányítja a társaság tudományos, társadalmi munkáját.
2. Az alelnök feladata: az elnök helyettesítése, annak távollétében, vagy akadályoztatása esetén. Az elnökség egyetértése alapján az elnök munkáját, feladatait megoszthatja az alelnökkel, és meghatározott területek teljes jogú irányításába bevonhatja. Helyettesítés során az alelnököt az elnök valamennyi jog- és hatásköre megilleti, és felelőssége terheli. Munkájáért az elnöknek és a közgyűlésnek, küldöttgyűlésnek tartozik felelősséggel.
3. A főtitkár a társaság szervezési és igazgatási ügyeinek irányítója, és a költségve-

tés keretei között a társaság anyagi, pénzügyi gazdálkodásának vezetője. Közvetlenül irányítja a titkárság munkáját.

- a. Évente elkészíti és a küldöttgyűlés elé terjeszti a társaság munkatervét.
- b. Évente összeállítja és a küldöttgyűlés elé terjeszti a társaság éves gazdálkodásáról szóló jelentést és a következő évi költségvetést.
- c. Irányítja — a titkárság útján — a társaság szervezeti tevékenységét, a tag-ság nyilvántartását, az ügyviteli munkát. Felelős a nyilvántartások naprakésztségéért.
- d. Koordinálja a társaság szakosztályainak és területi szerveinek munkáját.
- e. Gyakorolja a munkáltatói jogokat a társaság alkalmazottai (a titkárság, illetve szakosztályok dolgozói) felett.

12. §

A szakosztályok és területi tagozatok

1. A társaság tagjai — hadtudományi érdeklődési körüknek megfelelően — szakosztályokat és területi tagozatokat hozhatnak létre. Egy szakosztály, területi tagozat létszáma legalább 20 fő.
2. A szakosztályok és a területi tagozatok munkáját, a társaság választási ciklusának megfelelő időszakonként, a szakosztályok és területi tagozatok által közvetlenül választott vezetőség irányítja.
3. A szakosztályok és a területi tagozatok tisztségviselőinek és elnökségi tagjainak megválasztása megelőzi a társaság megújító közgyűlését.
4. A szakosztály és a területi tagozat a társaság alapszabályában foglaltak figyelembevételével önállóan kidolgozza működési szabályzatát, és azt saját közgyűlése elé jóváhagyásra való terjesztés előtt egyeztetni a társaság főtitkárával. Munkáját a szakosztály, területi tagozat éves közgyűlése által jóváhagyott munkaterv alapján végzi.
5. A szakosztály és a területi tagozat nem önállóan dolgozó elszámoló egység. A társaság titkársága által a részére kiutalt keretből, valamint a saját tevékenységéből származó összegből, a gazdálkodási szabályzat előírásainak megfelelően, gaz-

dálkodik, a rendelkezésre álló eszköz felhasználásáról évente beszámolót készít.

Általános irányelv: minden, a szakosztály, területi tagozat által szerzett összeg (szponzori támogatások, térítési díjért végzett munka, hirdetés, reklám, alapítvány stb.) negyven százaléka a társaságot, hatvan százaléka a szakosztályt illeti.

6. A rendelkezésre álló összegek felhasználásáról a szakosztály és területi tagozat a gazdálkodási és pénzügyi előírásoknak megfelelően költségvetést készít.
7. A szakosztályok és területi tagozatok tevékenységét, a munkájuk törvényességét a társaság elnöksége és felügyelőbizottsága ellenőrzi.
8. A szakosztályok, területi tagozatok elnöksége önállóan tartja a kapcsolatot más magyarországi tudományos társasággal vagy társadalmi, illetve öngazgatási szervezettel.
9. Külföldi és nemzetközi tudományos szervezetekkel csak a társaság elnöksége útján tarthat kapcsolatot.
10. A szakosztályok és területi tagozatok javaslatot tehetnek a társaságnak megállapodások, szerződések megkötésére és nemzetközi kapcsolatok felvételére. Az elfogadott tervek alapján létrejövő nemzetközi és országos szintű tudományos munkakapcsolatokat — amennyiben nem igénylik a társaság elnökségének (titkárságának) közvetlen bekapcsolódását, és költségkihatásai nem haladják meg a szakosztályok, területi tagozatok költségvetési tervében előírtakat — a szakosztály, területi tagozat elnöksége önállóan tartja fenn.
11. A szakosztályok és területi tagozatok elnöksége negyedévenként legalább egyszer ülésezik. Szükség szerint zárt ülést tarthat.
12. A szakosztályok, területi tagozatok elnöksége a szakosztály, területi tagozat munkájáról évente beszámol a társaság elnökségének, és a költségvetési év végén összefoglaló költségvetési beszámoló jelentést terjeszt fel.
13. Szükség esetén a szakosztály vagy a területi tagozat — tudományos érdeklődési területének megfelelően — szakcsoportokat hozhat létre. A szakcsoport vezetőjét és

helyettest választ. A szakcsoport a szakosztály irányítása alapján dolgozik, sem önálló éves munkatervet, sem költségvetési tervet nem készít.

14.A szakosztály nem önálló jogi személy.

13. §

A felügyelőbizottság

1. A közgyűlés az elnökséggel egyidőben öt-fős felügyelőbizottságot, és azon belül elnököt választ.
2. A felügyelőbizottságba a társaság elnöke, alelnöke és főtitkára, valamint az elnökség tagjai nem választhatók.
3. A felügyelőbizottság hatásköre:
 - a. Felügyeli és ellenőrzi az egyesületi alapszabály betartását. Annak megsértése esetén vizsgálatot kezdeményezhet, álláspontját, véleményét az elnökség, a közgyűlés és a bíróság elé terjesztheti.
 - b. Az elnökség törvénytörő határozatát első fokon a közgyűlés, a küldöttgyűlés, másodfokon a bíróság előtt, a közgyűlés, küldöttgyűlés törvénytörő határozatát a bíróság előtt — a tudomásra jutástól számított 30 napon belül — megtámadhatja.
 - c. Véleményezi az elnökség éves beszámolóját.
 - d. Folyamatosan ellenőrzi a társaság gazdálkodását, az esetleges szabálytalanságokra felhívja az elnökség vagy a közgyűlés, küldöttgyűlés figyelmét, a gazdálkodási fegyelem megsértése esetén vizsgálatot kezdeményezhet.
 - e. A felügyelőbizottság évente megvizsgálja a társaság zárszámadását, vagyongmérlegét, valamint az ennek alapjául szolgáló okmányokat, és megállapításáról jelentést tesz a küldöttgyűlésnek.
 - f. Tevékenységével kapcsolatban a társaság tagjai közül bárkitől felvilágosítást kérhet, iratokba betekinthez, szakértőket meghallgathat, az elnökség és a tagozatok ülésein részt vehet.
 - g. Ha az elnökség, a közgyűlés, a küldöttgyűlés összehívását elmulasztja, összehívja a közgyűlést, küldöttgyűlést.

4. A felügyelőbizottság a feladatait munkatervben, elnökének és tagjainak feladatait pedig munkaköri leírásban rögzíti.

5. A felügyelőbizottság tevékenységéről beszámol a küldöttgyűlésnek, háromévenként pedig a közgyűlésnek.

14. §

A titkárság

1. Az elnökség ügyvivői szervezete a titkárság.
2. A titkárság munkáját a főtitkár irányítja.
3. A titkárság munkáját az elnökség által kinevezett titkár vezeti, aki ezért — a főtitkáron keresztül — az elnökség előtt felelős.
4. A titkárság a közgyűlés, küldöttgyűlés és az elnökség határozatait alapján szervezi a tagság életét, a határozatok végrehajtását, nyilvántartja a tagságot, végzi az ügykezelést és kezeli a költségvetést.
5. A titkárság munkatársainak részletes feladatait az ügyrend, a szervezeti és működési szabályzat tartalmazza, amelyet a főtitkár előterjesztésére az elnökség hagy jóvá. A titkárság fő- vagy részállású dolgozóinak létszámát az elnökség állapítja meg.

15. §

A szavazás és a határozathozatal

1. A társaság a demokratikus önkormányzat, a nyilvánosság és a szolidaritás alapelveinek tiszteletben tartásával működik.
2. A társaság szervei (közgyűlés, küldöttgyűlés, elnökség, szakosztályok, felügyelőbizottság) döntéseiket általában nyílt szavazással, egyszerű szótöbbséggel hozzák. Szavazategyenlőség esetén az elnök (vezető) szavazata dönt.
A határozatképességhez a rendes tagok *felének* a jelenléte szükséges.
3. Az alapszabály elfogadásához és módosításához, a társaság szerveinek megválasztásához, más társadalmi szervekkel való egyesüléshez, szövetségekhez való csatlakozáshoz és kiváláshoz, a társaság feloszlásának kimondásához a rendes tagok *kétharmadának* a jelenléte szükséges.

4. A társaság szerveibe (testületeibe) a jelölés nyíltan, a szavazás titkosan történik. Ezen szervek elnökének (vezetőjének), alelnökének, tagjának az a személy tekinthető, aki a szavazatok egyszerű többségét megkapta. Ennek hiányában több jelölt esetén az, aki a második szavazás során a legtöbb, de a jelenlevők legalább egynegyedének a szavazatát megkapta, szavazategyelőség esetén az, akít sorrendben előbb jelöltek.

16. §

A tisztségviselők

1. A társaság tisztségviselői — az elnök, az alelnök, a főtitkár, a felügyelőbizottság elnöke, valamint az elnökség és felügyelőbizottság tagja — feladataikat társadalmi megbízasként látják el. Részükre a közgyűlés vagy a küldöttgyűlés tiszteletdíjat állapíthat meg.
2. A tisztségviselők megbízása megszűnik:
 - a. a tagsági viszony megszűnésével;
 - b. lemondással;
 - c. visszahívással.
3. A tisztségviselők visszahívását a rendes tagok tíz százaléka a közgyűléshez intézett írásos nyilatkozatban kezdeményezheti.

17. §

A társaság képvisellete

1. A társaság képviselétével kapcsolatos jogát az elnök, illetve az alelnök az ügyek meghatározott csoportjára nézve, általános jelleggel, vagy esetileg írásban a társaság rendes tagjára átruházhatja.
2. Bankszámláról való rendelkezéshez két — első helyen: elnök, főtitkár; második helyen: elnök, főtitkár, alelnök, titkár — képviselőre jogosult személy aláírása szükséges

18. §

A társaság gazdálkodása

1. A társaság pénzügyi alapja a tagsági díjakból, valamint egyéb bevételekből (a tagok és gesztorok önkéntes hozzájárulásából, esetleg vállalkozási bevételekből) áll. A társaság a vonatkozó törvények meg-

tartásával és az egyesületektől elvárható nyilvánosság biztosításával különböző anyagi támogatásokat is elfogadhat.

A társaság a gazdálkodás során számít az alapítványok támogatására.

2. A tagdíjak fizetésének rendjét és mértékét az éves költségvetés elfogadásával együtt a küldöttgyűlés határozza meg.
3. A gazdasági-vállalkozási tevékenységről az elnökség dönt. A tevékenység megkezdését, befejezését azonban az elnök utólagosan köteles bejelenteni a küldöttgyűlésnek.
4. A társaság a bevételeit és kiadásait tételesen és jogcímenként nyilvántartja, gazdálkodó tevékenységét egyebekben a 16/1989. (II.26) MT rendeletben foglaltak szerint folytatja.
5. A társaság megszűnése esetén vagyona-ról a közgyűlés dönt.

19. §

Együttműködési kapcsolatok

1. A társaság függetlenségét és szervezeti önállóságát megőrizve együttműködik a polgári és katonai állami szervekkel, a társadalmi szervezetekkel és fórumokkal, valamint a tömegkommunikációs intézményekkel.
2. A társaság a magyar katonai hagyományok ápolása, a hadtudomány művelése céljából — elsősorban az európai országokban működő hasonló szervezetekkel — nemzetközi kapcsolatok kiépítésére törekszik.

20. §

Azokban a kérdésekben, amelyekről az alapszabály, illetve az ügyrend, a szervezeti és működési szabályzat nem rendelkezik, a társadalmi szervezetekre vonatkozó jogszabályokat kell alkalmazni.

21. §

Az alapszabályt a társaság tagjai az 1991. március 23-i közgyűlésen fogadták el.

A rovatvezetők bemutatják rovataikat

A Magyar Hadtudományi Társaság, HADTUDOMÁNY címmel, negyedévenként megjelenő, független, nyílt terjesztésű, tudományos elméleti folyóiratot alapított és ad ki.

A társaságnak a folyóirat kiadásával kapcsolatos céljai között szerepelnek:

➤ A hadtudomány és a kapcsolódó tudományoknak a hadüggyel, a hadművészzel, a katonai biztonság és a honvédelem, az új alapokra helyezett nemzetbiztonság, a határőrizet és a határrendészet, valamint a közrendvédelem kérdéseivel foglalkozó elméleti tanulmányok, az ezekkel összefüggő hazai és a külföldi kutatási eredmények közreadása. Az alternatív tudományos nézetek széles körű megismertetése.

➤ Hozzájárulás és segítségnyújtás a hadügyben végbemenő változások elméleti kérdéseinek tisztázásához, a Magyar Köztársaság honvédelmi alapelvei és követelményei gyakorlati megvalósításához.

➤ Az érdeklődő olvasók számára konzultációs fórumot és konstruktív vitalehetőséget biztosítani a hadtudomány körébe tartozó elméleti és gyakorlati kérdések vonatkozásában.

➤ Hozzáférhetővé tenni azokat a tapasztalati eredményeket, amelyek a szakosztályokban folyó viták során az elmélet és a gyakorlat összefüggéseiből adódnak.

➤ A közreadott annotációkkal és bibliográfiával segíteni a hadtudományi kutatómunkát.

➤ A Magyar Hadtudományi Társaság kommunikációs és koordinációs eszköze kíván lenni.

➤ Alkalmat és lehetőséget biztosít a Honvédelmi Minisztérium, a Honvédség Parancsnoksága, a Vezérkar, a Belügyminisztérium, valamint a biztonság, a honvédelem és a hadügy kérdéseivel foglalkozó más tudományos, állami és társadalmi szervezetek számára, az olvasókat és a szakmai közvéleményt érintő elvi állásfoglalásaik és közleményeik közreadására.

— . —

A folyóiratban megjelenésre tervezett és benyújtott cikkeket, tanulmányokat és más írásokat — a szakmai és a tematikai szervezőmunka igényeit figyelembe véve

— négy rovatban (Biztonságpolitika, Hadtudomány—hadügy, Fórum—társasági élet, Szemle) gyűjtjük, dolgozzuk fel és közöljük. Később a szerkesztői munka tapasztalatait, a szakosztályok és az olvasók véleményeit és javaslatait figyelembe véve a rovatok bővíthetők.

Biztonságpolitika

A biztonságpolitikai rovat fórumot és lehetőséget kíván biztosítani mindazok számára, akik a biztonságpolitika, a katonai biztonság és a honvédelem kérdéseivel tudományos igénygel foglalkoznak, illetve e kérdések iránt érdeklődnek. A remélt konstruktív viták és véleménycserék színtereként segíteni kívánja az önálló magyar biztonság- és védelmi politika elméleti problémáinak feltárását és megoldását, a kapcsolódó elvi kérdések egységes értelmezését, valamint a honvédelem új rendszerének kialakítását és fejlesztését.

A kitűzött célokból következően e rovatban a biztonságpolitikával, a honvédelemmel kapcsolatos elméleti kérdéseket, valamint a nemzetközi és a hazai biztonságpolitikai folyamatokat és eseményeket, kiemelten azok katonai vonatkozásait elemző és bemutató cikkeket, tanulmányokat tervezzük közreadni.

Terveink szerint a rovatban közreadott cikkek és tanulmányok: a biztonság és a védelmi politika, illetve a honvédelem fogalomrendszerével, helyével és szerepével; az európai, kiemelten a kelet- és közép-európai biztonság helyzetével; honvédelmünk, benne a katonai védelem rendszerével kapcsolatos elemzéseket, elképzeléseket, véleményeket és ajánlásokat tartalmaznak. E témák mellett helyet biztosítunk a fontosabb biztonságpolitikai eseményeket és rendezvényeket bemutató, illetve értékelő anyagoknak is.

Közlésre várjuk a biztonságpolitikai témakörben mindazon írásokat, véleményeket, amelyek megfelelnek az önálló gondolatosság, a tudományos igényesség és szemlélet, illetve az aktualitás követelményeinek.

*Dr. Fülöp Imre alezredes,
rovatvezető*

Hadtudomány—hadügy

A biztonságpolitikánk új nézetrendszere honvédelmünket és a kialakulóban lévő önálló magyar hadtudományt, de a hadügy egészét is alapjaiban érinti. Olyan új honvédelmi rendszer és azt alapozó hadtudomány létrehozását igényli, amely egy hatékonyan működő, többpólusú biztonsági garanciarendszerre épül, és átfogja az országvédelem minden lényeges elemét: a gazdaságot, a lakosságot, az államvezetést és közigazgatást, valamint a katonai védelem feladatait ellátó fegyveres erőket.

Hazánk katonai védelme megszervezésének, fegyveres ereje építésének és védelmi felkészítésének szakmai, elvi, elméleti bázisát és alapjait a most formálódó, önálló magyar hadtudománynak kell képeznie. A nemzeti alapokra épülő hadtu-

dományunkra rendkívül fontos feladatok hárulnak: a működőképes és hatékony honvédelmi rendszer létrehozásában; a katonai védelem és az azt végrehajtó fegyveres erő alkalmazása elméletének és gyakorlatának kimunkálásában.

Ebben a munkában a hadtudomány művelőinek, a honvédelemért tenni akaróknak kiemelten fontos feladata, hogy ehhez a megtisztelő és felelősségteljes munkához véleményükkel, írásaikkal hozzájáruljanak. Rovatunk ennek a tudományos műhelymunkának kíván egyik fóruma lenni, lehetőséget adva az önkéntes alapon végzett hadtudományi és hadügyi kutatómunka eredményeinek publikálására. Szolgálni kívánjuk a Magyar Honvédség és a BM Határőrség nemzeti hagyományaira épülő, önálló magyar hadtudomány megalapozását és fejlődését, támaszkodva a hadtudománnyal és a hadüggyel foglalkozni kívánó közreműködők véleményére és írásaira. (Ebben a rovatban jelennének meg azok a cikkek és tanulmányok is, amelyek a másik három rovat szervezésében fródnak, de tartalmunknál fogva leginkább ide tartoznak.)

*Dr. Pekó József ezredes,
rovatvezető*

Fórum—társasági élet

A rovat a Magyar Hadtudományi Társaság hű krónikása és fontos vitafóruma, egyben a társaság hivatalos szócsöve kíván lenni. Hírt adunk a társasági élet főbb területeiről. Beszámolunk az elnökség és a bizottságok üléseiről, állásfoglalásairól. Teljes terjedelemben, szöveghűen közöljük a társaság összes fontos dokumentumát. Tájékoztatjuk olvasóinkat a szakosztályok, területi tagozatok munkaterveiről, rendezvényeiről. A választott vezetőknek közvetítjük a tagság véleményét, észrevételeit. Fölvállaljuk a kritikus hangvételű írások közlését. Nyomon követjük és tájékoztatjuk olvasóinkat tagságunk tudományos tevékenységéről és közéleti szerepléséről.

A társaság fórumaként beszámolunk a magyar tudományos élet jelentősebb eseményeiről, vitáiról. Teret adunk minden tudományos igényű írásnak, vitának, bírálatnak. Ugyanakkor mereven elzárkózunk minden személyeskedő, másokat személyiségében, nemzeti hovatartozásában, vallásában vagy meggyőződésében sértő írás közlésétől. Nem akarunk a pártok közötti viták fóruma sem lenni.

A rovat e szerteágazó, a társaság egész életéről hű tükörképet nyújtani kívánó munkájához nem nélkülözhetjük a szakosztályok, a területi tagozatok, a bizottságok és az egyes tagok segítségét. Kérjük, hogy „ragadjanak tollat”, és számoljanak be minden fontosnak tartott rendezvényről, eseményről, eredményről. A tudósítást pedig juttassák el a szerkesztőséghez, az MHTT titkárságához, vagy a rovatvezetőhöz. A rovatvezető helyettese dr. Kovács Sándor mk. ezredes.

*Dr. Pataky Iván ezredes,
rovatvezető*

Szemle

A rovat az olvasók információigényeinek kielégítését szolgálja.

Szándékaink szerint a rovatban helyet kapnának a hazai és a külföldi folyóiratokban megjelenő fontos hadtudományi írások, fordítások, annotációk. A katonai tárgyú könyvek recenzióinak közlésével elsősorban a Zrínyi Katonai Kiadó kiadványait szeretnénk népszerűsíteni. A rovatban fontos szerepet szánunk a katonai bibliográfiának, amely a folyóirat egyes számaihoz kapcsolódva tematikusan közli a különböző hadtudományi területekhez kapcsolódó forrásmunkák jegyzékét. A rendelkezésünkre álló terjedelem keretén belül még helyet szeretnénk adni fontosabb tudományos eseményekről, külföldi hadtudományi társaságokról, pályázatokról, a tudományos élet jeles évfordulóiról szóló tudósításoknak.

Kis szerkesztőségünk (Bakos Klára, Ledács Kis Jenő, Szenes Zoltán) munkájában elsősorban a Zrínyi Miklós Katonai Akadémia tudományos könyvtárának számítógépes információs rendszerére támaszkodik.

*Dr. Szenes Zoltán ezredes,
rovatvezető*

A folyóiratban, a lehetőségek figyelembevételével, fokozatosan kiterjesztjük a REKLÁM- és HIRDETÉS-tevékenységet, amely a társaság egyik szerény bevételi forrása lehet. Kérjük olvasóinkat, a megrendelő szervezetet és szervezeteket, hirdeszenek folyóiratunkban. Felvilágosításért forduljanak az MHTT titkársághoz.

*Lajtos Béla őrnagy,
MHTT titkár*

A folyóiratban megjelenő cikkeket, tanulmányokat és más, közlésre alkalmas írásokat az alábbiak szerint szeretnénk biztosítani:

A cikkek és tanulmányok nagyobb hányadát a Magyar Hadtudományi Társaság szakosztályaiban folyó kutatómunka és vitafórumok eredményei, továbbá a publikációra egyénileg és csoportosan vállalkozó tagság (szakemberek) pályázatai, cikkei, tanulmányai képeznek.

A cikkek és tanulmányok másik részét az együttműködő hazai és nemzetközi szervek és az egyénileg vagy csoportosan vállalkozó szakemberek azon munkái képeznek, amelyeket kifejezetten a folyóirat számára írtak.

A *Hadtudomány* c. folyóirat, a magyar progresszió részeként, hozzá kíván járulni a magyar hadtudomány, a hadművészet új alapjainak lerakásához és fejlesztéséhez, a biztonság- és a honvédelmi politika alakításához. A hadügy területein, meghatározott keretek, lehetőségek és szakmai feltételek között, segíteni kívánja a tudományos gondolkodás fejlődését, a honvédelem állami feladatainak teljesítését. A folyóirat minden olyan, a tudományt gazdagító, szakmailag megalapozott, konst-

rúktív írásnak fórumot biztosít, amelyek hozzájárulnak: a hadtudomány problémáinak tárgyilagos elméleti vizsgálatához, nemzeti arculatának alakításához; a magyar biztonságpolitika és a honvédelem nemzetérdekű fejlesztéséhez; az új alapokra helyezett nemzetbiztonság, a határőrizet és határrendészet, valamint a közrendvédelem elméleti megalapozásához, gyakorlata tökéletesítéséhez.

Kitűzött céljaink megvalósításához *kérjük* az MHTT tagságának és szakoszályainak, valamint érdeklődő olvasóink segítő közreműködését, véleményét és javaslatait.

Szerkesztőbizottság

Cikkek, tanulmányok közlési feltételei

A szerzők a szöveget csak a lap egyik oldalára (62 leütés, 30 sor) gépeltessék, másfeles sortávolsággal. A kézirat lehetőleg ne haladja meg a 20–22 gépelt oldali terjedelmet.

A feldolgozott téma szemléletesebb bemutatására vázlatok, ábrák, esetleg jó minőségű fotók (fekete-fehér) is beküldhetők. A vázlatokat lehetőleg tussal (egy színben) elkészítve, arányos méretekkel és nyelvtanilag (szakmailag) kifogástalan szövegezéssel *kérjük*.

A beküldött cikkekhez, tanulmányokhoz készítsenek 10–12 soros annotációt, amely hűen tükrözi írásuk tartalmát. Külön mellékelt lapon vagy a cikk, tanulmány végén tüntessék fel: teljes nevüket, rendfokozatukat, valamint irányító számmal ellátott pontos munkahelyi és lakcímüket, esetleg telefonszámukat.

A cikkeket, tanulmányokat, véleményeket, javaslatokat, olvasói leveleket közvetlenül a *Hadtudomány Szerkesztőbizottsága* címére (1581 Budapest, Hungária krt. 9–11. Pf.: 15.) küldjék meg.

A *kézirat közlési ideje*, mivel a folyóirat negyedévenként jelenik meg, 3–6 hónap.

A szerkesztőség fenntartja a jogot a beküldött munkák rövidítésére, a szükséges nyelvtani és formai javításokra. A szerzők szakmai véleményét hűen közöljük, a mondanivalót nem csorbítjuk.

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Balogh B.—Móricz L.:
HONVÉDELMI MINISZTEREK
1944. december 22.—1990.

A fasizmussal szembeforduló Magyarország Ideiglenes Nemzetgyűlése által választott első kormány megalakulása — 1944. december 22-e — óta napjainkig a különböző kormányokban tizenhatan tudhatták hosszabb-rövidebb ideig magukénak a honvédelmi miniszeri tárcát, a következő sorrendben:

VÖRÖS János 1944. december 22-től 1945. november 15-ig
Dr. TOMBOR Jenő 1945. november 15-től 1946. július 25-ig
NAGY Ferenc miniszterelnökként, ideiglenesen 1946. augusztus 9-től 1946. augusztus 21-ig
BARTHA Albert 1946. augusztus 21-től 1947. március 14-ig
DINNYÉS Lajos 1947. március 14-től 1947. szeptember 24-ig
VERES Péter 1947. szeptember 24-től 1948. szeptember 9-ig
FARKAS Mihály 1948. szeptember 9-től 1953. július 4-ig
BATA István 1953. július 4-től 1956. október 24-ig
JANZA Károly 1956. október 25-től 1956. október 31-ig
MALÉTER Pál 1956. november 1-től 1956. november 4-ig
Dr. MÜNNICH Ferenc 1956. november 4-től 1957. március 1-ig
RÉVÉSZ Géza 1957. március 1-től 1960. május 17-ig
CZINEGE Lajos 1960. május 17-től 1984. december 6-ig
OLÁH István 1984. december 6-tól 1985. december 15-ig
KÁRPÁTI Ferenc 1985. december 30-tól 1990. május 23-ig
Dr. FÜR Lajos 1990. május 25-től

Kik voltak ők? Milyen volt életútjuk, személyiségük? Gyakoroltak-e valamilyen különleges befolyást a magyar hadsereg második világháború utáni történetének alakulásában? Hogyan kell reájuk emlékeznünk?

Az elmúlt évtizedekben ilyen kérdések rendszerint háttérbe szorultak. A koalíciós időszak honvédelmi minisztereit — egy-két kivétellel — még név szerint is ritkán emlegették, az pedig, hogy a katonák tananyagába valamilyen módon bekerüljenek, vagy netán az életrajzukat is megismerjék, szóba sem jöhetett.

A honvédelmi miniszterek életrajzának rövid összefoglalásával és közreadásával ezt a hiányt szeretnénk pótolni, bízva abban, hogy ez is elősegíti a történelmi események jobb megvilágítását és megértését.

A kiadványt több mint ötven korabeli fotó teszi még inkább érdekessé és látványossá.

Megjelenésének várható időpontja: 1991. október

Tervezett ára: kb. 130 Ft.

A Magyar Hadtudományi Társaság 1991. évi pályázatára beérkezett tanulmányok

Katonai biztonságpolitika

1. A MK honvédelmi felkészítésével kapcsolatos elvek, fogalmak és ezek kérdései
2. Hatékonyabb honvédelmet
3. Gondolatok a honvédelem és a határőrizet viszonyáról és ezzel összefüggésben elrendezendő dolgainkról
4. Az ország honvédelmi felkészítésének követelményei és feladatai
5. Az MK honvédelme komplex rendszerének megítélése, legfontosabb elvei és tartalmi kérdései
6. Eretnek állítások az MK biztonságának egyes kérdéseiről
7. A biztonság-biztonságpolitika komplex megközelítése és fogalom magyarázata
8. Egy ország védelme légierő nélkül

Hadtudomány elmélete

1. Gondolatok hadtudományunk aktuális és jövőbeni kérdéseiről
2. A hadtudomány helye a magyar tudományos életben
3. A hazai hadtudományi kutatások lehetséges irányai és az eredmények gyakorlatba való átültetésének módozatai
4. A hadtudomány célszerű értelmezése és tartalma hazánkban a XX. század végén
5. Miért van szükség hadtudományi kutatásra Magyarországon?
6. A Magyar Hadtudományi Társaság megalapításának előzményei
7. Irányok és megjegyzések egy téma kutatásához
8. A hadtudományi információ bázisairól
9. Az új védelmi koncepció hatása a hadtudomány fogalomrendszerének fejlődésére, út a nemzeti doktrína felé
10. A hadtudomány jelenlegi helyzete, a kutatás néhány fontosnak ítélt területe

11. Az önálló magyar hadművészet problémáinak kérdései, megoldásuk módjai
12. Az új magyar honvéd légierő.
13. Gondolatok egy magyar hadtudomány sajátyszerűségéről.
14. Korszerű megfogalmazásban a hadtudomány általános kérdéseiről.
15. A hadtudomány tartalma, helye és szerepe napjainkban.
16. A helyét kereső hadtudomány.
17. Gondolatok a mai hadtudományról.

Hadművészet

1. Ördögös tüzér.
2. Műszaki biztosítás védelemben.
3. A hadászat biztonságstratégiai és elvi alapjainak néhány kérdése.
4. A hierarchikus körzetvédelem, mint az új védelmi koncepció egy lehetséges változata.
5. Gondolatok a honvédelmi hadművelet elveiről és végrehajtásának legfontosabb kérdéseiről.
6. Stratégia alkotás.

Katonai vezetés

1. A vezetéshez szorosan kapcsolódó tevékenységek között tapasztalható integrációs folyamatok vizsgálata.
2. A vezetés néhány aktuális problémája a hadseregben.

Anyagi-technikai biztosítás elmélete

1. Hadfelszerelési biztosítás.
2. A hazai katonaelelmezés kutatása és az eredmények hasznosítása.

Haditechnika

1. A hadtudomány és a gyakorlati élet kapcsolata a haditechnikai szolgálatok területén.
2. A katonai hírközlés korszerű eszközei. Csomagolt digitális rádiórendszerek.
3. Repülőgép-hajtóművek vibrációja, a vibrációt kiváltó tényezők és a vibráció mérése.
4. Nemzeti „saját—idegen” rádiólokációs repülőgép-felismerő rendszer létrehozásának lehetőségei.

Katonai szociológia

1. Most szép lenni katonának.
2. Az informális viszonyok értelmezése a katonai szervezetben.
3. A szellemi erők és a nemzeti jelleg mibenléte a korszerű hadseregben.
4. A magyar katonai vallásgyakorlás lehetőségeinek változásai napjainkban.

Katonai pszichológia

1. Személyiségfejlesztő programjavaslat a hadsereg hivatásos állományának korszerű képzésére, az emberi erőforrás fejlesztésére.
2. Fokozott pszichikai terhelésnek kitett hivatásos és sorállományú katonák egészségügyi rekreációjának lehetőségei autogén tréninggel.

Katonai szaknyelv

1. Fordítás és ferdítés a magyar katonai nyelvben.

Katonai informatika

1. Repülőgépek háborús viszonyok közötti üzemeltetésének matematikai modellezése.

Hadtörténelem

1. Halaszthatatlan feladatunk a hadtörténelemmel és hadművészet-történettel kapcsolatos fogalmak egységesebb értelmezésére.
2. A magyar hadsereg jellemzői és szellemiségének változása az 1930-as évek végéig.
3. Ismerjük-e elődeink erényeit?

Összeállította: Szenes Zoltán

Herz, H.

A „hadtudomány” tartalma Keleten és Nyugaton*

A szerző szerint az arra irányuló próbálkozások, hogy a „háborút” a komplex jellegű racionális tudományként értelmezzék, még mindig jelentős nehézségekbe ütköznek. Nyugaton és Keleten egyaránt azon fáradoznak, hogy a „hadtudomány” fogalmát tényleges kritériumok segítségével pontosan meghatározzák. A cikk ezeknek az erőfeszítéseknek az eredményei alapján vázolja fel a fogalom tartalmát, ahogyan azt ma Nyugaton és Keleten értelmezik. Következésképpen nyilvánvalóvá teszi azokat a számottevő különbségeket, amelyek ideológiai okokból a két felfogás között elvileg fennállnak. Amellett, hogy a cikk két évvel ezelőtt készült, miközben az európai társadalmi viszonyok átrendeződtek, a hadtudománnyal kapcsolatos nézetek összehasonlításai ma is tanulságosak.

I. A nyugati hadtudomány

1. Bevezetés

A háborúk megjelenési formái jellegüket tekintve sokfélék. Összetettségük és kölcsönös függőségük a tudomány számára mindeddig különösen bonyolulttá tették, hogy az alapvető struktúrákat átfogóan és általános érvényűen tisztázzák. Nyilvánvalóan nemcsak a háború utáni időszakban fogalmazódott meg az igény olyan tudomány iránt, amely jelentősen hozzájárulhatna a politikai célok optimális meghatározásához és a katonai tevékenységi folyamat hatékonyságának növeléséhez.

Mindjárt az elején felvetődik a kérdés, vajon a háború irracionális-e és az a tény, hogy a tudomány abszolút pontos meghatározásokra törekszik, nem eredményez-e eleve feloldhatatlan ellentmondást. Valószínűleg ez lehet az oka annak, hogy Nyugaton nem létezik egységes, egészében általános érvényű és önálló „hadtudomány” (mint szakterület), jóllehet, a kifejezést rendszeresen használják.

2. A vita állása

A „katonai, harc- és hadtudományok” terminológiának olyan ősrégi összetevői vannak, mint az ember, a technika, a háború és a hatalom. Jóllehet, a meghatározások korábban a korszellemnek és a fejlődési szintnek megfelelően nem teljesen fedték egymást, napjainkban, a nyugati szóhasználatban nagyjából azonos jelen-

* Megjelent az Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift 1989. 12. számában.

téssel bírnak. (1) Éppen a hadtudomány(ok) fogalom e gyakori használata mutat rá azonban a terminológiai pontosság hiányára is.

Az egyes számú ábra 1939-ben készült: ebben kísérlet történik arra, hogy a katonai tudományokat azon tudományok összességeként értelmezzék, amelyek értelmüket és nevüket a közös tárgyhöz — a honvédelemhez — való kapcsolatukból kapták. (2)

Nem csodálkozhatunk azon, hogy 1945 után, mindenekelőtt Németországban, a hadtudomány szinte minden tekintélyét elvesztette, mivel felidézése erősen összekapcsolódott mindazzal, ami e fogalommal összefüggésben történt (például katonai biológia és emberkísérletek, katonai orvostudomány és euthanasia, katonai etika vagy katonai szociológia és fajelmélet stb.).

Az 50-es évek elején a német „Katonai Kutató Munkakörök” foglalkozni kezdtek a „katonai, illetve hadtudományok” témájával. Azóta a német nyelvterületen sem hiányoznak az ilyen irányú vizsgálatok. *De csak kevesen vállalkoznak* — ez a tartózkodás nem szándék nélküli — *a fogalmi kérdések tisztázására.*

Közéjük tartozik a Bundeswehr Parancsnoki Akadémiáján lévő „terminológia-munkacsoport”. A munkacsoport 1975-ben olyan meghatározást tett közzé, amely kétségtelenül szorosan „katonai” keretek között marad:

„A hadtudományok ismeretek megszerzésére törekednek mindarról, amelyek a fegyveres erőknél lévő személyek és tárgyak, valamint minden ezekkel összefüggő dologra vonatkoznak.

A fogalom részét képezik az ezekből levezetett tantételek (elméletek) és azok alkalmazása meghatározott módszerek szerint.

A hadtudományokkal intézményesen katonai és nem katonai szervezetekben egyaránt lehet foglalkozni.”

Egy 1976-ból származó lexikális fogalommeghatározás, törvényszerűen kibővült a nukleáris összetevőkkel. Ez a meghatározás többek között rámutat a korábbi tartalom (1. ábra) közvetlen átvétele esetén jelentkező problémákra is, amelyek nemcsak történelmileg terheltek, hanem az azóta bekövetkezett műszaki fejlődéshez is csak nehezen illeszthetők:

„*Hadtudomány*: olyan tudomány, amely egyesíti magában a tudományágakat, a társadalom-, természet- és műszaki stb. tudományok területéről (...) és a fegyveres erők, a hadügy fejlődésével, valamint ezek helyével foglalkozik a politikai, gazdasági, társadalmi és műszaki összefolyamatokban. Jelenleg, tekintettel az olyan pusztító harci és megsemmisítő eszközökre, mint a nukleáris robbanófejek és a rakéta-fegyverrendszerek, amelyeket eddig háborúban tömegmérétekben még nem vetettek be, különösen helytállónak tűnnek a Meyers Enciklopédikus Lexikon meglehetősen jóslásszerű kijelentései, a rakéta-atomháború katonai jellegéről és egy ilyen háború alapelveiről és vezetéséről.” (3)

3. A mai hadtudományok részterületei

A kettes számú ábrán látható összeállítás a már régóta ismert tartalmakat (amelyek például a háborúk lényegére, előkészítésére és megnyerhetőségére tagozódnak) a háború megakadályozásának egyre fontosabbá váló összetevőivel egészíti ki.

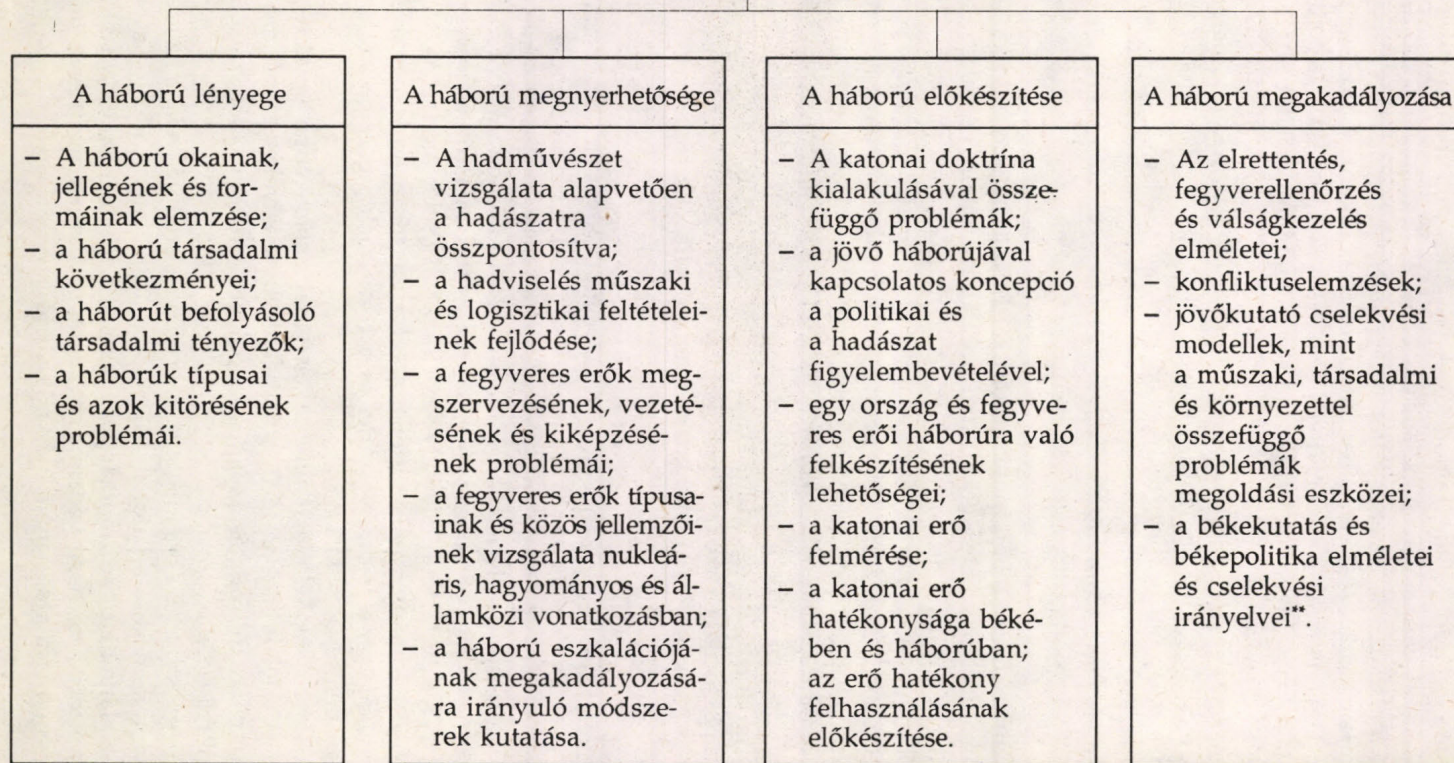
A korszerű meghatározásokat nyilvánvalóan nem lehet egyedül a hadtudománytól elvárni, mert Nyugaton az oktatáshoz és kutatáshoz szükséges infrastruk-

A katonai tudományok rendszere K. Linnebachnál*

Katonai tudományok			
Filozófiai tudományok	Természet-tudományok	Tapasztalati tudományok Kultúr-(szellem)tudományok	
		Rendszerező tudományok	Történelem tudományok
Háborúfilozófia Katonai etika Katonai tudományok tanai (elmélete) Katonai szociológia	Katonai - lélektan - biológia - orvostudomány - fizika - kémia - földrajz - geológia - meteorológia Haditechnika Tereptan Térképészet	Hadügy Katonapolitika Katonai geopolitika Hadijog Háborús jog Hadigazdaságtan Katonai statisztika Haderő - szervezése, - vezetése, - kiképzése Hadászat Harcászat	Hadügy története Háborúk története Hadművészet története Katonai tudományok története Katonaság története

* K. Linnebach: „Az újkori katonai tudományok kézikönyve”, Berlin 1939.

A korszerű hadtudomány tartalma*

* Összeállította J. Lider: „Bevezetés a hadi elméletbe” alapján — megjelent: ÖMZ 1981. 6. sz. 491. p

** E.—O. Czempel: „Békestratégiaiák” értelmében (Paderborn, 1986)

túra nem elegendő. Jóllehet, mind a nyugati hadseregekben, mind a nyugati főiskolákon belül vannak olyan csoportok, amelyek tudományos módon katonai témákkal foglalkoznak, de ezek kutatásai — amelyek legtöbbször csak egy részterületre korlátozódnak — lényegében véve nem tekinthetők hadtudományi tevékenységnek. Ugyanis csak a tudományos eredmények egymástól való függése és kölcsönhatása, vagy bizonyos területekre való adaptálása esetén beszélhetünk tényleges „hadtudományról”. (4)

A hármas számú ábra megkísérli, hogy a nyugati hadtudomány lényeges területeit modellszerűen ábrázolja. *Töredékek ebből már léteznek; létrehozásuk és egyesítésük önálló tudományágá ma szükségesebb, mint eddig bármikor.*

II. A keleti hadtudomány

1. Bevezetés

A szocialista országokban minden politikai és katonai elméleti indoklás ideológiai igazolással történik. Ezért a bel- és külpolitika valamennyi érvelése csak akkor válhat — legalábbis felületesen — érthetővé számunkra, ha a marxista—leninista ideológiából indulunk ki. Ennek lényeges tartalmi összetevői, mint „központi dogmák és hitek”, (5) a bel- és külpolitikai viszonyok. Ezek minden változástól érintetlenül maradtak, mivel „tabuzónát” jelentenek minden kritika számára, mert azok képezik a szocialista-kommunista rendszer elméleti hatalmi alapját. (6) Ennek meghatározó tényén és érvényességén a gorbacsovi „glasznosztj” sem változtatott semmit.

Ily módon aztán egyedül a kommunista párt határozza meg az általános fejlődés perspektíváját és azokat a politikai irányelveket, amelyek mind a katonai doktrína, mind a hadtudomány számára kötelező jellegűek.

2. Meghatározások

A Nyugattal ellentétben, ahol a „hadtudományt” egyes és többes számban is használják, Keleten ez csak egyes számban fordul elő. Ezen túlmenően ezt a fogalmat a katonai terminológiában lényegesen konkrétabban határozzák meg:

„Tudomány, amely ismeretek megszerzésére irányul a háború — benne a háborúban folyó fegyveres harc — jellegéről és törvényeiről, a fegyveres erők és az ország háborúra történő felkészítéséről és a hadviselés módszereiről.

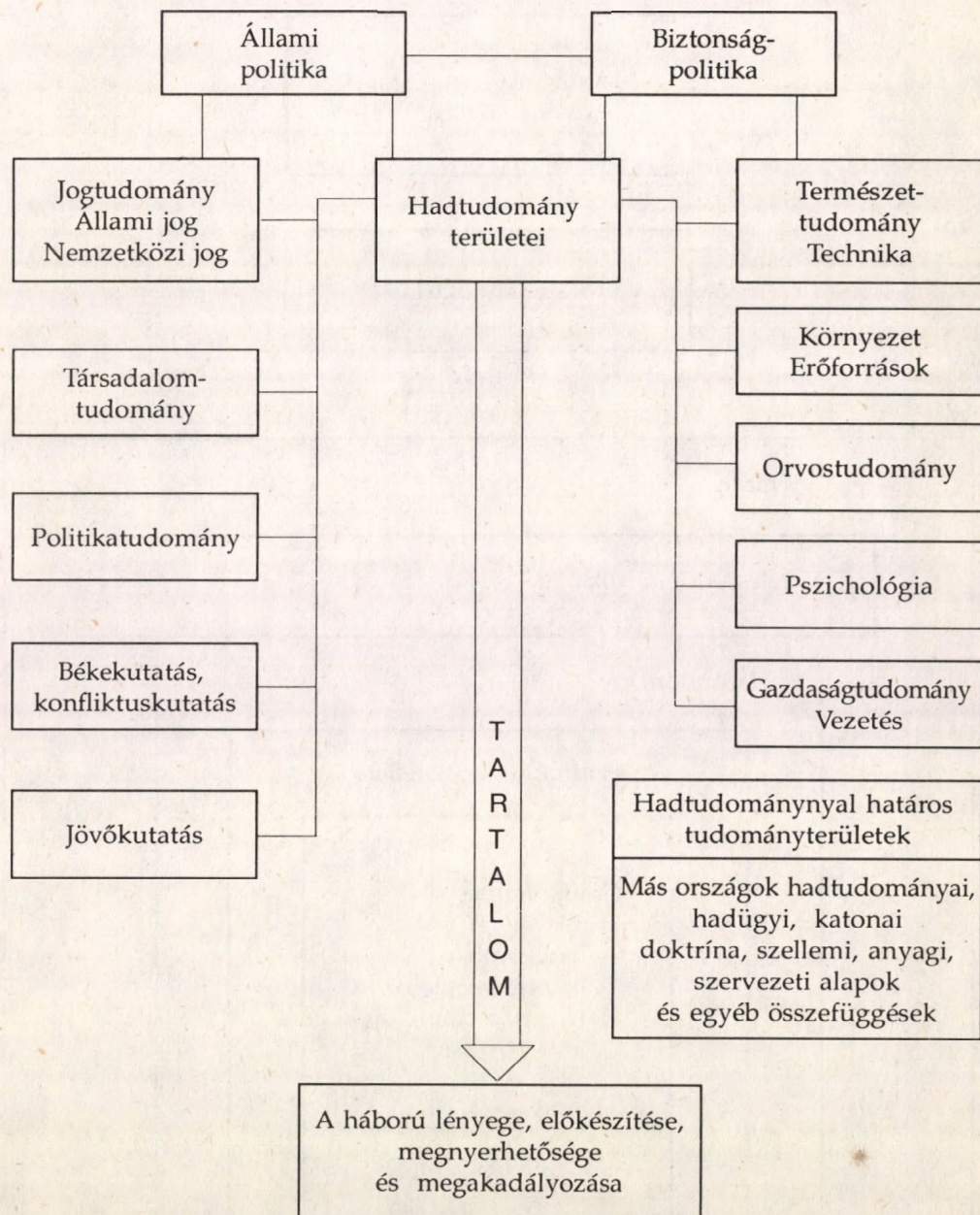
A hadtudomány hosszú történelmi folyamat során, az osztályok és államok katonapolitikájával, a hadművészettel és a hadielméleti gondolkodással szoros összefüggésben fejlődik ki.” (7)

Valójában sok keleti katonai szakértő utal a clausewitz-i hadtörténelemben és a polgári gondolatvilágban lévő gyökerekre (8), amelyeket azonban a tudományos kommunizmus útmutatásai alapján a polgári hadielméletből szocialista hadtudománnyá fejlesztettek tovább.

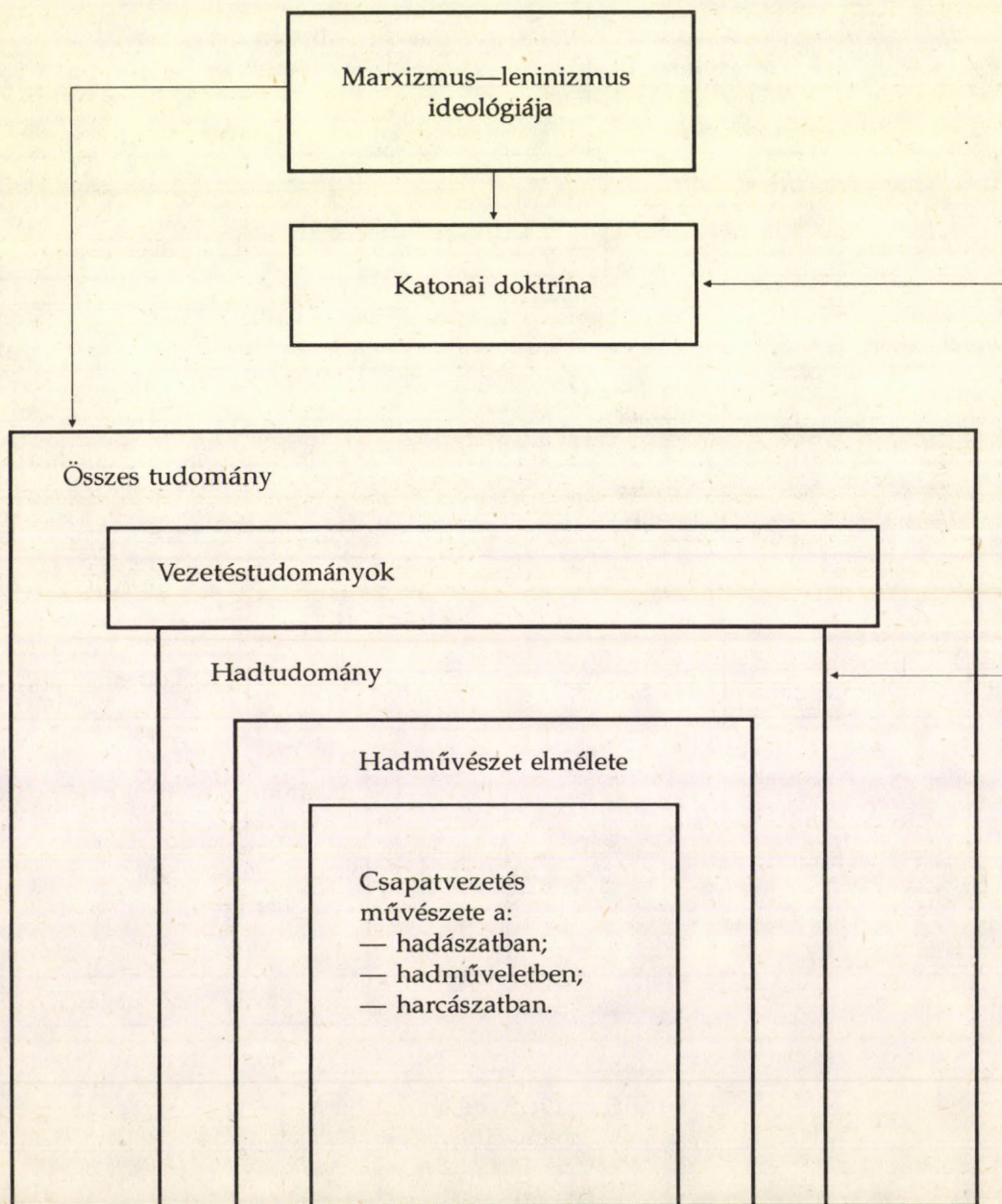
A négyes számú ábra megmutatja e fejlődés eredményeként az ideológia egyértelmű dominanciáját a katonai doktrínával szemben. Az ideológia behatás folytatódik az alárendelt hadtudományban: azokat a felismeréseket „viszik be”, amelyek révén a szocialista haza védelme az „agresszív imperializmussal” szemben nemcsak szinten tartható, hanem még növelhető is (vö. Kasten).

3. ábra:

A hadtudomány interdiszciplináris
(több tudományra kiterjedő) és interdependens
(kölsönös függésben lévő) területei

A marxizmus—leninizmus és a tudományok kapcsolata

Idézzük Usztyinovot:

„A bonyolulttá vált folyamatok mind a társadalom összességében, mind a hadügyben megkövetelik a szovjet hadtudománytól, hogy egyre mélyebben vizsgálja meg a modern háború jellegét és sajátosságait, törvényeinek hatásmechanizmusát, állapítsa meg továbbá a fegyverzetet és a harccselekmények vezetési lehetőségeinek törvényszerűségét, fejlesztési elveit, és tendenciáit szüntelenül és sokoldalúan tárja fel. Egyre fontosabbá válik, hogy időben tudományosan alátámasztott megoldási lehetőségeket dolgozzanak ki a hadászati feladatok számára, a legjobb tapasztalatokat alaposan elemezzék és általános érvényűvé tegyék, továbbá a csapatok és a haditengerészeti erők harc- és hadművelleti kiképzésének idejét lerövidítsék...

Az élet megköveteli, hogy a hadtudomány kapcsolatát a társadalomtudományokkal, természettudományokkal és műszaki tudományokkal szakadatlanul erősítsék, célszerűen továbbfejlesszék és elmélyítsék. A hadtudományt *állandóan gazdagítani kell más tudományágak* leghatékonyabb kutatási módszereivel és felismeréseivel. Az egyik legfontosabb feladat továbbra is azoknak az eszközöknek és utaknak a felkutatása, amelyek segítségével növelni lehet a fegyveres erők harc-képességét és harckészültségét, szocialista hazánk megbízható védelmének elengedhetetlen feltételét.” (10)

A hadtudomány tartalmát a következőképpen határozzák meg: „Tartalmát képezik a tudományos ismeretek (törvények, kategóriák, elméletek és hipotézisek, valamint az ezekből levezetett elvek és kritériumok), amelyek:

- a fegyveres harc jellegére és vezetésére;
- a háborúra való felkészítésére és az abban történő alkalmazására, valamint
- az összes társadalmi tevékenységi területnek a fegyveres harcot befolyásoló hatására és a háborúra való előkészítésük ebből adódó követelményeire vonatkoznak.” (11)

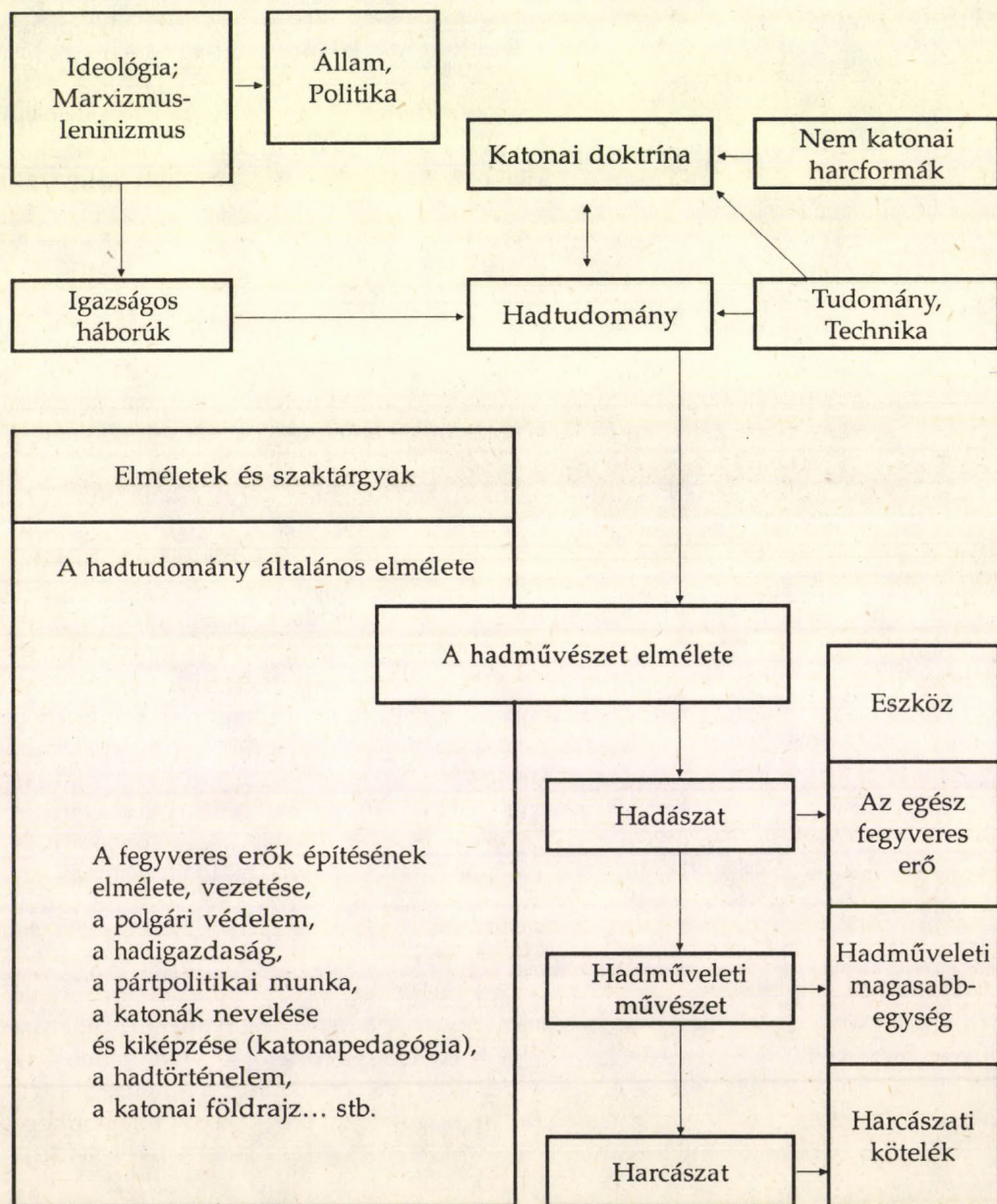
A hadtudomány és a katonai doktrína szoros kölcsönös kapcsolatához — mint a „modern háború jellemző sajátosságaihoz” — kötődnek az ötös számú ábrán feltüntetett további tudományos elméletek és tudományágak. (12)

A szocialista hadtudomány irodalmának jelentős része foglalkozik a hadművészet elméletével, valamint a hadászati, hadművelleti művészet és harcászat alárendelt területeivel. Ezzel egy lényeges körülmény nyilvánvalóvá válik: a szocialista hadtudomány a politikai konfliktusok megoldásában való közreműködést nem tekinti saját tényleges feladatai egyikének sem. Sokkal inkább olyan tudományos összetevőnek tartja magát, amelynek feladata elméleti alapok biztosítása annak érdekében, hogy egy modern háború ne csak megvívható, de megnyerhető is legyen. (13)

3. Kritikus zárás

Az ideológiailag befolyásolt „szocialista tudomány” csupán olyan eredményeket ismer el, amelyek a marxista—leninista dogmának megfelelnek. A hadtudomány az ideológiai függőséget tekintve nem kivétel: szoros kapcsolatban a katonai doktrínával (és a kommunista párt ezt magába foglaló katonapolitikájával) tulajdonképpen csak a marxizmus—leninizmus állítólag létező és objektív törvényeit kívánja átalakítani korszerű, használható elméletekké és végrehajtható utasításokká.

Szovjet hadtudomány: meghatározó tényezők és alárendelt területek

Ezért a „glasznosztj és peresztrojka” időszakában sem szabad elfelejteni, hogy a hadtudomány állandó elméleti újjáalakításának még mindig és vitathatatlanul az a célja, hogy a „marxista fejlődéstörvények” érvényesüléséhez a feltételeket a jövőben is biztosítsa — ha lehet, még fokozottabb mértékben — minden eddigi leszerelési javaslat ellenére.

MEGJEGYZÉSEK, IRODALOM

1. Például H. Franke: „Az újkori katonai tudományok kézikönyve” című munkájában (1. kötet, Berlin/Lipcse 1939, 741—744. p.) kifejezetten különbséget tesz a katonai tudomány, harctudomány és hadtudomány között, míg az 1957-es Grosse Brockhaus (6. kötet, 655. p.) a katonai tudományok címszó alá sorolja mind a harctudományt, mind a hadtudományt és minden további differenciálás nélkül azonosan definiálja.
2. Vö. H. Franke: „Az újkori katonai tudományok kézikönyve” uo. 742. p.
3. Meyers Enciklopédikus Lexikon, 16. kötet, München—Bécs—Zürich 1976, 251. p.
4. Például P. Henning /H. O. Mühleisen/ M. Schmidt: „Hadtudományok a Szövetségi Köztársaságban 1968 /69’ (Wehrkunde 1970. 1. sz. 17. p.) a következő speciális szakterületeket sorolja fel a korszerű hadtudományi elveknek megfelelően:
 1. Hadtörténelem és politikatudomány
 2. Katonapolitika
 3. Stratégia
 4. Hadműveleti kutatás
 5. Szociológia
 6. Katonai büntetőjog
 7. Nemzetközi hadijog
 8. Nevelés és kiképzés
 9. Pszichológia
 10. Lélektani hadviselés
 11. Katonai orvostudomány
 12. Haditechnika
5. A „központi hit”, mint fogalom J. M. Bochenski: „Marxizmus—leninizmus. Tudomány vagy hit?” című frásában fordult először elő. (München 1974. 48. p.) A „központi dogma” kifejezést R. Thomas használja: „Ideológia és politika a Szovjetunióban” című frásában. (Der Bürger im Staat, 1981 2. füzet: A Szovjetunió, Stuttgart 1981, 103. p.)
6. Vö. W. Leonhard: „Mi a kommunizmus?” München 1979, 99. p.
7. Német Hadtörténelmi Szótár. Kelet-Berlin 1985, 629. p.
8. Például S. Fischer: „A marxista—leninista hadtudomány és a clausewitzi örökség” Militärwesen (NDK) 1986 10. sz. 11—16. p. és W. Siegmund: „A marxista—leninista hadtudomány fejlődéséről” Militärwesen (NDK) 1983 7. sz. 5. p.
9. P. Krzizanowski /F. Wilink: „A katonai vezetés szovjet elmélete az általános vezetéstan tükrében”. Truppenpraxis 1982 4. sz. 246. p.
10. D. F. Usztyinov: „A békés munkát őrizve” Kelet-Berlin 1983. 54. p.
11. W. Siegmund: „A marxista—leninista hadtudomány fejlődéséről”
12. S. Kozlov: „Hadtudomány, hadművészet és hadászat” ÖMZ 1973. 2. sz. 90. p.
13. Vö. H. Höhn: „A hadielméleti gondolkodás fejlődésének problémái a Nemzeti Néphadsereg szárazföldi csapatainál”. Militärgeschichte (NDK) 1976. 2. sz. 175. p. H. Wiesner: „Növekvő követelmények a tisztek hadtudományos ismereteivel szemben” Militärwesen (NDK) 1982. 7. sz. 12. p. és S. A. Tyuskevics: „A szovjet hadtudomány fejlődésének feltételei és tendenciái napjainkban”. Militärgeschichte (NDK) 1974. 1. sz. 7. p.

Däniker, G.

Átalakulóban a svájci biztonságpolitika, az alpesi erőd megnyitása*

A svájci kormány 1990. október 10-én „1990-es beszámoló Svájc biztonságpolitikájáról” címmel tájékoztatót adott ki, amely az előző, még 1973-ban, a „hidegháború” körülményei közepette kidolgozott elgondolással összehasonlítva teljesen más jellegű megnyilatkozás. Határozottan kifejezi reményét, hogy Európában új, szilárd biztonsági rend alakul ki, olyan, amilyen a földrész minden államának érdekében áll. Svájc ilyen biztonsági rend kifejlesztéséhez és megszilárdításához határozott tettekkel kíván hozzájárulni.

Ugyanakkor fennáll a szűklátókörűségbe való visszaesés lehetősége, és nem szabad elfelejtkezni az újabb veszélyek esetleges feltűnéséről sem. A tájékoztató különösen „a háborús küszöb alatti erőszak”-ra utal, illetve figyelmeztet, amellyel az államoknak továbbra is együtt kell élniük. Egyrészt a remény, másrészt a bizonytalanság, a veszélyek és a kockázat svájci szempontból *fokozott rugalmasságot* követel meg a biztonságpolitikai eszközök kialakításánál és alkalmazásánál.

A bel- és külpolitikai helyzetből adódó következmények

A svájci biztonságpolitika újabb irányvonalának okai, természetesen és főként, a *hadászati körülmények mélyreható átalakulásában* gyökereznek. Mindennek az alapja a katonai fenyegetettség gyors és határozott csökkenése. Kialakulóban van a lehető legalacsonyabb szinten tartott hagyományos fegyverzet egyensúlya.

A tájékoztató azonban arra is rámutat, hogy *a gondolkodás belpolitikai vonatkozásban is megváltozott*. Mindazon hagyományos értékelést, amelyek Svájcra, Európára, illetve amelyek az ország szempontjából helyesek vagy veszélyesek lehetnek, teljesen új elképzelések váltották fel. A környezettel, sőt az ország határán túl keletkező jelenségekkel kapcsolatban is új felelősségérzet alakult ki.

A hatóságok ebben a helyzetben kénytelenek voltak a körülményekhez alkalmazkodni. Rendkívül fontos volt ez, hiszen Svájc egész sor, állampolitikailag nagy jelentőségű, mondhatni történelmi döntést hozott, amelyek egyrészt az állam belső körülményeire vonatkoztak, másrészt az európai közösséggel szemben elfoglalt ál-

* Megjelent az Europäische Wehrkunde, 1990. évi 12. számában

laspontot juttatják kifejezésre. Nemcsak gazdaságilag hasznos megfontolásokról van szó, hanem olyan többnyelvű és kultúrájú ország nemzeti identitásának jövőndő jellegzetességéről, amelyet mindeddig elsősorban a külső fenyegetettség tartott össze. A kormány nyilvánosságra hozott tervei ezért a döntési és átalakulási folyamatot új biztonságpolitikával kívánja biztosítani.

További ok az „új veszélyek” riasztó fokozódása volt. A környezeti károsodások, a természeti és civilizációs katasztrófák, a kábítószerek és a járványok sokkal veszedelmesebbekké váltak, mint az esetleg meglévő hatalmpolitikai kockázatok. A létfenntartás egésze, amely az egyes politikai területek felelősségét és tevékenységét meghatározza, mindettől nem tudott szabadulni. A kormány a meglévő, hadászatiilag használható eszközökre, különösen a hadseregére, annak legitimációjára, valamint kifejlesztésének lehetőségeire támaszkodik.

Svájc új biztonságpolitikája kellően figyelembe veszi a fennálló veszélyek mindegyikét akkor is, ha azok főként a hatalmi politika lehetőségeit és veszélyeit rejtik magukban. Azokat a társadalmi, gazdasági, demográfiai és ökológiai veszélyeket, kihívásokat, amelyeket nagyrészt csak más nemzetekkel együttműködve lehet elhárítani, biztonságpolitikai kihatásukat tekintve éppen úgy figyelembe veszik, mint az Európában bekövetkezőben lévő hadászati, politikai hatalmi változásokat és veszélyes külpolitikai körülményeket.

A „reménység okmánya” és a célok kibővítése

Különösen új dolog, hogy a „best case” („a legjobb lehetőség”), mint a „reménység okmánya” a hagyományos „Worst case-Denken”-nel („a legrosszabb lehetőség” összehasonlítása) egyenértékű lett. Erre van szükség (t.i. a „reménység okmányára”) és ezt kell hasznosítani. Az új felfogásban a határok fölötti szolidaritás is jellemző tényező. Itt figyelembe veszik a szomszédok esetleges kívánságait, különösen az európai közlekedési útvonalak és energiavezetékek védelmét. A lehetőségek és veszélyek változatairól első ízben kiadott négykötetes összefoglaló mű, az „Alapismerek” pótolja „A konfliktusok típusai”-t, amelyre a korábbi biztonságpolitika épült. Az első két kötetben megtalálhatók a lehetőségek és veszélyek kialakulásának alternatív kilátásai, a következő két kötet felvázolja azokat a veszélyeket, amelyekkel így vagy úgy, de számolni kell. A következőkről van szó:

1. Biztonság—megegyezés és együttműködés révén.
2. Visszaesés a konfrontációkba és újabb veszélyekbe.
3. Erőszak a hadiállapot küszöbe alatt.
4. A modern társadalom fokozódó sebezhetősége.

A kötetek a korszerű biztonságpolitika működési körét az eddigieknél alapsabban és érthetőbben körvonalazzák, ugyanakkor azonban felhívják a figyelmet arra, hogy elengedhetetlen az állandó, előrelátó és részletes helyzetelemzés, amely a hadászatiilag fontos tevékenység folyamatos feldolgozásának előfeltétele.

Az ismertetett elgondolás szempontjai és az annak megfelelő helyzetelemzés szükségszerűen elvezettek a hagyományos és a svájci nézetek alapján kialakított biztonságpolitikai célok kibővítéséhez: béke szabadságban és függetlenségben, a cselekvési szabadság megőrzése, a lakosság megóvása és az állam területének megtartása.

„Az alapvető életfeltételek védelme”, valamint a „nemzetközi, különösen az európai stabilitás elősegítése” című fejezetek beiktatásával két olyan új gondolat került megfogalmazásra, amelyek jóval túlmutatnak az 1973-as beszámolón.

A kormány tehát felvázolja Svájc *jövőbeni hadászati elgondolását*, amelynek a súlypontjai a következők:

1. Az európai béke erősítése és szilárdítása, már amennyire egy semleges kis állam részéről ez egyáltalán lehetséges. Szolidáris közreműködésről, kooperációról és segítségnyújtási készségről van szó.

2. Svájcnak, valamint lakosságának a lehető legerőteljesebb védelme az erőszak alkalmazásával szemben. A védelmi- és ellenállási képesség révén a háború megakadályozásáról van szó. Amennyiben az ilyen jellegű „vita” esetleg kudarcot vallana, hatékony önvédelmet kell megvalósítani minden rendelkezésre álló katonai és polgári eszközzel.

3. Az általános létfenntartás érdekében biztonságpolitikai eszközök alkalmazása. Szövetségi, katonai és járási szinten koordinált együttműködésről van szó, az ellátás, gondoskodás, védelem, segítségnyújtás és a károk csökkentése céljából.

Az említett hadászati elgondolások megvalósítása céljából a megfelelő eszközöket állandó, a körülményeknek megfelelően készenlétben kell tartani, esetleg a helyzetnek megfelelően csökkenteni, de úgy, hogy amennyiben szükséges, ezeket újra meg lehessen erősíteni. Alapvető körülmény a magas fokú rugalmasság és a fokozott reakcióképesség.

A harceszközök hadászati rendeltetése

Már az 1973-as elgondolás alapját átfogó hadászati fogalmak képezték. *Hadászat alatt*, már akkoriban, *a biztonságpolitikai kérdésekkel kapcsolatos gondolkodásmódot, cselekvést és magatartást értették*. Svájci értelmezés szerint a polgári és a katonai erők összességének teljes részletességgel átgondolt bevetése szükséges minden olyan tevékenység ellen, amely durva fenyegetésekkel, vagy erőszakot alkalmazva az állam és a nép ellen irányul, illetve ilyen irányú közvetett hatása van.

Kár, hogy az 1990-es beszámoló nem tartalmazza a hadászati elgondolás ilyen alapos és átfogó meghatározását, de a szöveg világosan utal arra, hogy a kormány megtartja az előbb említett szempontokat, mert nem tartja célszerűnek a biztonságpolitika fogalmának szűkítését, de véleményem szerint bővítése sem indokolt. Amennyiben szükséges, vitathatatlanul vissza lehet térni a kimondottan katonai jellegű hadászati elgondolásokra, de a többi, létünket fenyegető veszély *már régóta elsősorban a különböző politikai területekre tartozik*. Nem valami hatalmas bölcsességről van szó, feldolgozására az erre szakosodott hatóság illetékes.

Az, hogy a hadászat összes eddigi elgondolásai továbbra is alapelveként szerepelnek, kiviláglik a helyzetnek megfelelő hadászati feladatokból. A biztonságpolitikai intézmények, a külpolitika, a hadsereg, a polgári védelem, a gazdasági és külgazdasági politika, az ország gazdasági ellátása, az államvédelmi és tájékoztató szervek azonban bizonyos mértékig új szerepet kapnak, és nagyon fontossá válik az együttműködésük. El kell készíteni a kifejezetten a „hadászati vezetés”-sel foglalkozó szakanyagot, valamint létre kell hozni egy szakmai koordinációs szer-

vet, amely a tevékenységek célszerű összehangolásáról, valamint az eszközök lehető legjobb alkalmazásáról gondoskodik. Egy nyersanyagban nem dúskáló kis állam, mint Svájc, nem engedhet meg magának sem párhuzamos tevékenységet, de különösen nem az ellentétes folyamatokat.

Magatartási útmutató a bizonytalanság időszakára

Svájc biztonságpolitikájával foglalkozó 1990-es beszámoló nem hosszú távú tervzet. Nem más, mint a bizonytalanság és az átmenet időszakára szóló, hadászati magatartásra vonatkozó útmutató. Ide tartozik még az a beismerés, hogy számtalan kérdés megválaszolatlan, illetve tisztázatlan maradt, mint például az általános hadkötelezettség bevezetése.

Tisztázatlan még a fegyveres semlegesség jövője is. A beszámoló szerint ennek az elvnek az értéke a háború utáni időszakban megváltozott. *A semleges országok számára elsőrendű követelménnyé vált, hogy részt vegyenek az új európai biztonsági rendszer kiépítésében.* Mindehhez elengedhetetlen, hogy a tartós és fegyveres semlegesség megbízható maximumának fenntartása mellett cselekedhessünk.

A beszámoló szerint *„Minden olyan törekvés rendkívül fontos, amelynek célja az európai összefogás, mégpedig nemcsak gazdasági, hanem politikai és biztonságpolitikai területen is, és amely Svájc további helyzetét újból meghatározhatja. Nem zárható ki, hogy felül kell vizsgálni a kollektív biztonság összeurópai rendszeréhez való csatlakozást is.”*

Úgy, ahogy fennáll az a szándékunk, hogy a jövőben akár kék sisakos alakulatokat is felállítunk (kék sisakosok az ENSZ fennhatósága alá tartozó, esetenként létrehozott, békefenntartó, ellenőrző katonai alakulatok — a ford.), jó néhány, eddig tiltott dolog is megszűnik már, és lassanként az alpesi erőd is megnyílik. Kétségtelen, hogy teljes lebontásának még nem jött el az ideje. Egy teljes mértékben békés kis állam azért nem lehet kockázatosan elővigyázatlan. A történelmi megrázkódtatások, földrengések pora végül is még nem ülepedett le teljesen.

A külföld Svájc 1973-ban meghirdetett biztonságpolitikáját rendkívül pozitívan fogadta békepolitikája és a háború megakadályozására irányuló törekvései miatt, annak ellenére, hogy *Svájc hatékony védelem kifejlesztésére törekszik.* Érdekes lenne tisztázni, hogy a súlypontnak a békeegyezmények irányába történő elmozdítását felismerik-e és elismerik-e. Ennek során magától értetődően a tényekkel való bizonyításnak a szándéknyilatkozatoknál sokkal fontosabb szerepe van.

Mindazonáltal teljes mértékben érzékelhető, hogy az új biztonságpolitika — a részint már régebben meglévő — alapelveivel és struktúrájával együtt nemzetközi keretek között is korszerűnek számít. A kor hadászati követelményeihez a következők számíthatók:

— az önvédelem kivételével lemondás az erőszakról, — a nemzetközi szolidaritáshoz való csatlakozás, — egyezményekre és a viszályok békés rendezésére való törekvés, — a hadászatiilag szükséges kérdésekre való korlátozódás, — ragaszkodás a sokszorosan példászerűnek érzett milícia rendszerhez, — a fegyveres erő szerepének újabb meghatározása.

Talán reménykedhetünk abban, hogy az új „Tájékoztató Svájc biztonságpolitikájáról” című kiadvány szellemisége kellően elősegíti az európai hadászati kérdésekről korunkban folyó eszmecserét.

Az 1990-es biztonságpolitika

A külpolitika

A hadsereg

A polgári
védelemA gazdaság-
politika és
a külgazdaság-
politikaAz ország
gazdasági
ellátása,
megéltetési
viszonyai

Államvédelem

Tájékoztató

A
hadászati
vezetés
koordinációjaA béke megőrzése együttmű-
ködés és segítségnyújtás általA háború megakadályozása
védelmi képesség általHozzájárulás a létfenntartás
biztosításáhozA szükségnek
megfelelő készség

- Béke szabadságban és függetlenség;
- a cselekvési szabadság megőrzése;
- a lakosság és létalapjának megóvása;
- az állam területének megtartása;
- a nemzetközi stabilitás elősegítése, főként Európában.

A biztonságpolitikai
eszközökA négy részből álló
hadászatBiztonságpolitikai
célok

1. A hadsereg feladatai (az 1990-es beszámoló)

A béke megőrzése

A háború
megakadályozásaA létfenntartás
biztosításaA
hadsereg

- A személyi állomány alkalmazása a bizalom erősítő intézkedések, a fegyverzet-ellenőrzés, felülvizsgálati és a békéfenntartási tevékenység keretében;
- a Svájcban tartott nemzetközi konferenciák katonai védelme.

- Bizonyítani a védelmi készséget és képességet;
- Svájc térségében ne alakulhasson ki katonai vákuum;
- a légtér védelme;
- harc az állam határainál, valamint a terület egész mélységében;
- ellenállás még az elfoglalt területen is.

- Alakulatok készenlétbe helyezése katasztrófaelhárítás céljából
- segítségnyújtásra alkalmas csapatok belföldi és esetleg külföldi alkalmazása
- létfontosságú berendezések és létesítmények erőszakkal szembeni védelme

Biztonságpolitikai főfeladatok

A hadsereg biztonságpolitikai feladatai

BIBLIOGRÁFIA

Biztonságpolitika

1. Altenburg, V.

Defence and European security: The transitional phase (Védelem és az európai biztonság: Átmeneti fázis = Rusi Journal, 1990. 4. sz. p. 6—11.

Európa biztonságának összefüggése a peresztrojka sikerével. A hadászat új értelmezése. A fegyverkezés-ellenőrzés és Németország szerepe a biztonságban. Új biztonsági struktúrák. A NATO jövőbeni rendeltetése. A német egyesülés katonai aspektusai. A szovjet csapatok kivonásának nehézségei.

2. AF/7439

Armitage, M.

Az Öböl-háború után. [Ford.] = After the Gulf war / Michael Armitage. — HM Katonai Kézikönyvtár; Juranovszky Lászlóné; [1991-05-8] — (NATO's Sixteen Nations, 1990. 1. sz. 10., 12., 14., 19., 21., p.) — 8. p. *A légiháború értékelése az Öböl-háborúban. Kiképzés és technológia. A légierő rugalmas alkalmazása. A tűzerő értékelése.*

3. AF/7432

Barlett, Henry C. — Holman, Paul G.
Haderőtervezés a hidegháború utáni

világ számára: Mit tanulhatunk a geopolitikából: [Ford.] = Force Planning for the Post-Cold War World: What Can We Learn from Geopolitics? / Henry C. Barlett, G. Paul Holman. — HM Kat. Kézikönyvtár; Berényi Gábor; [1991-05-14.]; (Strategic Review, 1991. 1. sz.; p. 26—36.). — 21. p.

Az USA geopolitikai és katonapolitikai céljai Euráziával és Észak-Amerikával kapcsolatosan a hidegháború befejeztével. A földrajzi helyzet figyelembevétele a katonai tervezéskor.

4. Defence Planning Committee and Nuclear Planning Group communique / A Védelmi tervezőbizottság és a Nukleáris tervezőcsoport közleménye = [NATO Brief] NATO Review, 1991. 1. sz. p. 29—31.

A NATO jelentése az európai biztonsági környezet megváltozásáról, az együttműködési és fegyverzet-csökkenési értekezlet eredményeiről. A fenyegetés jellegének változása. Az Öböl-válságról. Az új nukleáris elrettentésről. A NATO új katonai struktúrája. A START-kilatások.

5. AF/7421

Däniker, G.

Átalakulóban a svájci bizton-

- ságpolitika. Az alpesi erőd megnyitása (Ford.) = Schweizerische Sicherheitspolitik im Wandel. Öffnung der Alpenfestung / Gustav Däniker. — HM Kat. Kézikönyvtár; Náday Gyula; [1991-02-18.]; Europäische Wehrkunde, 1990. 12. sz. p. 705—708. — 10 p.
- Svájc biztonságpolitikája. A biztonságpolitika részterületei. A katonapolitikai helyzet értékelése. A hadsereg feladatai.*
6. Eberle, J.
Die Sicherheitsinteressen Westeuropas / Nyugat-Európa biztonsági érdekei = Europa Archiv, 1991. 4. sz. p. 119—126.
Az európai biztonsági helyzet a hidegháború korszakában. Változások a kelet—nyugati konfrontáció megszűnése után. A haderők jövőbeni szerepe a biztonsági struktúrában. A biztonság problémája a transzatlanti dialógusokban. A Nyugat-európai Unió és az Európai Közösség az új helyzetben. A NATO szerepe Európa biztonságában.
 7. George, B.
The negotiations on Confidence and Security-Building Measures: The Vienna agreement and beyond / Tárgyalások a bizalom- és biztonságépítő rendszabályokról: A bécsi egyezmény és a jövő = [NATO Brief] NATO Review), 1991. 1. sz. p. 15—20.
A bizalom- és biztonságépítéssel foglalkozó tárgyalások (CSBMS) értékelése. A helsinki, belgrádi, madridi és stockholmi értekezletek eredményei. A katonai információk cseréje, a veszélyek csökkentése, megfigyelők kiküldése és fogadása, ellenőrzések, hírközlés fenntartása. A NATO, a VSZ és az el nem kötelezett országok közreműködése.
 8. Huber, R. K.
Militärische Modelle für die künftige Stabilität / A jövőbeni stabilitás katonai modellje = Europäische Sicherheit, 1991. 2. sz. p. 95—99.
Az európai biztonsági rendszer átalakításának szükségessége a kelet-európai változások következtében. A biztonsági rendszer lehetséges változatai. Elképzelhető alternatívák a homogén rendszerhez. A támadó képességek korlátozása és az Európán kívüli érdekek.
 9. Kozak, H.
Sicherheitspolitik im Wandel: Schweizerische und Österreichische Überlegungen zur Kategorisierung von „Gefahren“ / A biztonságpolitika változásban: Svájci és osztrák vélemények a „veszély” kategorizálásáról = Österreichische Militärische Zeitschrift, 1991. 2. sz. p. 97—102.
Svájci és osztrák nézetek a fenyegetésről. A veszélyeztetettség kategORIZÁLÁSA. A lehetséges erőszakos konfliktusok a biztonságpolitikai helyzetről és a fegyveres erők fejlesztéséről.
 10. AF/7401
Naumann, K.
A Bundeswehr és a honvédelem. (Ford.) = Bundeswehr und Verteidigung / Klaus Naumann. — HM Katonai Kézikönyvtár; Náday Gyula; [1991-02-18.]; Österreichische Militärische Zeitschrift, 1991. 1. sz. p. 35—41. — 25 p.
Az egyesült Németország szerepe az európai biztonság fejlesztésében. A Bundeswehr feladata, ereje és átszervezése. A hadsereg feladata a megelőzés, a megakadályozás és a védekezés lesz.

11. O'Neill, R.

Europas Sicherheit in den neunziger Jahren / Európa biztonsága a 90-es években = Österreichische Militärische Zeitschrift, 1991. 2. sz. p. 102—108.

Az európai biztonság új kihívásokkal szemben. Új szervezet szükségessége. Elképzelés egy európai fejlesztési szövetségről. A NATO, Nyugat-európai Unió és az Európai Biztonsági Konferencia szerepe. Az Európán kívüli nyugati biztonsági igények.

12. AF/7332

Pleiner, H.

Aktuális hadászati fejlemények és ezek lehetséges hatása a kilencvenes évek osztrák haderejére (Ford.) = Aktuellen militärstrategische Entwicklung und mögliche Auswirkung auf das Bundesheer der neunziger Jahre / Horst Pleiner. — Honv. Szerk.; Réthi Sándor: [1990-11-09.]; Österreichische Militärische Zeitschrift, 1990. 5. sz. 369—379. — 40 p.

Az európai katonapolitikai helyzet áttekintése. A politikai és hadászati helyzet hatása Ausztria védelmére. A fegyveres erők szerepe a környezetvédelem és a várható „népvándorlás” területén. A várható konfliktusok jellege, célja, okai Európában.

13. Pleiner, H.

Heeresreform: Aufbruch zu neuen Unternehmenszielen oder Fortsetzung der permanenten Reform / Hadseregreform 1991/92: Új irányzat vagy a permanens reform folytatása = Österreichische Militärische Zeitschrift, 1991. 3. sz.p. 193—201.

A haderőreformot megelőző politikai tárgyalások. Az európai helyzet változása 1989 óta. A korábbi reformok eredmé-

nyei. A területvédelem átalakítása. A képzés módosítása. A keretfeltételek megváltoztatása. Az új feladatok és megoldásuk módjai. A környezetvédelem, mint katonai feladat. A nemzetközi hatások érvényesülése a reform alakítására.

14. Pick, O.

The demise of the Warsaw Pact / A Varsói Szerződés kimúlása = NATO Brief (NATO Review), 1991. 2. sz. p. 12—16.

A VSZ létrehozásának oka és célja. Összehasonlítása a NATO-val. Megszűnésének előzményei. A VSZ katonai funkciói, politikai jelentősége. Biztonsági problémák Európában a paktum megszűnése után. A NATO és Kelet-Európa új viszonya.

15. AF/7446

Raven, Wolfram von

A párizsi csúcs után: jeladás a leszerelésre. Partner az ellenség helyett [Ford.] = Nach dem Pariser Treffen: Auftakt für die Abrüstung. Partner Statt Gegner / Wolfram von Raven. — HM Kat. Kézikönyvtár; Réthi Sándor; [1991-04-08] (Europäische Wehrkunde, 1990. 12. sz. p.; 686., 688—690. 692). — 20. p.

A NATO és a VSZ fegyverzetének csökkentése. Számadatok a csökkentést illetően. A leszerelés ellenőrzésének módjai.

16. Sandrisser, W.

Die Nordatlantische Allianz im Wandel / Az Észak-atlanti Szövetség változásban = Österreichische Militärische Zeitschrift, 1991. 2. sz. p. 112-120.

A NATO új „veszélyképe” a kelet-európai változások után. A politikai komponens hangsúlyozása a szövetségben. Az

új NATO-hadászati megfogalmazása és jegyei. Adaptálása a „rugalmas reagáláshoz.” Áttérés az „előretolt védelemről” az „előretolt jelenlétre”. A NATO jövőbeni funkciói.

17. Senghaas, D.

Friedliche Streitbeilegung und kollektive Sicherheit im neuen Europa / A vitás kérdések békés rendezése és a kollektív biztonság az új Európában = Europa Archiv, 1991. 10. sz. p. 311—317.

A vitás kérdések békés rendezésének elvei. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet szerepe. Az együttműködésre támaszkodó kollektív biztonság értelmezése. Az „összeurópai belpolitika” fogalma. Az európai együttműködést elősegítő szervezetek. A konfliktusgócok figyelése, megelőzése és orvoslása.

18. Stembera, M.

Die Streitkräfte der CSFR—gestern, heute, morgen / A csehszlovák fegyveres erők tegnap, ma, holnap = Österreichische Zeitschrift, 1991. 3. sz. p. 222—227.

A változások okozta problémák Csehszlovákiában a VSZ megszűnése után. Az európai haderőcsökkentések hatása. Irányelvek az új struktúra alakítására. Fegyverzet a bécsi megállapodások után. Szomszédok és a NATO iránti viszony hatása. Törekvés a létező európai rendszerbe való beilleszkedésre.

19. Stoltenberg, G.

Die wachsende Verantwortung des vereinten Deutschlands / Az egyesített Németország növekvő felelőssége a biztonságért = Europäische Sicherheit, 1991. 3. sz. p. 137—144.

Németország helye és szerepe a világ-

ban népesség, energiafogyasztás, gazdasági teljesítmény, légszennyezés és export tekintetében. Biztonságpolitikai problémák a kelet-európai változások után. Az iraki agresszió tanulságai. Az eurocentrikus biztonságpolitika.

20. 585/1576/Tk

Védelmi tanulmányok. —1991. — 1. sz. 161 p.

A Magyar Köztársaság honvédelmi politikájának, katonai doktrínájának kialakítása. A biztonsági stratégia. Honvédelem alapelvei.

21. Walker, J.

New thinking about conventional arms control / Új gondolkodás a hagyományos fegyverkezés-ellenőrzésről = Survival, 1991. 1. sz. p. 53—65.

Szerződés az európai hagyományos fegyveres erőkről (CFE). Megegyezés a bizalom — és biztonságépítő rendszabályokban (CSBM). Az új gondolkodás szükségessége a hagyományos fegyverek ellenőrzéséről. A szovjet erők további korlátozásai. Korlátozó rendszabályok az új helyzetben. A kelet-nyugati biztonsági együttműködés elősegítése.

22. Wörner, M.

Die Zukunft der Allianz: Sicherheitspartnerschaft zur Fertigung des Friedens / A Szövetség jövője: Biztonsági partnerség a béke erősítésére — Europäische Sicherheit, 1991. 1. sz. p. 12—16.

NATO közreműködés az új európai biztonsági struktúra megteremtésében a SZU bevonásával. A NATO új szerepe: a politikai komponens előtérbe helyezése, konfrontáció helyett együttműködés.

Hadtudomány—hadügy

1. 1301/TK
Ács Tibor
Kiss Károly élete és hadtudományi munkássága: 1793—1866.
Kandidátusi ért. 1982. — 288. p.
2. Bluth, Ch.
The evolution of soviet military doctrine. (A szovjet katonai doktrína fejlődése). Survival, 1988. 2. sz. p. 149—161.
A szovjet külpolitika katonai céljai, eltolódás a szovjet katonai doktrínában az 1960-as években. A hadtudomány, hadművészet és katonai doktrína kapcsolata. A háború mint a politika eszköze. Az USA haditechnikai fejlődésének hatása.
3. Cerednicenko, M. I.
O naucnoj razrabotke osnov nauki. (A hadtudomány alapjainak tudományos kidolgozásáról). Voennaâ Mysl', 1989. 7. sz. p. 44—54.
A szovjet hadtudomány helyzete, általános módszertani alapjainak fejlesztése. A hadtudomány színvonala emelésének és gyakorlati hatékonysága fokozódásának módjai.
4. Durand, M.
NATO und Wissenschaft. (A NATO és a hadtudomány). NATO Brief, 1988. 2. sz. p. 25—31.
A NATO létrejöttékor három ágazatban kívántak együttműködni: a tudomány, a technika és a gazdaság területén. Ehhez jött még a kultúra. A katonai együttműködés helyzete, a NATO tudományos programja és tevékenysége, a stabilitást elősegítő tudományos tevékenység, valamint a környezetvédelem.
5. Ehmke, H.
Ne higgyünk vakon a technika mindenhatóságában. Honvédelem, 1987. 3. sz. p. 3—10.
6. AF/7186
Herz, H.
A „hadtudomány” tartalma keleten és nyugaton. „Militärwissenschaften” Inhalte in West und Ost. Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift, 1989. 12. sz. 802—806. p.
A hadtudomány fogalmának meghatározásában lévő különbségek keleten és nyugaton. A hadtudomány részterületei és összetevői, a kapcsolódó tudományok.
7. 56/415
Juhász Pál
A hadtudományi kutatómunka felsőszintű vezetése: Aspirantúrán kívül benyújtott kand. értekezés. MNVK Tud. O. 1977. — 150 p.
8. 541/0877
Lûtov, I. S.
Hadtudomány: A fejlesztés iránya. Informacionnyj Sbornik, 1990. 39. sz. p. 76—83.
A katonai doktrína és a hadtudomány kapcsolata. A hadtudomány mai kutatási területei, a háború jellege, a technikai fejlesztés irányai, a vezetés, vezetési eszközök, az elmélet és gyakorlat kapcsolata, a tudományos kutatás haladása és a hadtörténelem újra értékelése.
9. 1319/TK
Móricz Lajos
A tézisekhez kapcsolódó publikációk. Doktori értekezés. Bp. TMB Hadtud. Szakbiz. 1983. — 140 p.
10. B 34367
Rohl, R.

- Natur als Waffe: die Umwelt der Planung der Militärstrategen, 1985. — 119 p.
- A természet, mint fegyver: A környezet a hadászati tervekben.
- A természet, az emberi környezet jelentősége, a különböző természeti katasztrófák hatása és mesterséges létrehozása a hadvezetésben. A kockázatok felismerése, nemzetközi szerződések.*
11. AF/6927
Sabat, J.
Az információ szerepe a hadtudományok fejlődésében. Rola informacji naukowej w rozwoju nauki wojennej. Mysl Wojskowa, 1988. 4. sz. p. 50—54.
12. Schneider, J. J.
Theoretical implications of operational art. (A hadműveleti művészet elméleti jelentősége). Military Review, 1990. 9. sz. p. 17—27.
A hadműveleti művészet értelmezése és eredete. A technika és a nemzeti érdekek befolyása fejlődésére. A hadműveleti művészet és a klasszikus hadászat összefonódása, gyökerei és megjelenése az USA hadtudományában.
13. AF/6859
Simpson, K.
A hadtörténelem értéke a katona számára. The value of military history to the serviceman. Rusi Journal, 1988. 1. sz. p. 63—66.
14. Steiger, R.
Nicht jeder Kriegserfahrung ist eine Kriegslehre. (Nem minden háborús tapasztalat hadi tanulság.) Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift, 1988. 7—8. sz. p. 472—473.
A háború megakadályozása és a hadrafoghatóság svájci szempontból. A tapasztalat és a tanulság fogalma, összefüggései. A múlt és korunk tapasztalatai. Franciaország — maginot-vonal, Németország — az ellenfél lebecsülése, Izrael, Afganisztán, hadsereg-építés, gerillaharc. A harci morál jelentősége, az általánosítás veszélyei.
15. AF/6496
Wyszczelski, L.
Az általános katonai elmélet történelmének leírása. Zapys historii powszechniej mysli wojskowej, ZMKA, 1987. 309.
Gyűjtötte: Bakos Klára

Angol, német és orosz nyelvű cikkismertetések

TABLE OF CONTENTS

* Lieutenant General Sándor SIMON, Doctor of Military Sciences, University Professor, ex Commander of the Military Academy Miklós Zrínyi

Opening announcement

* Lieutenant General László BORSITS, Chief of General Staff, First Deputy Commander of the Hungarian Defence Forces.

We affirm the scientific principles of establishment of the new defence forces

The Chief of Staff greets the Hungarian Society of Military Sciences as overture of the starting journal. In his article presenting the short situation he emphasizes that the European processes, including the change of system in our country, require the framing of a new security policy, in which the role of military factor also arises in a new aspect. Regarding the circumstances, conditions and the complexity of tasks to be solved he calls the attention for the importance of work on scientific basis. He believes, it is necessary every creative thought, the furthersome and active contribution of Society.

SECURITY POLICY

* Colonel Tibor Kőszegvári, Doctor of Military Sciences, University Professor, Director of Defence Research Institute of Ministry of Defence

Hungary's place and role in security of East- and Central-Europe

In the last two years changes of historical importance took part in the political arena of world. Particularly sharp change turned in Europe, first of all in the East- and Central-European countries, among them in our country. The author examines the place and role of the Republic of Hungary in framework of an European security system in the light of changes and refers to the principles, which the new Hungarian concept of security policy demands to follow, to effectuate.

* Lieutenant Colonel Imre Fülöp, Candidate of Military Sciences, senior correspondent of Defence

On military defence of the Republic of Hungary

The National Assembly discusses the basic principle and system of requirements of defence of the Republic of Hungary — within this the most important questions concerning the military defence — in form of directives and accepts them as basis of principle. The author deals with some questions of military defence producing a lot of debates, setting out from the political requirements of defence, among others with the demands against military defence, its purpose, task, method, further with combination, structure and management of the armed forces.

* Lieutenant Colonel Lajos RADVÁNYI, Candidate of Military Science's senior correspondent of Defence Research Institute of Ministry of Defence

From the mutual distrust to the mutual confidence
(Information)

It was organized in Budapest an international security policy conference by the Defence Research Institute of Ministry of Defence of Republic of Hungary, as well as by the International and Security Policy Department entitled to "The development of security of East- and Central Europe after the ceasing of Warsaw Pact". The author gives information on the purpose, course, discussed questions, standpoint of participants essence of their opinion of the conference held with participation of Czech and Slovak, Yugoslav, Polish, Austrian, Rumanian, Soviet and Hungarian security political experts, between 24—25th April 1991.

MILITARY SCIENCE — WAR AFFAIR

* Colonel Tibor ÁCS, Candidate of Military Sciences, Editor-in-Chief of Military Historical Journal

"The such endlessly complicated military science"
(Science historical scheme)

The author searches the roots provable with facts of the independent Hungarian military science in his science historical scheme. He examines more detailed the connection between the Hungarian Academy of Sciences and military science. He surveys the period between 1825—1848. The opinions of Hungarian Scholar Society in connection with military science were divided in period of Reforms. The soldier Academicians represented three trends. One of them founded the main opinions of military science on the truth of mathematics. The other trend considered more right to regard not science but art. The third trend (Károly Kiss) after Clausewitz acknowledges the military science as science. The author leads us to period of Reforms, but it means moral also today.

* Colonel Imre BOKOR, Doctor of Military Sciences, University Professor, Scientific Deputy Commander of Military Academy Miklós Zrínyi

The Hungarian military science on new ways

It is needed in the new situation to raise to worthy rank the military scientific research till now restricted and not enough acknowledged, getting rid of the mistakes of past, living with the opportunities given by history. The Military Scientific Society should receive the confidence and support to serve voluntary and unselfish for progress and our national affairs.

* Colonel József PEKÓ, Assistant Professor, Head of Operations-Strategical Department of Military Academy Miklós Zrínyi

Some questions of principal bases of the security strategy

The inquiry of security and defence is a first: priority task of the state in every legal state. The author starting from that sums up the general basic principles of the security strategy of Republic of Hungary, some topical questions of the security and strategy. He emphasizes in his conclusions: "...only a good functioning, multiple

sided international assurance system and the elimination of the potentially existing sources of danger can guarantee the sufficient defence for the country."

* Lieutenant Colonel László KÁLLAI, Senior Staff Officer of the Hungarian Defence Forces

New possibilities for the territorial defence organizations

In author's opinion the defence of the country can be assured expediently with up-to-date air defence forces, regular land troops and the best knowing the given area so-called auxiliary territorial troops, cooperating closely each other. In his opinion the brigade can be the determined organizational form in the structure of territorial forces. The study deals with its tasks, organizational questions and combat possibilities.

FORUM — SOCIETY LIFE

*** We present the Hungarian Society of Military Sciences

*** Statutes of the Hungarian Society of Military Sciences

*** The columnists present their columns.

SURVEY

*** The studies received to the competition of year 1991 of the Hungarian Society of Military Sciences.

* HERZ, A. Contents of 'Military Science' in East and West. Translation of article from the 12th number 1989 of 'Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift'

* DÄNIKER, G. The security policy of Switzerland in transition, the opening of Alps fortress. Translation of article from the 12th number 1990. of 'Europäische Wehrkunde'

* Klára BAKOS Bibliography:

— Security policy

— Military science — war affairs

INHALTSVERZEICHNIS

* Generalleutnant Sándor SIMON, Doktor der Militärwissenschaften, Universitätsprofessor, der ehemalige Kommandeur der "Zrínyi Miklós" Militärakademie

EINLEITUNG

* Generalleutnant László BORSITS, Chef des Generalstabes der Ungarischen Landeswehr, erster Stellvertreter des Befehlshabers der Ungarischen Landeswehr

Mit gemeinsamer Arbeit sollen wir die wissenschaftlichen Grundlagen der Schaffung der neuen Landeswehr verstärken

Als Ouvertüre der startenden Zeitschrift begrüßt der Generalstabschef die Ungarische Militärwissenschaftliche Gesellschaft. In seinem Artikel, skizzierend kurz

die Lage, betont er, daß die neuen Prozesse in Europa und der in unserem Land durchgeführte Regimewechsel die Formung einer neuen Sicherheitspolitik fordern, in der auch der militärische Faktor in einer neuartigen Form erscheint. Hinsichtlich der Verhältnisse, der Voraussetzungen und der Kompliziertheit der zu lösenden Aufgaben macht er auf die Wichtigkeit der Arbeit aufmerksam, die auf wissenschaftlicher Basis zu verrichten ist. Er meint, daß alle konstruktiven Gedanken sowie die hilfsbereite und aktive Mitwirkung der Gesellschaft nötig sind.

* Oberst Tibor KŐSZEGVÁRI, Doktor der Militärwissenschaften, Universitätsprofessor, Direktor des Forschungsinstituts für Verteidigung beim Ministerium für Landesverteidigung

Ungarns Platz und Rolle in der Sicherheit Ost- und Mitteleuropas

Im Laufe der zwei letzten Jahre in der Weltpolitik sind historische Änderungen durchgeführt worden. In Europa ist eine besonders jähe Wendung getroffen, vor allem in den Ländern Ost- und Mitteleuropas, darunter auch in unserem Land. Der Autor untersucht im Lichte der Änderungen den Platz und die Rolle der Republik Ungarn innerhalb eines europäischen Sicherheitssystems, und er verweist auf diejenigen Grundsätze, denen die ungarische sicherheitspolitische Konzeption zu verfolgen und zu verwirklichen versucht.

* Oberstleutnant Imre FÜLÖP, Kandidat der Militärwissenschaften, Hauptreferent des Verteidigungsforschungsinstituts beim Ministerium für Landesverteidigung

Über die militärische Verteidigung der Republik Ungarn

Das Grundprinzip und die Forderungen an die Landesverteidigung der Republik Ungarn — darunter die wichtigeren Fragen zu der militärischen Verteidigung — werden durch das Parlament in Form von Grundlinien erörtert und angenommen als prinzipieller Grundsatz der Landesverteidigung. Der Autor, ausgehend von den politischen Forderungen an die Landesverteidigung, befaßt sich mit einigen, Debatten hervorgerufenen Fragen der Landesverteidigung: mit den Forderungen an die militärische Verteidigung, ihrem Ziel, Aufgaben Methoden sowie mit der Zusammensetzung, Aufbau und der Leitung der Streitkräfte.

* Oberstleutnant Lajos RADVÁNYI, Kandidat der Militärwissenschaften, Hauptreferent des Verteidigungsforschungsinstituts beim Ministerium für Landesverteidigung

Vom gegenseitigen Mißtrauen zum gegenseitigen Vertrauen
(Information)

Auf der Basis des Forschungsinstituts für Verteidigung und der Sicherheitspolitischen und Internationalen Hauptabteilung des Ministeriums für Landesverteidigung fand in Budapest eine internationale sicherheitspolitische Konferenz statt unter dem Titel: "Die Gestaltung der Sicherheit Mittel- und Osteuropas nach der Auflösung des Warschauer Vertrages". Der Autor informiert über die Ziele, den Ablauf, die erörterten Fragen, die Stellungnahme der Teilnehmer der Konferenz, die mit der Beteiligung von tschechischen und slowakischen, jugoslawischen, polnischen, ös-

terreichischen, rumänischen, sowjetischen und ungarischen sicherheitspolitischen Experten in der Zeitperiode vom 24. bis 25. April 1991 gehalten wurde.

MILITÄRWISSENSCHAFT, MILITÄRWESEN

* Oberst Tibor ÁCS, Kandidat der Militärwissenschaften, Chefredakteur der "Militärhistorischen Publikation"

"Diese so unendlich komplizierte Militärwissenschaft"

(Wissenschaftshistorisches Konzept)

Der Autor in seinem wissenschaftshistorischen Grundriß untersucht die mit Tatsachen zu beweisenden Wurzeln der selbständigen ungarischen Militärwissenschaft. Ausführlicher überprüft er das Verhältnis zwischen der Akademie der Wissenschaften und der Militärwissenschaft und gibt einen Überblick über die Zeitperiode von 1925 bis 1948. Die militärwissenschaftlichen Konzeptionen der Gesellschaft der Ungarischen Gelehrten gingen in der Reformzeit auseinander. Die Militärakademiker vertraten drei Richtungen. Eine von diesen erklärte die wichtigsten Thesen der Militärwissenschaft mit mathematischen Axiomen. Die zweite hielt es für richtiger, wenn die Militärwissenschaft nicht als eine Wissenschaft, sondern als eine Kunst betrachtet wird. Die dritte Richtung (Károly KISS), nach Clausewitz, anerkannte die Militärwissenschaft als eine Wissenschaft. Der Autor führt den Leser zur Reformepoche, aber er gibt Lehren auch für die Gegenwart.

* Oberst Imre BOKOR, Doktor der Militärwissenschaften, Universitätsprofessor, wissenschaftlicher Stellvertreter des Kommandeurs der Militärakademie

Die ungarische Militärwissenschaft auf neuen Wegen

In der neuen Lage, befreit von den Fehlern der Vergangenheit, ausnützend die Möglichkeiten der Geschichte, soll die bis jetzt gehinderte und nicht entsprechend anerkannte militärwissenschaftliche Forschungsarbeit ihren verdienten Platz erhalten. Die Ungarische Militärwissenschaftliche Gesellschaft erhält das Vertrauen und Unterstützung zum freiwilligen und selbstlosen Dienst im Interesse des Progresses und der Nation.

* Oberst József PEKÓ, Dozent, Leiter des Lehrstuhls Operativ-Taktik der Militärakademie

Einige Fragen zu den Grundsätzen der Sicherheitsstrategie

Die Untersuchung der Fragen der Sicherheit und der Verteidigung ist in jedem Rechtsstaat eine Priorität genießende staatliche Aufgabe. Davon ausgehend gibt der Autor einen Überblick über die allgemeinen prinzipiellen Grundlagen der Sicherheitsstrategie der Republik Ungarn sowie über einige aktuelle Sicherheits- und strategische Fragen. In seiner Schlußfolgerung wird betont: "die genügende Verteidigung des Landes kann nur durch ein gut funktionierendes, mehrfachiges internationales Sicherstellungssystem und die Beseitigung der potenziellen Gefahrenquellen garantiert werden."

* Oberstleutnant László KÁLLAI, Hauptreferent des Generalstabes der Ungarischen Landesverteidigung

Über die neue, mögliche Struktur der Territorialverteidigung

Nach der Meinung des Autors ist es zweckgemäß, die Verteidigung des Landes mittels miteinander eng zusammenwirkender, moderner Luftverteidigungstruppen, regulärer Bodentruppen und der das gegebene Gelände am besten kennenden sogenannten Ersatzkräfte der Territorialverteidigung zu sichern. Er meint, daß die Brigade in der Organisation der Truppen der Territorialverteidigung eine bestimmte strukturelle Einheit bilden kann.

FORUM UND GESELLSCHAFTSLEBEN

- * * * Einweisung der Ungarischen Militärwissenschaftlichen Gesellschaft
- * * * Statut der Ungarischen Militärwissenschaftlichen Gesellschaft
- * * * Die Redakteure präsentieren ihre Teile

RUNDSCHAU

* * * Studien, die zum Wettbewerb der Ungarischen Militärwissenschaftlichen Gesellschaft im Jahre 1991 eingekommen sind

* HERZ A. Inhalt der "Militärwissenschaft" im Osten und Westen Artikelübersetzung aus der ASMZ, 12/1989

* DANIKER G. Die Sicherheitspolitik der Schweiz ist im Wandel, die Eröffnung des Alpenforts Artikelübersetzung aus dem "Europäischen Wehrkunde", 12/1990

- * Klára BAKOS Bibliographie
- Sicherheitspolitik
- Militärwissenschaft, Militärwesen

СОДЕРЖАНИЕ

* Доктор военных наук, профессор, бывший начальник Военной академии имени Миклоша Зрини, генерал-лейтенант Шандор ШИМОН
Приветственное слово

* Начальник Генерального штаба Венгерской Армии, первый заместитель Командующего Венгерской Армией, генерал-лейтенант Ласло БОРШИЧ

Совместной работой укрепить научные основы создания новой армии

По случаю выхода в свет нового журнала начальник Генерального штаба Венгерской Армии приветствует Венгерское Военно-научное общество. В своей статье он кратко характеризует обстановку и подчеркивает, что европейские процессы и происходящая в их рамках смена общественной системы в Венгрии требуют разработки новой политики безопасности, в которой военные аспекты исполняют свою роль по-новому. Учитывая все обстоятельства, условия и сложность решаемых задач, обращает внимание на важность данной работы, проводимой на научной основе, и полагает, что каждая творческая мысль считается ценной и необходима также и активное содействие и поддержка со стороны Общества.

ПОЛИТИКА БЕЗОПАСНОСТИ

* Доктор военных наук, профессор, директор Института оборонных исследований МО Венгерской Республики, полковник Тибор КЕСЕГВАРИ

Место и роль Венгерской Республики в системе безопасности Восточной и Средней Европы

За последние два года на мировой политической арене произошли изменения исторического значения. В Европе, и особенно в странах ее восточного и среднего региона, в том числе и в Венгрии имели место существенные перестановки. Автор в свете этих изменений рассматривает место и роль Венгерской Республики в европейской системе безопасности и ссылается на те основополагающие принципы, которых новая венгерская концепция политики безопасности желает придерживаться и осуществлять.

* Кандидат военных наук, старший сотрудник Института оборонных исследований МО Венгерской Республики, подполковник Имре ФЮЛОП

О военной обороне Венгерской Республики

Основной принцип и систему требований по обороне Венгерской Республики - и в рамках этого основные вопросы военной обороны - венгерский Парламент рассматривает в качестве руководящего

принципа и принимает за принципиальную основу защиты суверенитета страны. Автор, исходя из политических требований, предъявляемых к защите страны, излагает некоторые вопросы военной обороны, вызывающие много споров, в том числе: требования к военной обороне, ее цель, задачи, способы, состав, структура и управление вооруженными силами.

* Кандидат военных наук, старший сотрудник Института оборонных исследований МО Венгерской Республики, подполковник Лайош РАДВАНИ

От взаимного недоверия к общему доверию
(Информация)

В организации Института оборонных исследований и Главного отдела политики безопасности и международных связей МО Венгерской Республики в Будапеште была проведена международная конференция по вопросам политики безопасности на тему: „Безопасность Восточной и Средней Европы после упразднения Варшавского Договора“. Автор дает информацию о целях, ходе совещания, проведенного в период с 24 по 25 апреля 1991 года с участием чешских, словацких, югославских, польских, австрийских, румынских, советских и венгерских специалистов по политике безопасности, об обсужденных на конференции вопросах, позициях участников и сути их мнений.

ВОЕННАЯ НАУКА – ВОЕННОЕ ДЕЛО

* Кандидат военных наук, главный редактор журнала „Военно-исторические ведомости“, полковник Тибор АЧ

„Такая бесконечно сложная военная наука“
(Научно-исторический очерк)

Автор в данном научно-историческом очерке исследует истоки самостоятельной венгерской военной науки, обусловленные фактами. Подробно рассматривает связь Венгерской Академии наук с военной наукой, охватывая период с 1825 по 1848 год. Взгляды членов Венгерского общества ученых на военную науку в эпоху реформ прошлого столетия были весьма расходящимися. Военные академики представляли три направления. Одно из них основные положения военной науки строило на аксиомах математики. Другое направление считало более правильным называть ее не наукой, а искусством. Третье направление (Карой Киш) – по Клаузевицу – военную науку признает, как науку. Автор знакомит нас с эпохой реформ, но дает уроки и для современности.

* Доктор военных наук, профессор, заместитель начальника Военной академии имени Миклоша Зрини по научной работе, полковник Имре БОКОР

Венгерская военная наука на новом пути

В новой обстановке, оставив позади ошибки прошлого и пользуясь возможностями, предоставленными историей, до сих пор стесненное в строгие рамки и недостаточно признанное военно-научное исследование необходимо поднять на достойный уровень. Венгерское Военно-научное общество получает доверие и поддержку для добровольного и бескорыстного служения прогрессу и национальным делам.

* Доцент, начальник кафедры оперативно-стратегической подготовки Военной академии имени Миклоша Зрини, полковник Йожеф ПЕКО

Некоторые вопросы принципиальной основы стратегии безопасности

Рассмотрение вопросов безопасности и обороны в каждом правовом государстве является приоритетной государственной задачей. Автор, исходя из этого, рассматривает общие принципиальные основы стратегии безопасности Венгерской Республики, некоторые актуальные вопросы безопасности и стратегии. В своих заключениях он подчеркивает: „... только хорошо функционирующая, многоступенчатая, международная система, гарантирующая безопасность, а также ликвидация потенциальных источников опасности могут гарантировать для страны достаточную оборону”.

* Сотрудник Генерального штаба Венгерской Армии, подполковник Ласло КАЛЛАИ

О новой возможной организации территориальной обороны

Оборону страны, на взгляд автора, целесообразно обеспечить современными, тесно взаимодействующими друг с другом силами противовоздушной обороны, регулярными сухопутными войсками, и так называемыми вспомогательными войсками территориальной обороны, лучше всего знающими свою территорию. По его мнению, в структуре сил территориальной обороны определяющей организационной единицей может быть бригада. Данный научный труд излагает ее задачи, вопросы организации и боевые возможности.

ФОРУМ – ОБЩЕСТВЕННАЯ ЖИЗНЬ

*** Представляется Венгерское Военно-научное общество

*** Устав Венгерского Военно-научного общества

*** Заведующие отделами представляют свои отделы

ОБОЗРЕНИЕ

*** Научные труды, поступившие на конкурс Венгерского Военно-научного общества в 1991 году.

* ГЕРЦ А. Содержание „военной науки“ на Востоке и на Западе. Перевод из 12-го номера „*Allgemeine Schweizerische Militärzeitschrift*“ 1989 г.

* ДЕНИКЕР Г. Политика безопасности Швейцарии в процессе изменения, открытие альпийской крепости. Перевод из 12-го номера „*Europäische Wehrkunde*“ 1990 г.

* Клара БАКОШ Библиография:

— Политика безопасности

— Военная наука — военное дело

Tisztelt Olvasó!

Megküldjük Önnek a Magyar Hadtudományi Társaság által alapított

HADTUDOMÁNY

című folyóirat első — bemutatkozó — számát. Kiadványunkkal — melyben főként a társaság és szakosztályai tagjai által írt cikkeket, tanulmányokat közlünk — hozzá kívánunk járulni a magyar hadtudomány fejlődéséhez, a honvédelem állami feladatainak teljesítéséhez, és segíteni akarjuk a társaság tagjainak tájékozódását a hadtudomány kérdéseiben. (Elgondolásainkról, céljainkról e számunk több írása részletesen is szól.)

Terveink szerint ez évben még egy számot jelentetünk meg. 1992-től negyedévenként adjuk ki folyóiratunkat.

Kérjük:

1992-re rendelje meg folyóiratunkat!

Az MHTT elnöksége 1992-től HADTUDOMÁNYI ÉVKÖNYV kiadását is tervezi, amelynek tartalmáról, megjelenéséről és előfizetésének módjáról időben tájékoztatjuk.

A **Megrendelőlap**-ot és az előfizetéssel kapcsolatos tudnivalókat a következő számban közöljük.

*A Magyar Hadtudományi Társaság
titkársága*

A bemutatkozó számunkkal kapcsolatos, tartalmi, formai megoldásokra vonatkozó bármilyen észrevételét, javaslatát szívesen fogadjuk.

A szerkesztőség

A mikroszféra biztonságaért

A vállalkozásélénkítés, a privatizációs folyamatok felgyorsítása, a külföldi tőkebevonás élénkítése megköveteli a gazdálkodó szervezetek működési feltételeinek javítását. Ezen feltételek sorában növekvő szerep jut a vállalkozások biztonsága erősítésének.

Teljesen új megközelítést igényel az egyén biztonságának megteremtésével, védelmével, erősítésével kapcsolatos kérdéskör is. Mára már széles körben tudatosult, hogy a bűnözés oldaláról jelentkező fenyegetettség kivédése mellett egyre nagyobb figyelmet kell fordítani a szociális biztonság önerős szerveződések révén történő újratermelésére, valamint a jogbiztonság polgári kezdeményezések bázisán kibontakoztatandó fokozott védelmére.

A KOMPLEX Nemzetközi Biztonságvédelmi Részvénytársaság alapvető célkitűzése hazai, illetve regionális vonatkozásban megteremteni a makro- (állami), valamint a mikroszintű biztonsági, biztonságtechnikai szolgáltató, termelő tevékenység kapcsolódásainak, a valós társadalmi érdekeket kiszolgáló biztonságvédelmi piac

Nemzetközi Biztonságvédelmi Részvénytársaság

integrációjának kialakulását.

Fontos jellemzője a részvénytársaság működésének, hogy a jelentkező legjelentősebb veszélyforrások (terrorizmus, szervezett bűnözés) jellegéhez és megjelenéséhez igazodva regionális vonatkozásban is érvényes elvi, módszertani háttér kimunkálásával a környező országok hasonló problémái megoldása érdekében is alkalmazható szolgáltatásokat nyújt.

A „*mikroszféra biztonságaért*” kutatási irány meghirdetésével a részvénytársaság közvetlenül, illetve alapítvány útján is támogatást nyújt az egyén és a szervezetek biztonsági problémái megoldását megalapozó kutatási és fejlesztési tevékenységhez. Az ebben a témakörben munkálkodó kutatók, fejlesztési szakemberek és szervezetek üzleti alapon történő bekapcsolódását is *várjuk* a részvénytársaság tevékenységi köreibe:

- biztonságvédelmi rendszerek tervezése, fejlesztése, adaptációja, minősítése,
- biztonsági rendszerek kivitelezésének, üzemeltetésének szervezése,
- biztonsági menedzserképzés,
- biztonsági kockázatbecslés és tanácsadás,
- biztonságvédelmi szervezetek működésének koordinációja.

Az együttműködési szándék jelzését, a megrendeléseket társaságunk székhelyén várjuk:

1111 Budapest, Karinthy Frigyes út 20.